

VITA
S. BERNWARDI XIII. HILDESHEI-
MENSIS ECCLESIAE
EPISCOPI.

AVTORE TANGMARO PRES-
BYTERO.

ACCESSIT CANONIZATIO EIVSDEM.
ET

TRANSLATIO S. EPIPHANI TICINENSIS
EPISCOPI.

OMNIA RECOGNITA ET IN LVCEM DATA A
R. P. Christophoro Brouvero, Societatis IESV
Presbytero.

MOGUNTIAE,
EX TYPOGRAPHIA IOANNIS Albini.

ANNO M. DC. XVI.

VITA
S. BERNARDI
DI XIIII HILDESHEI

MEMSIS EGGESII
EPISCOPI
AVTORE TANGMARO PRES.
ACCESSIT CANONICATIO EIVSDEM
TRANSLATIO S. EPISPIANI TICINENSIS
EPISCOPI
EMINA RECOGNITA ET IN DUCEM DATA A
A. Christophorus...

MOONATIA
Ex Typographia Joannis Albin
Lanno MDCCLXX

EPISTOLA. N.
AD SIGEFRIIDVM
II. EPISC. HILDES-
HEIM.

*S. Bernvvardus ex gente Saxonum primus SAN-
CTORVM numero adscribi meruit.*

DITMARVS.

Chron. lib. iv.

*Venerabilis in omnibus Mathildis (filia M. Otto-
nis & Abbatissa in Quidelinburg) moriens Bernvvar-
dum S. Hillinessemens. Eccl. tunc Pastorem vocavit :
& accepta ab ea , quam postulavit Indulgentia, VIII.
Id. Febr. hominem exiit.*

Lib. vii.

*Bernvvardus Venerabilis PASTOR. Tum de ipso
& Suitigero Monasteriensi. HI PATRES AMBO
PII FVERVNT.*

Albertus Crantzius Metrop. Lib. iii. cap. XLIX.

*Verbo & exemplo solliciti PASTORIS, boni PA-
TRIS. Opt. P. RÆSVLIS partes egisse, viuum &
mortuum claruisse miraculis, suoque merito
relatum in Sanctorum nu-
merum.*

INCIPIT PRO-
LOGVS TANGMA-
RI PRESBYTERI IN VITAM
S. BERNWARDI EPISCOPI
ET CONFESSORIS.

Diuinæ prouidentia sapientem admirabilemque dispositionem, ratio humana, nec liquidè intueri, nec dignè suppetit admirari. Miris enim diuinæ clementia beneficijs, quotidianis successibus sustentamur; ut grauis culpa videatur esse, Dei laudes tacere, cum manifestissime scriptum sit. *Sacramentum Regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum est.* His itaque angelicis oraculis persuasus, imo compulsus, ego peccator & indignus Presbyter Tangmarus, humillimus quoque sanctæ nostræ Ecclesiæ Bibliothecarius, & Notarius magna gesta memorabilis viri, Domini scilicet Bernwardi nostri Episcopi colligere aggressus sum, non vanitatis fastu prouocatus, Deo teste, sed si quid imitabile Dei clementia, in illis eluceret, diuinæ pietatis gratiam, de cuius rore fluxit, posteris prædicarem, & illos tali exemplo, ad profectum vir-

virtutum incitarem. Et, quia hoc ipso ignorate, subire temerarium sciui, diu cunctatus, hæc publice cum illo confabulari, tandem oportunitate nata, aditum tentavi. Primo itaque forti auctoritate aduersabatur mihi: nam in cunctis iactantiam & popularem fauorem, ceu mortiferum venenum vitabat. Tandem, cum sæpius ingererem, graue peccatum esse, bona opera cælare, ne alii tali exemplo proficiant, cum Dominus dicat, *luceat lux vestra coram hominibus, &c.* cessit meo arbitratu, quæ compingere relinquens. quia à puero mecum vsque ad iuuenilem ætatem conuersatus, quasi filius, patri familiaris adhæsit, & conuixit: nec aliquid in omni studio eius vitæ meam conscientiam fraudare potuit, quin plenissimè scirem.

INCIPIT VITA

S. BERNWARDI PER
TANGMARVM COMPI-
LATA.

*S. Bern-
wardi pro-
genies
Puer Osdago
Hildes-
hem Epi-
scopo offer-
tur.*

*Hildeshe-
mij a Tang-
maro eru-
ditur.
Ingenio &
diligentia
autecellit
aqualis.*

*Exorcista
ordinatur
ab Osdago.*

*Ingenium
Bernwardi
magister
explorat.*

** equita-
tum.
Exercita-
tiones va-*

RTVS est igitur egregia indolis puer Bernwardus, claro nostrae gentis sanguine, ex filia Athelberonis Palatini Comitis: & traditur Domino Osdago nostro Episcopo à suo auunculo religioso Diacono Folcmaro, post quoq; Traiectensi Episcopo, & amborum diligentia, meae paruitati, qui Primicerius scholae puerorum praeram, litteris imbuendus, moribus etiam instruendus deputatur. Quem omni deuotione susceptum, intellectus illius capacitatem, primo diuinae paginae leuiore lacte, tentandam existimaui. Mox itaq; vt de sancto Daniele legitur, inueni in illo decuplum in omni intelligentia super coaeuos eius. Mirum nempe in modum tenera aetas caelesti irradiata lumine, subtili meditatione interiora diuini sophismatis iugi studio rimabatur: Nunc communi studio cum alijs, nunc, quos diligentiores in sancto meditamine cernebat, seorsim familiari⁹ assumens propositis quaestionibus scrupulosa quaeque ad medullam euentilabat; more prudentissimae apis singulas lectiones, quas in scholis in diuersis libris exponebat, remotiori loco sedens, intento auditu captabat, quae tamen postea pueris confidens felici furto perfecte docebat; & illorum scientiae imprimerebat. Gratati denique affectu amplectebatur, felici furto lectionis, puerum insudare; multoque vigilatius institi ingenium illius ad scientiam veri sophismatis excitare. Nihilominus ergo venerabilis Dominus Osdagus, quodam meriti praesagio, magnam quid futurum in illo prauidens, Exorcistam ordinauit; diligentius me adhortatus, ite itemque curam illius agere, quae etiam mecum interdum in seruitium Domini Episcopi extra monasterium excedens, ducebatur; ut illius ingenium, quod in multitudine Ephedorum discernere, & ad votum meum discutere non potui, illis remotis, singulari studio subtilius diligentiusque euentilarem, mirumque in modum vario virtutum pigmentario, ultra id aetatis respersum reperirem. Nam saepe totum diem inter equitatum* studendo attriuimus; nunc legendo non minus prolixam lectionem, quam si in scho-
lis ad

lis ad hanc vacaremus: nunc poetizādo per viā metro collufimus; inde ad profaicam paleſtram alternantes exercitium; interdū ſimplici contextu rationem contulimus, ſæpe ſyllogiſticis cauillationibus deſudauimus. Ipſe quoque me crebro, etſi verecunde, acutis tamen & ex intimo aditu Philoſophiæ prolatis queſtionibus ſollicitabat; tanta ergo facilitate cupitum eius ingenium mihi applaudebat: pæne enim nulla hora, nec refectionis quidem, deſidia illum arguebat. Et quanquam viuaciſſimo igne animi, in omni liberali ſcientia deſlagraret, nihilominus tamen in leuioribus artibus, quas mechanicas vocant, ſtudium impertiuit. In ſcribēdo verò, ap̄ primè enituit. Piſturam etiam limatè exercuit. Fabrilique ſcientia & arte cluſoria, omnique ſtructura mirificè excelluit, vt in plerisque ædificijs, quæ pompatico decore compoſuit, poſt quoque claruit. In negotijs verò domesticis, & ad vſum familiaris rei pertinentibus viuaciſſimus executor, ac ſi à puero in eis innutritus, calluit. Huiuſmodi Deo gratæ & hominibus acceptæ indolis gratia, Domino Ep̄ſcopo apud quem verſabatur, omnique congregatione, dignus & familiaris efficiebatur, propinquorumque dilectioni probatiſſimus habebatur. Auus quippe eius Athelbero Palatinus Comes, vitæ plurima virtutum laude inſignis, qui commiſſæ præfecturæ exactionem magis ex debito, quam ex intentione gerebat, cum, prole vtriuſque ſexus, feliciffimè abundaret, hunc præclarum adoleſcentem primis auſpicijs pubeſcentis decoris florētem, in affectum filij adoptauit. In quo, quia ſalutaris conſilij ſtationem ſaluberrimam reperit, familiariter ſibi adiunxit; vt ne minimum quid, ſine eius conſultu ageret.

Adeptus ergo à Willegiſo venerabili Archiepiſcopo Subdiaconatus gradum, aliquandiu cum illo conuerſatus eſt, & cum propter morum honeſtatem ac vitæ probitatem, religionis profectum in illo ſentiret, Diaconum illum ordinauit; interiectoque non longo ſpatio, Presbyterij eum honore ſublīmanit. Reuerſusque ad præfatum Comitem ſuum, videlicet auum, affectu oſiſſimè ab illo eſt ſuſceptus; plurimumque rogatus, ne ab eo diſcederet, facile acquieuit. Cui, tanta humilitate ac instantia famulabatur, vt exteris refrigerandi cauſa interdum remotis, ipſe dies noctesque continuans, indefeſſus ei adhæreret, ægri ſenis & æuo pleni imbecillitatem patientiſſimè moresque ſupportaret; Inter ipſum & familiam medius incederet, ſalutaribus monitis quotidie illos ad agenda informans, curam illorum apud Comitem, vigilantibus benignitate frequentans. Pro paterno quoque affectu ad filios totum ſe profudit, magnamque gratiam inter illos conciliabat.

*via diſci-
plinarum.*

*Mechanicis
operam
quoque dat
Bernwardus.
Architecto
nicæ.*

*Athelbero
comes Pa-
latinus
Bernwardus
di auus.*

*Nepotem
adoptat.*

*Bernwardus
a Wil-
legiſo Mo-
guntino
Archiepi-
ſcopo ordi-
natus Pres-
byter.
Bernwardus
di erga
num pio-
tas.*

Et quamuis in huiusmodi familiaritate, inuidia facile subrepat, hanc maxima cautela in plerisque declinabat. Inter patrem quoque & filium, Dominum videlicet Episcopum Folcmarum internuntius sæpe discurrebat; magnamque inter illos familiaritatis gratiam conciliabat. Ipsi quoque Episcopo tantum complacuit, vt Dauentriensi cenobio, sua vice, illum præponere vellet; fitque inter Episcopum & Comitem de tantæ indolis iuvene religiosa concertatio, vt vterque pro morum gratia illum sibi adoptare intenderet. Sed ipse imbecillis aui infirmitatem sustentare, quam Episcopales delicias appetere, malebat. Cum quo vsque ad diem sui exitus fidei deuotione defudabat. Quo defuncto, ad Palatium se contulit in seruitium videlicet tertij Ottonis Imperatoris, qui septennis adhuc puer, cum venerabili & sapientissima matre Domina Theophana * Augusta rebus præerat. A qua hic venerabilis iuuenis benignissime suscipitur; atque in breui summæ familiaritatis locum apud illam obtinuit; adeo, vt Dominum Regem * fidei illius litteris imbuendum moribusque instituendum, consensu cunctorum procerum, commendaret. In quo ita excelluit, licet quorundam inuidia morderetur, vt puer imperialis in discendo mirificè proficeret; & tamen ad cuncta foris obcunda liberalissimo negotio eius ingenium feriret. Et cum alij Regi puero adulando obsequerentur, adeo, vt ludicra, & quæ tenera ætas poscebat, illi persuaderent, Imperatrix etiam verita affectum filij sibi præripere, in eiusmodi fauore in tantum emollita esset, vt ad omnia, quæ puerilis ætas illum impelleret ipsa gratissimo affectu consentiret; hic solus tanta arte institit, vt à non faciendis metu illum prohiberet, & tamen plenissimo affectu eius animum sibi colligaret. Interea Domina Theophana Imperatrix apud Neomagum, maximo dolore totius Regni, rebus excessit. Vnde Dominus Rex utroque parente defertus, totum se regendum in stationem fidissimi magistri contulit. Huius consilio examinabat, quodcunque alij adulando persuadebant; quia, quamuis in puerilibus auspicijs otia retur, altiori tamen industria quorundam simulationes præuidebat. Præcipua itaque familiaritate Magistrum suum amplectebatur, nec ab villo inferius tractari patiebatur, quem vniuersali virtutum decore respersum venerabatur.

Folcmarus
Trasiepis
Episcopus
anuncius
Bernwardi
of
fert illi
Dauentriensis
cenobij
Præpositus
vann.
S. Bernwardus
Palatinus
capellanus
adscribitur
sub Ottono III.
* Theophana
Theophane
Theophano
Aug.
* fidei
Præcipitur
Ottoni III.
formandis
moribus
ingenuo
excolendo.
Educatio
nis proba
munus
suffinet
S. Bernwardus
Theophana
Aug. Neomagum
Otto Bernwardi
confilio
regitur.

S. Bernwardus
eligitur
Episcopus
Hildensemensis.

Per idem tempus venerabili Domino Gerdago decedente, hic religiosus iuuenis Bernwardus, votis omnium ad Pontificatum elegitur. Et, cum plerique nobiles clerici Palatina militia diu certantes missionem optarent, consensus tamen omnium in hunc Deo electum iuuenem concordabat. Communi igitur electione sancta Hil-

sta Hildensemensi Ecclesiæ ordinatur Episcopus à Willegiso Archiepiscopo XVIII. Kalend. Februarij Anno Incarnationis Dominicæ, nongentesimo nonagesimo tertio. Indictione sexta.

Adeptus itaque Pontificatum, quanta continentia iuuenile corpus ad virtutum culmen coegerit dici non potest; modum in cunctis præcipuè amplectens, iuxta illud viri sapientis. Ne quid nimis. Morum quoque grauitate mirificè senes ipsos superabat, adeo vt subditos seueritatis censura ad agenda in plerisque institueret. Frugalitatem verò in appetendis ciborum delicijs, in eo laudare vix vllus sufficit. Tempore vero nocturnæ quietis stratis compositus, lectioni interdum circa galli cantum intendebat; sæpe somnum interrumpens, furtiuè orationi, donec clerici ad Matutinos hymnos consurgerent, vacabat. Hymnis expletis, multoties psalmodiam in diurnum vsque crepusculum, extendebat. Deinde aliquantulum pausans, corpusculum recreabat, donec item diluculo Canonicum cursum Primæ horæ persoluebat; Quo expleto, quasi regulariter sub disciplina constitutus, Capitulum cum fratribus, qui secum conuersabantur, adiit; feriam quoque & lunationem, nomina etiam fratrum, quorum annualis memoria instabat, quotidie recitati iubebat. Oratione vero peracta, circa tertiam horam ad Missarum solemniam, festiua celebratione procedens, magna animi contritione, seipsum Domino profudit. Inde in publicum progressus, Forenses causas & oppressorum negotia breuiter examinabat; quia ingenio ac facundia apprimè callebat. sicque operiebatur Clericum dispensatorem, qui eleemosynæ & pauperibus præerat; quorum multitudinem, centenos videlicet, & eo amplius diætina abundantissimè refecit; plerosque etiam vel argento vel cæteris subsidijs, prout facultas concessit, subleuabat. Inde officinas, vbi diuersi vsus metalla fiebant, circumiens, singulorum opera librabat, donec circa Nonam, omnibus rite peractis, cum timore & benedictione Domini, ad mensam fratrum populique stipatus frequentia, confedit; non pompaticè quidem, sed religioso silentio cunctis ad lectionem honestissima disciplina intentis; quæ inter cænanandum non breuis legebatur. Infirmis quidem fratribus, & senio confectis benedictionem de manu sua hilariter dirigebat, cum tamen nullum egenum in vrbe vel in suburbio, quem scire posset huiusmodi pietate priuaret. Ita quippe, iuxta Apostolum, *omnia omnibus esse desiderabat, vt omnes in Christo lucrifaceret.*

Arduum & difficile est quotidianum eius studium verbis perstringere; quia, Deo teste, omni nisi inter diem noctemque perstabat

*AVille-
giso conse-
cratur
Anno 993.
S. Bern-
uardi
mores sine
Episcopo
Episcopo.*

*Temperan-
tia.
Religio in
oratione
& psalmo-
dia, rebus-
que diuinis*

*Martyro-
logij reci-
tando mos.*

*Publicorum
negotiorum,
& pauperum
cura.*

*Officinarum
inspectio.*

*Lectio su-
per men-
sa.
Infirmos
reficit be-
nignè.*

*1 Corinth.
c. 9.*

*Excitat
studia di-
uersarum
artium.*

bat in diuinis ; nihilominus quoque cunctos sibi adhaerentes ad huiusmodi negotium, vt ita dicam, vltra vires impellebat; nec aliquid artis erat quod non attentaret, etiam si ad vnguem pertinere non valeret. *Scriptoria* namque non in Monasterio tantum, sed in diuersis locis studebat, vnde & copiosam Bibliothecam tam diuinorum quam Philosophicorum codicum comparauit. *Pictoria & Calatura.* Picturam verò & fabrilem, atq; clusoriam artem, & quicquid elegantius in huiusmodi arte excogitari, vel ab aliquo inuestigare poterat, nunquam neglectum patiebatur; adeo vt ex transmarinis & Schotticis vasis, quæ Regali Maieitati singulari dono deferabantur, quicquam rarum vel eximium reperiret; incultum transire non sineret; ingeniosos namque pueros, & eximiam iadolis secum vel ad curtes ducebat, vel quocunq; longius comēbat: quos quicquid dignius in illa arte occurrebat, ad exercitium impellebat. *Musica.* Musium præterea in pauimentis ornandis studium, nec non lateres ad tegulam, propria industria, nullo monstrante, composuit: Et vt breuiter pstringam, nec punctum temporis in otio sup sedebat: sed fidelis Dominicæ familiæ dispensator conseruis suis necessaria subsidia fideliter ministrabat. Et cum in Christi gazophylacio, quæque idonea sciuir fideli deuotione congereret, nō minus tamē Cafari sua, iuxta Euangeliū persoluebat. Nam tertio Ottoni Imperatori, affectuosissimo animo p scire ac posse obsequebatur; vnde & multorū inuidiā in se commouebat, qui indignabatur illū vigilantiori studio Reipublicæ negotia obire. Saxonia quippe magna ex parte piratarū, ceterorumq; barbarorum feritate depopulata, cōtinuis latrocinantiū incursionibus sine intermissione patebat. quā pestem Reipublicæ depellere magno sui suorumq; periculo semp instabat: & nunc cum alijs, interdū quoq; cum suis solus sup eos irruēs, fortiter illos attriuerat. Sed eū huiusmodi irruptiones sedari nullo modo possent, quippe cum barbari, qui vtrumq; littus Albiæ, & naues omnes sua ditione tenebant, nauali euectione per omnē Saxonjā facillimē se infunderent; vigilantissimus Dei Pōtifex curā comissæ sibi plebis agēs, quomodo populū Dei de sauitia barbarorū eriperet animo fluctuabat. Furorē namq; sui impetus pænē Hildensem vsque intentabant: & ipsum sanctum locum prædam sibi pmittebāt. Diuino itaq; instinctu in extremo fere sui Episcopatus, vbi flumina Alara & Onekara cōfluūt, munitiunculā admodū munitā exstruxit; in qua copijs militū dispositis, barbarorum impetum repulit, populūq; Dei ab hostili feritate liberauit. Dei namq; gratia tanta securitas pacis per illum in locis illis, fidelibus con-

condonata est, ut nihil damni vel periculi postea à barbaris patere-
rentur. Hac industria Christi Sacerdotis barbarico tumultu in illis
locis eliminato, acrius in circumfrita loca debachati sunt. vnde vi-
gilantissimus diuini gregis Pastor, typo Christi sui Domini aduer-
sarijs Ecclesiæ, exultans ad currendam viam ut fortis gigas, se
opposuit, & in rure Vorinholt nuncupato, vbi tutissima illorum
statio fuerat, liber quoque latrocinij excursus, quocumque suæ
fraudis insidias intentarent, præsidium munitissimum instituit:
fossis quoque aquarumque meatibus, per riuum influentibus tu-
tissimum reddidit. Copias quoq; militum victu & armis cæterisq;
necessarijs instructas, abundantissimè collocauit. Diuina itaq; gra-
tia periculosissimum locum populo Dei pacificū fecit & tranquil-
lum: in tantum, ut omni spurcicia diabolicæ ac barbaricæ fraudis
eliminata, barathrum irruptionis & hostilis incurfionis locum fa-
ceret orationis: & oraculum Sancti Lamberti Pontificis & Marty-
ris Deo consecraret: atque ab illo die, summa pace Ecclesiæ Chri-
sti reddita, ab omni hostili impetu Dei populus viuacissimi prou-
foris industria, quietissimè feriret. Pro his & cæteris beneficijs, quæ
deuotissimo studio in Rempublicam populūq; fidelem exercu-
it, multorum & maximè Principum in se inuidiam & indignationē
commouit. Vnde & à Moguntino Archiepiscopo plura, & mise-
randa apertis inimicitijs est perpeffus, cuius animositatem patien-
tissimè ferens, diuina ac Regalia benignissimè administrabat.

Et licet plura, copiosissimis impensis, ad repellendam sæuiti-
am barbaricam foris impenderet, dici non potest, quanta in Epi-
scopatu ad vsum Ecclesiæ suæ conuulit. In prædijs namque tanta
congescit, ut triginta vel plures præcipuos curtiles cum Litorū ac
colonorū famulis, clarissimis ædificijs prænitentes, cōpararet, cū
in alijs innumerabilibus locis decē mansos vel octo, aut minus aut
plus, p vt casu acciderat, in possessione Ecclesiæ suæ cōferret. An-
tiqua quippe loca ab antecessoribus suis possessa; quæ ille inculta
reperit, optimis ædificijs collustrauit, inter quæ quædam eleganti-
ori schemate, albo ac rubro lapide intermiscens, musiuæ pictura
variè pulcherrimum opus reddidit. Quid dicam, quo studio san-
ctum locum nostrū vel principalem Ecclesiam nobilitauerit? cum
seipsum & cuncta, quæ habere potuit, in eius vsum impertiri malu-
erit. Testantur eius opera, quæ futuro æuo pium illius animi votū
apertis loquūtur indicijs; Ecclesiam namque miro studio decora-
re ardentè instabat: vnde exquisitā ac lucidā picturā tam parie-
tes quam laquearia exornabat, ut ex veteri nouam putares. Fecit
& ad solemnem processionem in præcipuis Festis, Euange-
lia

*Vorinholt
hostile rurs
fortiore
propagna-
culo tue-
tur.*

*Hildesem-
sem agrum
reddidit pa-
cium. S.
S. Lamber-
to exstruit
in hostico
sacellum.*

*Inuidia
eius felici-
tati & re-
ctæ fidei
invidiatur.*

*Ecclesia
fundi &
mansiones
auctæ.*

*Templum
ab eo mi-
rifice exor-
natum &
decoratum.*

*Codices.
Thuribula.
Calices.*

lia auro & gemmis clarissima: thymiamatheria quoque pretij & ponderis magnifici: calices nihilominus plures, & vnum ex onychino, alterum verò crySTALLINUM mira industria apposuit. Adhuc autem vnum aureum, valentem libras viginti publici ponderis ex purissimo auro, in vsum ministerij conflavit. Coronam quoque argento auroque radiantem miræ magnitudinis, in facie templi suspendit; & alia per plura, quæ super sedenda putauimus, ne fastidium prolixitate ingeramus. Sanctum quoque locum nostrum murorum ambitu vallare summa instantia aggressus, dispositis per gyrum turribus, tanta prudentia opus inchoauit, vt de core simul ac munimine velut hodie patet, simile nil in omni Saxonia inuenias.

*Marmorum
ambitu Hil
denferium
es surri
bus cingit.*

*S Crucis
Sacellum
adificat. ei-
que saluti-
feri ligni
partem Or-
thonis III.
donum in-
fert.*

*Crux S.
Bernuar-
di arte, &
miraculo
elaborata.
* apices
forte.*

*Crucis
Bernuar-
diana mi-
racula &
beneficia.*

*Sacelli S.
Crucis de-
dicatio
906.*

Exornatio.

Sacellum etiam splendidum valde foris, nimirum in honore mirificæ crucis exstruxit; cuius etiam aliquantam partem, largiente Domino tertio Orthone Augusto Imperatore, ibidem clarissimis gemmis auroque inclusam condidit; vbi etiam diuina pietas plurima suæ pietatis indicia, apertis signorum miraculis per virtutem sanctæ Crucis ostendit. Inter quæ illud vnicum, quo Dominus Antistitis nostri deuotionem consolari dignatus est, inferre libet. Nam venerabilis Pontifex Bernwardus, thecam auro gemmisque lautissimam, in qua viuificum lignum includeret, parauit, & cum, ex tribus particulis sancti ligni, quartam si fieri posset, excidere tentaret, vt per singulas* absides singulas conderet portiones, ne gracilitas vel paruitas, quacunque ex causa sectionem admitteret: cum deuotissimus Dei famulus animo fluctuaret; ecce subito inter manus ipsius Antistitis, quarta pars sacratissimi ligni, angelico, vt creditur ministerio sibi delata, apparuit. Mox igitur Præsul Christi, latus lignum sanctum per quatuor absides parauit. O quanti inde potantes ardorem vehementissimæ febris sæpius, virtute sanctæ crucis, restinguebant! Multotiens ortam aëris inæqualitate pestilentiam fideles, hoc viuifico ligno se suaque lustrantes, sedauerunt. Nimirum etiam siccitatem, prolato in publicum hoc singulari ligno, pluuijs impetantes, repulimus; multaque virtute, sanctissimi triumpho, sunt quotidiana remedia, dum quisque mærens ibi prostratus prompta percipit solatia. Ipsum verò Sacellum sanctæ Crucis vario decore perfectum dedicauit quarto Idus Septembris anno incarnationis Dominicæ nongentesimo nonagesimo sexto; Indictione nona; Regni verò gloriosissimi tertij Otthonis Imperatoris decimiterij imperij primo, ordinationis autem suæ quarto: locumque quondam dumis & vepribus horridum vicinis incolis, gloria

gloria tibi Christe, ex tuis datis, baptismi, sepulturae, vñtionis æternum fecit solatium.

Pro talibus igitur alijsque piæ deuotionis actibus ; quibus ad Ecclesiæ vtilitatem omni nisu mentis & corporis insudabat, tam Deo, cordi interius præsidēti, quam Ecclesiæ operis effectum exterius approbanti felicis memoriæ Præsul acceptissimus erat: & ideo consequens fuit, vt vir beatus, cui, sicut de sancto Iob legitur, tunc temporis in terra similis non fuisse putabatur, per tentationis incommoda, sicut aliarum virtutum, etiam humilitatis & patientiæ præconio mirabilis, cunctis ostenderetur.

S Bernwardus discitur aduersis.

Anno itaque ordinationis suæ octauo grauibus insecutionum molestijs pro territorio Gandensemensi ab Archiepiscopo Willigiso, planè contra Ecclesiasticas sanctiones impetitur; sed eis, minime à solitæ humilitatis, & patientiæ tenaci obseruantia mouetur. His tamen, quæ Archiepiscopus non tam iustæ rationis executione, quam liberæ potestatis præsumptione attentabat, auctoritatis constantia, non temeritatis audacia sagacis ingenij vir obuiabat: & secundum illud Pauli, *Quamdiu gentium Apostolus sum, ministerium meum honorificabo*, quoadusque Ecclesiæ Christi pastoris vice præfuit Episcopatus sui iura in proprij honoris statu conseruari, summa sollicitudine procurauit, quod & Deo annuente, laboriosè licet, obtinuit Sed ne similis controuersia, de ipsa Gandensemensi Ecclesia valeat oboriri, omnem disceptationis ordinem, inter Mogontensem Archiepiscopum & venerabilem virum Dominum Bernwardum hic inferere commodum duxi. Necessarium autem reor ista paulo alius indagâdo repetere, quod tamen lectori minimè debet esse onerosum, quia posteris fortasse in multis erit profuturum.

Lis inter ipsium & Willigisum Archiepiscopum Moguntis per Abbatia Gandensemensi.

Territorium Gandensemense, situm in Pago Flencchi cum adiacentibus villis ad prouisionem Hildensemensem Episcoporum, ex quo primum Episcopia per Saxoniam sunt determinata, certum est, pertinere. Quod ex hoc cunctis scire cupientibus liquido apparet; quia ab ipso principio nouellæ Christianitatis, nostræ gentis, etiam ante constructionem præfati Monasterij ad curam nostri Episcopij pertinebat. Temporibus namque Domini Alfridi, qui quartus Ecclesiæ nostræ Antistes extitit, Luidolphus Saxonie Dux cum religiosa contectrice sua Oda, magno studio in diuino cultu accensi, consilio Antistitis præscripti, Romam perrexit: ibique à Domino Sergio Papa magnificè suscepti, cum votum illorum in diuinis agnouit, datis reliquijs sanctorum Præsulum Anastasij & Innocentij, cum benedictione à se demisit. Ad patriam itaque Dei gratia per-

Sicut territorij Gandensemensis.

Ita eius spectans ad Hildensemensem Ecclesiam accersitur à capite. Alfridus IV. Episcopus Ludolfus Saxonia dux. Oda eius coniux. ss. Anastasia

fi. Inno-
centij reli-
quia Ludol-
fo Roma do-
natur a Ser-
gio Papa.
Brunestef-
husen Mo-
nasterium
Hathumo-
da Ludolfi
Ducis filia
duodennis
Deo dica-
tur, Abba-
tissa post
1 Gandes-
hem.
Rabanus
Mogunt. Ar-
chiepisco-
pous
Karolus e-
ius succes-
sor.
Gandenes-
hem condi-
tur ad riuu-
Gande ab
Alfrido E-
piscopo Hil-
deshemensis
an. 856.
Lutberus
Mog. Archi-
episcopus.
Ludolfus
Saxonia
dux cu Hat-
humoda F.
sepultus in
Brunestef-
husen.
Alfrido E-
piscopi atas
et mors.
Alfrido
conditor ba-
silica Hilde-
semensis.
Marcuar-
du V. Epi-
scopus Hil-
dens.
Wigbertus
VI.
Gandense
mensis Ecclesia

tia peruenientes consilio Domini Alfridi, cœnobium virginum
 Dei, primo Brunesteshusen adunarunt: filiam quoque Domi-
 nam Hathumodam duodecim annos habentem, præfato Episco-
 po in regimen intromittendam assignarunt, anno Dominicæ in-
 carnationis octingentesimo quinquagesimo secundo Rabano Mo-
 gontia præfidente: omnem autem prouisionem prædicti loci, &
 congregationis, Domino Alfrido commiserunt. Vnde euolutis a-
 liquot annis, Karolo Rabano succedente, anno singularis natiui-
 tatis Christi octingentesimo quinquagesimo sexto, auspiciatus est i-
 pse quendam locum super fluuium Gande, quem à fluuio Gan-
 deneshem nominauit: ibique, consentiente Duce, fabricam Mo-
 nasterij maiori ambitu inchoauit; Lutberto Moguntino Episcopo
 existente; qui post Carolum subintrauit. Locus namque pratorum
 ac nemorum amœnitate aptior, tutior quoque sylvarum den-
 sitate, ac palustri immunitate ad habitationem Deo militantium, vi-
 sus est. Defuncti itaque sunt ante consummatam fabricam Gan-
 densensis Ecclesiæ, & Pux, ac Domina Hathumod, sepultique
 in antiqua Ecclesia Brunesteshusen: positaque in regimen Gerbur-
 gis prima, soror Domnæ Hathumod, Alfrido venerabili Episcopo
 mediante, Lutberto quoque Mongontino Archiepiscopo, qui Ca-
 rolo successit. Nec multo post decessit, biennio tantum emenso ve-
 nerabilis Dominus Alfridus. Consedit autem cum Moguntinis
 Episcopis Rabano & Carolo, & duodecim annos cum Lutberto.
 Consummata quoque cum decore Hildensemensi Ecclesia, quam
 ipse à fundamentis construxerat, & Dei gratia consecrata, plenus
 operibus bonis decessit: cui successit Marcuardus quintus Præsul
 nostræ Ecclesiæ; quatuorque annos tantum sedens, trabes Ec-
 clesiæ composuit. Post hunc subintrauit Dominus Wigbertus, se-
 xtus Episcopus. Hic fabricam consummauit, & Ecclesiam nihilo-
 minus consecrauit. Hic omnem religionem & disciplinam cum
 Domina Oda & Gerburga Abbatissa in præfato loco inchoa-
 uit & perfecit; eius consilio omnia disponebant & agebant.
 Præerat autem Domina Gerburgis congregationi vigintiduos
 annos; positaque est in noua Ecclesia iuxta Dominam Hathu-
 modam. Sororem autem eius Christinam, Dominus Wigber-
 tus in regimen intromisit, & consecrauit. Domina quoque
 Oda centesimo septimo ætatis anno, omnibus filijs præmissis
 decessit, Christina tantum superstita; positaque est iuxta filias
 suas. Sed & ipsa Christina sex tantum annos matri superui-
 uens, felici decessu migravit ad Dominum. Dominus quoque
 Wigbertus consedit cum Mogontinis Episcopis Lutberto Sun-
 mensis Ecclesia & disciplina consummator, Gerburga abbatissa, & Christina eius soror Abbatissa, & Oda Sa-
 onia ducissa moritur anno et c. 911.

deraldo & Hattone. Post hunc VValbertus succedens septimus Episcopus, Rosvitham venerabilem fœminam, de ipsa congregatione electam, in regimen intromisit: consecrationes quoque in Ecclesia prædicta, & ancillarum DEI velationes, & cætera ad Ecclesiastica ministeria fecit pertinentia. Post VValbertum Sehardus venerabilis vir Pastor octauus nostræ Ecclesiæ ordinatur. Hic, absque omni contradictione, quæcunque ad Ecclesiasticum ministerium pertinebant, in præfato loco ministravit. Nonus post Sehardum Thiothardus Antistes nobis præficitur; Friderico Archiepiscopo Moguntia præsidente. Hic consecrauit nouam Ecclesiam, vbi Monachæ nunc CHRISTO militant; & omnia Episcopalia in præfato loco rite procurauit, nullo obuiante. Decimus post Thiethardum Dominus Ottrvinus præfuit. Hic Dominam Gerburgam secundam, in Regimen constituit, & consecrauit; & omnia Episcopalia fideliter prouidit, Domino VWilhelmo magni Otthonis filio in nullo sibi aduersante. Similiter Hatto & Robertus in nullo sibi aduersantes amicissimum habuerunt. VVillegisus quoque illi succedens, veritus tanti viri senectutem, & morum grauitatem, publicè illum percoluit; occultè verò paulò mordacius, quadam animi indignatione illi * adbellicabat: nil tamen in Regimine præfati Cœnobij asperum nec verbis nec factis ostendit. Hæc itaque ideo proposui, vt cuncti intelligant, quanta leuitate ac temeritate sit violatum, quod fere per ducentos annos tot venerabilium Patrum vtriusque loci Antistitum concordia, roboratum, omni Canonica auctoritate fixum, atque ratum durauit. Sed secundi Imperatoris Ottonis filia, fomes, vt pace omnium dicam, huiusmodi dissensionis, dum à suo Episcopo Domino videlicet Osdago sacrum velamen accipere spernit, VVillegisum appetit: indignum æstimans, nisi à palligero consecrari, quod ipse libens annuit, haud considerans, quanta antiqua canonum statutatemerauerit, nec fraterna charitate aditum quæsiuit, sed fratri & coepiscopo diem imperauit, vt ad velationem ancillarum DEI, in festiuitate sancti Lucae Euangelistæ illi occurreret. Nactus itaque oportunum tempus Dominus Osdagus Archiepiscopum secretius, qua auctoritate id ageret requisiiuit: cum ille minaci vultu mordacius ad suam Parochiam pertinere respondit, & statuta die se ancillas Dei velaturum, omnemque Episcopalem potestatem in illo loco se adepturum, promisit. Cum itaque, ad diem ventum est, restitit illi plena auctoritate Dominus Osdagus, præsentè Rege Domino tertio Otone

VValbertus
vixit Hil
den Episco
pus.

Rosvitha
Abbat. 4.

Sehardus
vixit Hilde.
Episcopus.

Thiothar
dus vix.
Gandeshe
mij nouam
Ecclesiam
dedicauit.
Ottrvinus
X. Episco
pus.

Gerburga
XI. Abbatif
sa Gan
deshe.

VVillegisus
Mog. Ar
chiepisco
pus Ottrvi
nus hono
ris causa
Generatur.
* adlatra
bat forte.

Ducentorū
fere anno
rū historia
Epilogus.

Gandeshe
mensis con
trouersia ou
rigo sub Os
dago Episco
po Hildesh.

Sophia Or
tonis II fi
lia Abbatif
sa Gadeshe.
6. à VVil
ligiso Me
tropolitano
no ambis
velum.

Osdagi
cum VVil
ligiso expo
sultatio.

*Velandarū
virginum
celebritas,
& Sophia
velatio
presente
Augusta
matre, &
Ottone Re-
ge fratre a
duobus si-
mul per-
acta Episco-
pis.
Osdagus
postea
Cathedra
ius suum
tuetur.
Velligisi
Archieps
notata
Philotimia
Osdagus
moniales
ceteras so-
lus velat*

*Ab omni-
bus exigit
professionē
subiectionis
& obsequij*

*Synodus
Gandesho-
mij à beato
Bernwardo celebra-
ta
* Cistlari-
us.*

thone cum matre Imperatrice Domina Theophano, assidentibus quoque Episcopis, Rhetario Patherbrunnensi Episcopo, Milone Mindensi Episcopo, Hildevaldo Wormaciensi Episcopo, cum alijs Principibus, qui ad solemnitatem velandarum virginum conuenerant. Cum ergò longa disceptatio esset, Dominus Osdagus simplicis animi vir, diuino monitu incitatus, Episcopalem Cathedraliam ad absidem altaris poni præcepit, hac tuitione locum ac Regimen sibi defendens, fauentibus illi fere omnibus; quia Archiepiscopi animo fitas, etsi metu illius dissimularetur, cunctis tamen displicebat. Destitutus itaque Archiepiscopus, multitudinis fauore, qui prius suo iuri omnia promisit, vix, Dominam Theophano, & Episcopis obtinentibus, ipso quoque, vltra quam credi potest supplicante, obtinuit, vt ad principale Altare mysteria ipsa die ageret; ita videlicet, vt Dñx Sophiæ velationē simul agerent, cæterarum verò Dominus Osdagus solus prospiceret: factumque est insolitum, nec ante à nobis visum, vt duo Episcopi ex latere Altaris pariter sederent, Pontificalibus paramentis festiuè insulati. Ventumque est ad ancillarum Dei consecrationem, cum Episcopus, qui antea à Pontificali iure timebatur deiectus, subito Dei gratiâ erectus. Inter missarum solemnias primo Dominum Regem si in velationem suæ sororis consentiret, humiliter requisit, deinde cæteros Mundiburdos. Quibus consensum fatentibus, primò Dominam Sophiam, si ad Hildensem sedem sibi suisque successoribus subiectionem & obedientiam profiteretur, interrogauit, deinde alias velandas: quæ vnanimi consensu Religionem & subiectionem professæ sunt, publicèque denuntiatum est omni clero & populo, Archiepiscopum nil iuris sibi in illa Ecclesia vendicare præter consensum & permissum Hildensemensis Episcopi. Omnibus quoque ritè peractis, summa pace & concordia discessum est; stetitque illa vnanimitas sub Domino Osdago, & Gerdago, & aliquot annis Domini Bernvardi, adeo, vt Ecclesias aliquas præsentem Archiepiscopo ibidem consecraret; Synodum etiam magnam haberet, præsentem Domino Rege tertio Ottone, assidente nihilominus præfato Archiepiscopo, cum tamen nil sua auctoritate decerneret, præter quod assensum æquè, vt alij fratres, beato Bernwardo, qui Synodo præsidebat, præbuit. Interfuerunt * Islarius Magdeburgensis Archiepiscopus, Ludolphus Treuirensis Archiepiscopus, Milo Myndensis Episcopus, Hildevaldus Wormatiensis Episcopus, Hugo Titiensis Episcopus.

Non tamen rata permanfit huiusmodi concordia; quia in medium quædam emerferunt, quæ orientem charitatem falsitatis

Iolio peremerant. Odiosum quippe est, nostro tempore, veritate a- Scriptorū
caudor.
liquem notare, sicut à quodam dictum est. Veritas odium parit; sed
scribentibus grauis est culpa, vel falsa dicere, vel vera intermit-
tere; vnde pace cunctorum liceat dicere, quod scelus est, ce-
lare.

Illam quippe præclaram Ancillarum Dei congregatio, tanto stu- Gaudem-
sehemmen-
fis Abba-
ria melior
status ab
exordio
suo.
dio, & deuotione Dominorum nostrorum, patrum, patriæ Du-
cum, ac Regum, per Alfridum eiusque successores instituta
est, vt in principio omnibus imitabiles, exemplar humilitatis
& charitatis florent; Episcopum suum, à Deo sibi præpositum,
quasi Dei nuntium ac patrem audirent, colerent, & amarent;
omnes aduentantes, prout cuique personæ competebar, præ-
cipua benignitate suscipere. Hic illis vsus, hoc studium fuit,
hoc sancto loco reuerentiam, & illis apud omnes gratiam exhi-
bebat: hoc humilitatis priuilegio, cum pro causis Ecclesiæ ad Pa-
latium citabantur, habitu non admodum nitido, vel abiecto veni-
entes, vt veræ Dei Ancillæ habebantur, ac venerabantur.

Sed postquam luxus ac superfluitas accessit, morum insolentia Deterior
eiusdem fa-
cies.
subintravit, obedientia torpuit, repulsa est Episcoporum
reuerentia: quod cuique erat placitum, faciebat licitum. Ad-
dita est quoque ad augmentum mali, diutina infirmitas Domi-
næ Gerburgæ eiusdem Cœnobij venerabilissimæ matris, in quam Gerburga
morbus dis-
turbior: e-
iusque do-
ctes.
Dominus plurima virtutum insignia contulit: discessus quoque
religiosarum sororum, quæ sub nutrimine antiquæ disciplinæ in-
stitutæ fuerant. Numerosa autem iuuentus virginum fructifica-
uerat in tyrocinio Christi; quæ delicatius enutritæ, metam prio-
ris disciplinæ ac seueritatis ignorantes, vt est humanum, post
sua desideria declinabant. Sophia quoque, Domina Gerburga Disciplina
degenerã-
tis radices.
inuita, multumque renitente, ad Palatium, factione Willegisi
Archiepiscopi se contulit: ibique annum vel biennium commora-
ta, dissolubilis vitæ tramitem incedens, varium de se sparsit ru-
morem. Quod venerabilis non ferens Bernwardus, quippe, qui
illam semper summo amore & gratia percolebat, blandius illam Sophiæ ve-
galis Abba-
tissa nota-
ta & cor-
reptatice-
ria à S.
Bernwardo
do.
admonitam, ad monasterium redire persuasit. Cumque illa, exte-
riori auditu vix verba illius admitteret, sæpius eadem repetens, ad
cœnobium eam repedare, familiariter admonuit. Illa autem e- Sophiæ ex-
asperat ap-
tissimam li-
teram apud
Villegi-
sum.
ius accessum & confabulatum primo declinavit; deinde ad Ar-
chiepiscopum, velut ab illo patrocinauda confugit, amarioribus
verbis eius animum exasperauit; pactum fœdus in sua velatione,
inanibus verbis annullauit, dicens ab illo se velatam, non ab
Hildensemensi Episcopo; ad prouisionem beati Bernwardi

Episcopi se minimè pertinere, ad tuam Diocesim cœnobium Gandensemense respicere; plures se inuenisse, qui hoc veraciter restentur. His & eiusmodi verbis Archiepiscopum aduersus beatum Bernvardum grauitè commouit. Post hæc Gandesem repetit, varia de ipso Episcopo inter sorores disseminauit, nisi quo potuit, illum loco repellere, atque abalienare parabat.

*S Bern-
wardi ad
Gandeshei-
mensis
virg de iu-
re suo dis-
ceptatio, &
monitio.*

Interea Episcopus cognoscens talia circa se moliri, Gandesem venit; grauitè tulit se abalienari, nec aliquid honoris vel charitatis sibi, vt antecessoribus suis, exhiberi, sed infra extraneos Episcopos, se tractari; cum tamen ab antecessoribus suis ad sanctum locum innumera bona collata sunt: decimæ quoque ex sua parte plures & antiquitus, & moderno tempore impensæ; & pro his beneficijs, iniuriam & contumeliam recompensari: tributa, quæ pro decimis soluenda essent, imminuta, sæpe quoque fraude negata, obedientiam, qua nulla victima Deo gratior est, cum humilitate, in ara cordis, persuadet immolari; patienter se omnia posse sustinere; paueant tamen Christum, cuius vice fungatur in se offendere; nec quicquam ingerant, pro meritis sibi suppeterè: obedientiam tamen, charitatem, & reuerentiam suis antecessoribus ab illorùm maioribus exhibitam, non aufint sua leuitate negligere. Hæc, cum paterno animo perorasset, maiori odio, peccatis stimulantibus illas in se concitauit, Sophia vtrobique, ex parte Archiepiscopi ac congregationis perurgente.

*Ex dedicatione
de Ecclesia
occasione
monachorum
ortur.*

*A Sophia
Villigisus
ad id un-
um accessit
sur & post-
quam.*

*S Bern-
wardus a
Gerburge.*

Instabat autem hora, qua Domina Gerburgis Ecclesiam, quam construxerat, consecrari deposcebat. Vnde, quia ipsa diutina infirmitate fatigata, ad obeunda tantæ festiuitatis solemniam, minimè suffecerat, Sophia, Domina & matre consentiente, studium tanti laboris assumpserat; & more suo proprium Episcopum postponunt & abijciunt, Archiepiscopus accersitur, quo ordinante, cuncta ad Dedicationem pertinentia disponuntur. Consecrationis diem statuunt, Exaltationis videlicet sanctæ Crucis solemnitatem. Mittitur autem & Legatus ex latere Domine Abbatis, qui beatum Bernvardum ad Dedicationem inuiter; diemque denuntiet. Sed quanquam plures illum anticipatum Archiepiscopi aduocatione, obijcerent, leni tamen animo sufferens, ad præscriptum diem se venturum, promisit. Interea incertum, qua de causa Archiepiscopus statutum mutat diem; abdicat; atque eandem Dedicationem in festiuitatem sancti Matthæi Apostoli indicit. Beato quoque Bernwardo pari potestate, vt olim in relatione

*Dies. prof-
sus. eximi-
tur.*

*Villigisus
vt posior
ante S Bern-
wardum
omnes.*

Sophiæ venerabili Domino Osdago, legationem dirigit, mandans, vt incunctanter illi ad Dedicationem in præfata festiuitate

te occurrat. Ipse verò suam Legatum atque scripta Archiepiscopo remittit, astringens Imperialibus iussis obstrictum, serijs quibusdam occupari; nec posse ad Dedicationem, ut iussum est, ipsa die illi occurrere. In Exaltatione tamen sanctæ crucis Gandelsem venit, Ecclesiam dedicaturus, sicut Domina Abbatissa à principio disposuit, nil paratum reperit; imo aliquos collectos, qui illi resisterent, & cum iniuria eijcerent, si forte cum suis Ecclesiam consecrare violenter appeteret, hanc enim famam illæ disperferant, cum, Deo teste, nihil huiusmodi attentaret, vel mente conciperet. Iam enim tota mente ad Archiepiscopum confugerant, se atque locum eius tuitioni deuouerant; Sophia namque illi assiduè cohærens, & cohabitans, hæc interdum noctuque ambigebat. Missarum verò solemnia Dominus Episcopus, ipsa die ibidem celebrauit, licet maxima congregationis indignatione; easdem tamen ut oblationes offerrent, benedictionemque perciperent, admonuit. Plebs quoque, comperto sui Episcopi aduentu, quasi ad solemnitatem conuenit, irærens, & ultra quam credi possit, agrè ferens, Episcopum insolentia atque inobedientia, loco detrudi. Quos & omnes aduentantes limato sermone consolans, lachrymabili questu publicè commemorabat, se, ipsa die ad Dedicationem Ecclesiæ inuitatum, nil sibi honoris exhibitum, imò exclusum: vnde consecrationem Ecclesiæ, quæ ad se pertineat, omnibus, sine suo consensu, Canonica auctoritate interdicit. Qua de re congregatio sororum indignata, igne maioris indignationis accenditur; verum cum ad oblationem ventum est, oblatas incredibili furore & indignatione proijciunt, sæua maledicta Episcopo ingerunt. Quo insolito tumultu perculsus, lacrymis perfusus Antistes, non suam iniuriam, quam paruidecebat, pensans, sed veri pastoris pro persecutoribus orantis exemplo, ignorantiam seu potius malevolentiam furentium feminarum deplorans, ad Altare redijt, missam suo ordine, magna animi contritione peragit: deinde populum alloquitur, benedicit, & corroborat; deductusque honorificè ab illis, vnde venerat, repedabat. O dignæ memoriæ virum, omnium ore celebrandum, cunctorum deuotione intimè amplectendum; apud se quidem incredibiliter humilem, sed apud DEVM inspectorem, eiusque fideles, verè sublimem. Quis cum crederet in tanto Pontificalis dignitatis honore, generis nobilitate, ministrorum multitudine, contra irrogatas sibi iniurias patientiæ potius quam potentiæ clypeo, maluisse muniri? Sed vir beatus humanæ abie-

S. Bernwardus Gandelsemium Sophia ingressus accedit.

Missarum solemnia celebrat.

Ecclesia consecrationem pro se suo interdicit.

Male excipitur à monialibus.

S. Bernwardi magna aqutras animi.

Patientia preconium in S. Bernwardo.

tionis probra non curabat, qui totus diuino amoris mancipatus, illius tantum oculis, quem singulariter diligebat, placere summo perè gestiebat. Hæc p̄ commendando magnæ humilitatis exemplo ad imitationem audientium inferere libuit, nunc ad ordinem redeamus.

*Willigis
aduentus
ad Dedicacionem.*

*Bernwardus
diaconus
legatus
mittitur.
Ekhardus
Sclesvicensis
Episcopi
obrogat
Dedicacionem.*

*Willigis
persequitur
in proposito
Dedicacionis.*

*Bernwardus
officiarius
in gratia
Orator
in III
amulatio
collegarum.*

Interea Archiepiscopus & Sophia omnem apparatus ad nouellæ Ecclesiæ consecrationem necessariam diligenter præparant, inconsulto beato Bernwardo Episcopo, quem tamen adiungere tentat, sed verita Archiepiscopum, votis eius obuiare, pertimescit. Præterea Archiepiscopus in vigilia sancti Matthæi ad præfatum Monasterium venit cum Episcopis Rethario Patherbrunnensi Episcopo, & Berengero Verdensi Episcopo, Bernharo quoque Duce, cum alijs plurimis, consecraturus sequenti die Ecclesiam. Mittuntur quoque beato Bernwardo Episcopo, qui eum ad Solemnitatem Ecclesiæ inuitent. Postera verò die adest diluculo in vice Domini nostri venerabilis Episcopus Ekhardus cum maioribus natu nostræ Congregationis, & aliquibus primarijs de nostro Monasterio. Cui fandi licentiâ datâ, Archiepiscopum cum omni honore ex nomine beati Bernwardi Episcopi deuoto obsequio salutauit, dicens, Imperiali illum obsequio detentum adesse non posse; mirari tamen vehementer, in sua Parochia & Ecclesia ab antecessoribus suis absque omni contradictione semper possessa, sine suo consensu Ecclesiæ consecrationem indici; fraternam charitate deprecari, vt ab huiusmodi inuasionem desistat; nec se intromittat, nisi quantum Canones concedunt, si suo iuri, singulari privilegio quiddâ suffragari æstimet, ipsum non defuturum, quin communi consilio fratrum, vbicunque delegerit, iustitiam plenissimè exsequatur. Archiepiscopus autem acerbiori indignatione inflammatus, mandat, vt primo mane sequentis diei, quæ tunc Dominica illucescebat, ad Consecrationem præfatæ Ecclesiæ incunctanter properaret; si venire tardauerit, nihilominus Ecclesiam dedicaturum. Hanc autem iram & indignationem Archiepiscopi aduersus venerandum Præsulem creauit maximè, præcipua familiaritas Domini Imperatoris, quâ illum speciali deuotione pietatis cæteris familiariter percoluit. Affectuosissimo namque obsequio deuinxit sibi Imperatorem, quia cuncta, quæ ad gratiam illius competere sciebat, vigilantissimo studio obibat; & ob hoc, animositatem & inuidiam plurimorum in se commouebat: apprimè quoque Moguntini Episcopi, qui indignabatur aliquem præter se familiaritatis locum apud Imperatorem habere. Dominica itaque irradiante, adest prædictus Episcopus Ekhardus, cum venerando

fratrum

fratrum nostrorum eorum & senatu vice Domini nostri directis, qui Canonica authoritate & Patrum Sanctorum prisca consuetudine obiecta, fortiter Archiepiscopi captis restiterunt; atque sic consecratio prescripti Monasterij intercepta est. Ipse vero Episcopus, inter missarum solemnias facto ad populum sermone Synodum suam biduo ante Sancti Andreae natale, cum banni approbatione denuntiat; deinde ad Altare regressus, in Cathedra sedens, privilegia quaedam ante incognita mandat recitari; in quibus continebatur, ut nemo de iure illius Ecclesiae auferret quicquam; hinc in decimis vel praedijs vel vlla re * inuestitura contineret, hoc quoque Banno roborauit, sicque discessum est. Episcopi autem qui aderant, aegre admodum Archiepiscopi animositate conquesti, fratris & Conepiscopo per nos mandant pertinaciam ipsius & temerarium inceptum se coercere non posse; id vnum suppliciter, ut Apostolicum Imperatoremque adeat; illius causam, illorum esse communem; nec se defuturos, quin de eisdem vtrisque, Apostolico videlicet atque Imperatori, scriberent.

Venerabilis itaque Bernwardus ultra modum sollicitè ferens quantumcunque Schisma in Ecclesia grassari, sciens quoque infusum venenum, nisi Apostolico & Imperiali antidoto comprimi non posse, quamquam graui corporis molestia lassaretur, & tantum iter imbecilli eius corpori omnimodis esset contrarium, tamen, ut pacem reformaret, contra vires suas subire, non recusauit. Nam iam pridem ardebat miro desiderio, Dominum Imperatorem, quem vnice amabat, videre. Paratis itaque tanto itineri necessarijs, per vallem Tarenti, quia ea via commodior est visa, ire procurauit, habens secum omnium Cisalpinorum Episcoporum scripta.

Porro Anno Incarnationis Domini Millesimo * Nonas Nouembris, nimio mœrore totius congregationis plebisque à Monasterio egressus, magna cōpunctione deducitur; Dei gratia comitat⁹ ad votum rebus cedentibus secundo Nonas Ianuarij Romam ingressus est. Quod humillimus ac piissimus Imperator audiens, miro affectu dilectum Magistrum videndi flagrans ad suam praesentiam tamen eum fatigare nolebat; Sed festinus à Palatio, fere duo miliaria ad Sanctum Petrum illi occurrit; benignissimeque susceptum, inter amplexus familiarissime deoscularum ad hospitium deduxit; diuque cum illo confabulatus, sequenti die illum ad Palatium venire rogauit. Hoc permisit, ut quantumcunque de suo proprio ministerium suum impenderet, sed per sex septimanas, quibus apud illum morabatur, sufficenter in usum sui suorumque cuncta indig-

*Dedicatio
per Hildem
sem Legationem
impedita.
Villigisus
de nouo per
Synodi in-
dictionem
obnunciatur.
* quam
Episcopi
caesari à
Villigisus
causa alieni.*

*S. Bernwardus
ad sibi confidendum
putat.*

** al. MI.
Romam
proficiscitur.
Honorifice
obusione ab
Imp excipitur.*

*A Sylve.
Apo Pontifi
ce una cum
Ottone co-
litur. Et
hospitatis
ter habe-
tar.*

digna largiter ministrari, præcepit. Manè vero Dominū Apostoli- cum conuocauit, in occursum charissimi hospitis; venientem quo- que foris in atrium obuiam procedentes libentissimè susceperunt; nec permissus est ad suum domiciliū reuerti, sed iuxta, vbi ipse Do- minus Imperator habitabat, splendidissimum illi habitaculum ex- hibebat. Vicissim quoque, nunc Imperatoris cubiculo, interdum Episcopi confidentes, & forenses causas & Reipublicæ necessaria conferebant. Nam de Archiepiscopo & tumultu Gandensem oborto, ante accessum Dñi Episcopi fama præcurrens, cuncta di- uulgauerat; vnde non opus habebat singula euoluere, sed breuiter strictimque, Imperatore interrogante, pauca contexuit.

*Villigisus
acta sua
Synodalia
Gandeshe-
mij profe-
quitur.*

Sed Archiepiscopus, quod mente perceperat, actu perfecerat. Quidam enim maligni illum impulerunt; Sophia nihilominus in- stiterat. Venit itaq; biduo ante Sancti Andree Festum, Gandensem ad Synodum, vt disposuerat, habens secum venerabilem Episcopū Rhetarium, aliosq; complures extraneos, videlicet de Thuringis & Hassis, quorum id nihil intererat, nonnullos etiam de sua Diocesi, infra Saxoniam. Sed in principio actionis, venerandus Præsul Ekkehardus Archiepiscopum cōmonet, vt à Synodo desistat, nec in aliena Ecclesia talia præsumat; præcipuè cum Dominus Episcopus, ad quem Ecclesia pertineat, absit, & cum Domino Apostolico & Imperatore consistat. Ad hæc, incredibili furore Archiepiscopus succensus, toruo vultu ac minaci iubet, vt sileat, nil ad se raliū pertinere, vt propriam Ecclesiam habeat, illam gubernet. Contra Ekkehardus, peccatis, inquit, agentibus, termini Episcopatus mei Barbaricā sunt feritate depopulati, ciuitas deserta, Ecclesia desolata; sedem non habeo, seruum me Sanctæ Mariæ & Hildensemensis recognosco, & in cunctis quoad potero loco sancto prodesse studebo. Archiepiscopus itaque productis viris, quos adduxerat, requisit Episcopos, si liceat homines illos banno suo ad Sacramenta constringere, ad cuius Diocesi illud Cœnobium pertineat. Illi, quamquā metum illius veriti, aiunt legitimè fieri nō posse, absente Episcopo. Ekkehardus itaq; Præsul & fratres nostri, populus quoque orant instanter, Sacramenta suspendi. Qua vnanimitate Cleri & plebis Archiepiscopus commotus, prædicto Episcopo minatur, vt sileat; vel cum iniuria foras eum eijciendum. Super hoc plures indignati, & aliquanti quos Archiepiscopus adduxerat, cum propemodum tumultus oriretur, Ekkehardus Præsul ab Episcopis rogatus, secessit, cunctosq; Gandensemenses & omnes ad Hildensemensem Diocesiū pertinentes ad suam Synodum, inuitauit. Ad cuius bannum vnanimiter omnes egressi illum secuti sunt,

*Ekkehardus
Episcopus
pro Bern-
wardo
Hildensem
causam
propugnat.*

*Seruum se
S. Mariæ
Hildensem-
ensis
proficitur.
Villigisus
de iure suo
rogat sen-
sentiam
Episcopi.*

*Suffragio-
rum fluctu-
atio.*

sunt, tantummodo cum Archiepiscopo suis proprijs, quos adduxerat, relictis. Cum verò de Diœcesi Sacramentis examinarentur, alij Ethrinam * Frideslarensem fluuium terminum Hildensem mensis Parochiæ affirmabant, errorem faciente nomine Edernæ fluminis, quod Gandensem alluit alij certum nil se scire, nisi quantum aliorum relatu didicerint approbant; nullus aliquid, vel memoria dignum asseruit. Archiepiscopus tamē, ac si veritate cuncta fixa constarent, Banno, ne quis illi Sacramento retentum Cœnobium auferret, muniuit; sicq; libero errore discessum est. Populus verò, quicquid ab Hildensemensi Senatu iubebatur, obedienter obiuit.

* Adrana
Tacito &
alijs alluēs
Frideslari-
um oppidiū.

Hildensem
mensis Se-
natus Ec-
clesiastici
autorita-
tem sequi-
tur populus
Romæ nunci-
atur
Villigif
actio con-
tra Bern-
wardum.

Interea Legatus Romam super his Domino Episcopo dirigitur; scripta quoq; Dño Apostolico & Imperatori, lacrymoso ad modū stylo ferebatur. Vnde tam Apostolicus quam Imperator, & omnes Romani grauius commoti, Canonum autoritatem, Patrum nihilominus traditionem violatam; contemptum quoque maximū Romanæ Sedi, & Apostolico, Imperatori etiam tali præsumptione irrogari; periculosum scandalum in Ecclesia hac insolentia scientes posse generare, huiusmodi virus penitus extirpandū decreuerūt.

Henrici
Ducis Ba-
uariae po-
puli Imp.
sancti Ro-
mae de gen-
tibus encomi-
um.

Paci studet
& Gandef-
semensi
quies.
Synodus
Romana
sub Sylue-
stro in caus-
sa Gan-
deshe-
mensi, &c.
* Aspasio
forse & Sa-
lutariorio
vel Locuto-
rio.

Synodi
acta
S Bern-
wardum
causam
suam Sy-

Per idem tempus mansit cum Imperatore vnicum decus Imperij, Dominus Hinricus, tunc temporis Dux potentissimus, in proximo quidē Dei pietate Rex futurus, in quem Dominus thesauros diuinæ humanæq; sapiētiae contulit. Hic grauius semper ferebat Gandensem obortam controuersiam; atq; ardentius instabat Ecclesiam pacificare, & sub signis Christi militantes ad charitatē & gratiam reformare. Huius itaq; suasu Cleri plebisque coadunata est Synodus viginti Episcoporum de Romania; aliquanti etiam aderant de Italia & Tuscia: de nostris quoque, Sigefridus Augustensis, Hinricus Wireiburgensis, Hugo etiam Iunior Ciciensis præsentate Domino Gerberto Apostolico cum Imperatore in Palare, * in Ecclesia sancti Sebastiani Martyris, præsentate nihilominus singularis meriti viro Hinrico Duce pacatissimo, & Abbatibus, astatibus quoq; Presbyteris & Diaconibus, omnique Romana dignitate. In fronte itaque actionis post Euangelia lecta, & quadam patrum capitula, benedictione data, cum sedissent, facto silentio, venerabilis Episcopus Bernwardus de loco sessionis suæ modicū progressus, humiliter Domino Apostolico & Imperatori, & Dño Hinrico Duci, omniq; Synodo causam Ecclesiæ suæ climato sermone exposuit. Cunctis itaq; questu eius cōpūctis, sapiētissimus Papa interrogauit Cōciliū, si Synod⁹ habēda vel vocāda esset, quā Archiepiscopus cū suis, quos adduxerat, collegisset in Ecclesia ab Hildensemensi modo expositi Syluestri Papa quæstio super Villigif indidiano Synodō.

bus semper possessa Episcopis, præcipue cum Episcopus defuerit, & ad Romanam sedem pro eisdem causis confugerit; vel, quo nomine tale conuenticulum vocitandum sit, Sanctum Concilium secessum petit, vt secretius inter se de his inquirant. Quod pijsissimus Papalibens annuit. Egressique sunt soli Romani Episcopi & postmodum introgressi, cum iterum consedissent, Apostolicus ait. Quid sancitis, fratres, de Synodo. Sanctum Concilium respondit.

*Patrum
sententia
de Villigi
se Synodo
Gandese
mij mdi-
Ba.*

*Syluester
rescindit
acta Villi-
gisi.*

In aliena Ecclesia, & ab alijs possessa, nil iuris habuit; neque canonicè ibi Synodum celebrare, aut aliquid constituere sine consensu proprij Episcopi, potuit; nec omnimodis Synodus dici potest. Sapientissimus Papa dixit. Ergò, quo nomine rite vocari potest? Sanctum concilium respondit. Schisma concilians discordias. Sapientissimus Papa dixit. Abijcienda sunt, quæ ibi gesta sunt? Concilium respondit; Canonica autoritate & sanctorum Patrum, exterminanda sunt, quæ ibi adiuuenta, vel statuta sunt. Apostolicus ad hæc, inquit. Apostolorum potestate, sanctorumque Patrum auctoritate, dissipamus, & effringimus, & annullamus, quæ, absente fratre, & coepiscopo Bernvardo Gandesem in sua Diocesi ab Archiepiscopo Willegiso, & suis complicibus, adiuuenta, & sacramentis itata sunt. Eradicat. Frater, & Episcopus Bernvardus petit sibi restitui sublatam vestituram ab Archiepiscopo; quid sancitis, fratres? Sanctum concilium respondit. Vestituram, quam Archiepiscopus non potuit auferre, non est necesse illi reddere. Sed, quia hoc ipse petendo instat, si Domino Imperatori placeat, Apostolatus vestri ferula, vestitura ei redintegretur, & corroboretur. Papa respondit.

*Restituit in
integrum
S Bern-
wardum.*

** commo-
neant.*

*Synodus in
Saxonia
auctoritate
cõcilij Rom.*

*Et Papa in
dicitur.*

** Palati
Palati*

postea

*Frithericus
Cardinalis*

*genere Sa-
xoplena*

Fiat iuxta placitum vestri. Et tradidit illi Apostolicam ferulam dicens. Gandesemense cœnobium, cum adiacentibus villis & terminis, tuo iuri redintegro, & corrobore, & Apostolica sanctorum Petri & Pauli auctoritate interdico, ne aliquis, nisi quantum Canones permittunt, tibi obsistat. His finitis, Dominus Apostolicus, quid faciendum esset, concilium requisivit. Responsum est, si vtrisque Principibus id conueniat, scriptis Archiepiscopum *, quod tam audax incæptum canonibus patrumque regulis contrarium, vir summæ grauitatis attentarit; simul quoque, vt in posterum à tali controuersia desistat, nec aliquid se intromittat, nisi canonicè emancipet; Synodum quoque Episcopis per Saxoniam indici, Vicarium nihilominus ex parte Domini Apostolici destinari, qui Synodo præsideat, complacitum est. Locus * Palati habendæ Synodi disponitur; dies, vndecimo Kalendas Iulij denuntiatur; Frithericus Cardinalis Presbyter sanctæ Romanæ Ecclesiæ, postea Rauennæ Archiepiscopus, Saxo genere, iuuenis ætate, sed senior morum pro-

bitate

bitate, Vicarius Domini Apostolici eligitur atque dirigitur, Apostolicis paramētis atque insignijs non minus infulatus, quam si ipse procedebat.

Illis quippe diebus, Dominus Imperator Tiburtinam Ciuitatem, arcta obsidione vallauit. Machinis autem & plerisque instrumentis ad expugnationem paratis, fossis etiam miræ magnitudinis, ut aquam à meatu deducerent, cum magnam vim ciuibus ingererent, nec ad deditiōem cogere possent, Imperator inuitatur. Nec mora; adest cum Apostolico, & Venerabili Bernwardo Episcopo. Cumque, ut in talibus fit, alij augere obsidionem suaderent; alij, diuturno ac grandi labore parum se proficisse dicerent, bonum videri tantum, ut cum honore fiat, obsidionem solui. Imperator beatum Bernwardum Præsulem seorsim abducens, quid agat, consulit; ægrè admodum ferre se cum iniuria, ceptis desistere. Ad quem ille, Non patior, ait, super his vos, anima mi, quem vita chariorem habeo, commoueri. Sed nunc, præcipite, arctiori obsidione urbem vallari; nam, etsi reditum ad patriam desidero, non ante à Maiestate vestra diuerto, quàm urbem populūque, vestro iuri subactam, Dei pietate, videbo. Ad hæc Imperator lætus, dilecto gratatur Magistro, locum arctiori obsidione munit, milites ad expugnationem instruit, intrandi vel exeundi licentiam, omnibus, Imperiali auctoritate, interdicit. Aliquot diebus exactis, Dominus Bernwardus & Apostolicus præfatam urbem adeunt. Ciues læti aduentantes, seruos Dei honorificè excipiunt, vrbi intromittunt; nec prius desistunt, quam omnes pacatos Imperatoris ditioni; Dei gratia adiuti, subdunt. Postera namque die nobili triumpho subsequente, Episcopi Imperatorem adeunt: Nam cuncti primarij ciues prædictæ ciuitatis adsunt nudi, femoralibus tantum tecti, dextrâ gladios, læua scopas* ad Palatium prætendentes; Imperiali iure se subactos; nil pacisci, nec ipsam quidem vitam; quos dignè iudicauerit, ense feriat, vel pro misericordia ad palū* scopis examinari faciat; si muros vrbs solo complanari votis eius suppetat, promptos libenti animo cuncta exsequi; nec iussis eius Maiestatis, dum viuant, contradicturos. Imperator pacis mediatores Papam & Venerabilem Bernwardum Episcopum, magnificè gratando extollit, atque ad illorum nutum, reis veniam tribuit; placitoque habito, urbem non destrui in commune deliberant. Urbani gratia Imperatoris donantur, ut se pacificè agant, nec ab Imperatore deficiant, admonentur. Romani denique, indignè ferentes Tiburtinos cum Imperatore

cum potestate à Siluestro in Saxoniam mittitur. Tiburtina Ciuitas ab Ottone obsidetur.

S. Bernwardus cum Papa & Imp. interest obsidionis.

*S. Bernwardus cum Syluestro Pontifice Tibur ingressus incolas deditiōem suadet. Tiburtinorū deditiō. * Scopæ castigationi paratæ. * Alligatos in leopum sagittis an palam virgis caedit. Deditiōe parat.*

*Romano-
rum ab Ot-
tone defe-
ctio.*

*Ottomani
à S Bern-
vardo an-
te pralium*

*Sacramen-
tis pramu-
niuntur.*

*S. Bern-
vardo*

dominicam

hastam seu

imperij ve-

xillum et

lanceam

Christi pra-

ferre pa-

nat.

pacatos, vrbis quoque suæ portas seris muniunt, vias obstruunt, liberè intrandi vel exeundi Romam facultas negatur; vendendi vel emendi mercimonium interdicitur; nonnulli quoque Regis amicorum, iniustè perimuntur. Palatini autem à beato Bernvardo Episcopo salutaribus monitis instructi, confessione nihilominus purgati, sacro etiam viatico inter Missarum solemniam muniti, contra egredi, & hostes impetere conantur. Bernvvardus Episcopus Dominicam hastam subijt; se quoque atque omnes viuificæ crucis munimine signat, benedictione publicè data, ac vitalibus monitis consolans & corroborans, signifer ipse cum sancta hasta in prima fronte aciei, egredi parat. Sequenti autem mane, Imperator cum suis post missarum solemniam, à venerabili Bernvardo sacramentis cælestibus, ac diuinis exhortationibus consolati, aduersus hostes certamen instruunt, ipso Antistite cum sancta hasta terribiliter fulminante, cordis verò instantia pacem ab Auctore pacis suppliciter flagitante. Vnde contigit deuoti militis sui precibus exoratum pacifici Regis Christi mox adesse præsentiam, cuius & in natiuitatis ortu primum pacis gaudia nuntiantur, & postmodum, eiusdem pacis amatores, Evangelica veritate, filiorum Dei appellatione censentur. Ipsius itaque pietate, totius discordiæ rebellionem sopita, hostes pacem poscunt, arma proijciunt; in crastinum se ad Palatium venturos, promittunt. Mane, Dei clementia, adsunt; pacem petunt, sacramenta innouant, fidem se Imperatori perpetuò seruaturus promittunt. Interim pijsissimus Imperator, turrim quandam ascendens, ad illos concionabatur dicens. Auscultate verba Patris vestri, & attendite; & ea, mente diligenter reponite.

*Romani in
dinatis a-
nimis pa-
cem po-
sunt.*

*Otto III ex
edito loco
alloquitur
Romanos.*

Vos ne estis mei Romani? propter vos quidem, meam patriam, propinquosque reliqui. Amore vestro, meos Saxones, & cunctos Theotifcos, sanguinem meum proieci; vos in remotas partes Imperij vestri adduxi, quo patres vestri cum orbem ditio premeret, nunquam pedem posuerunt; scilicet vt nomen vestrum & gloriam ad fines vsque terræ dilatarem. Vos filios adoptaui, vos cunctis prætuli. Causa vestri, dum vos omnibus præposui, vniuersorum in me inuidiam commoui. Et nunc, pro omnibus his, patrem vestrum abieci, familiares meos, crudeli morte interemistis, me exclusistis, cum tamen excludere non potestis; quia, quos paterno animo complector, nunquam ab affectu meo exulare patior. Scio equidem, & nutu oculorum seditionis principes assigno; nec verentur, dum publicè omnium oculis notantur, nihilominus etiam fidissimos meos, de quorum innocentia triumpho, sceleratorum admixtione com-

macu-

maculare; nec posse distingui, monstro simile arbitror. Hac oratione Imperatoris, ad fletus usque compuncti, satisfactionem promittunt: duos corripunt, Benilonem, & alium quendam, quos crudeliter caesos, nudos pedibus per gradus tractos, semivivos in præfata turri, ante Imperatorem projiciunt. Hac autem seditione sedata, venerabilis Pater Bernwardus ad sanctum Paulum, orationis causa accessit; apertoque sarcophago, sancti Timothei, de quo in vita sancti Sylvestri legitur, astante custode, quem ipse Imperator ibi posuerat, de integro brachium sancti Martyris abstulit. Presbyter quoque eius non minimam partem de eisdem reliquijs secum asportavit.

Romani oratione Imperatoris, et facti.

S. Bernwardus ex S. Pauli basilica tollit brachium S. Martyris Timothei.

Egressi itaque Papa & Imperator, Dominica Exurge, immensis lacrymis civium, non longè ab vrbe, castra ponunt. Beatus quoque Bernwardus Episcopus, iam pridem antequam vrbe excederent, accepta licentia, ad patriam redeundi, præmissis omnibus suis, simplici tantum veste, Imperatorem ad duas mansiones comitatus, quinta feria eiusdem, ab eo dimissus est. Dicitur non potest, quanto mœrore, quantis utrorumque lacrymis fufis, ut in publicum procedere vererentur. Mirissimus Imperator, quæ stylo vel legatario intimare dubitauerat, fido Magistro in arcanum mentis secretarium, sapienti trutina libranda, commendat. Reliquias nihilominus, integrum videlicet corpus sancti Exuperantij Martyris Diaconi, sancti Sabini Episcopi, Goslarix per illum direxit, ibidem sua industria in celebri loco reponendas. Episcopus quoque mellito affamine, magisteriali moderamine, ut quondam puero alludebat; agenda quæque commemorabat. Fugienda suadebat vitia, mores omnium æquitatis lance pensare, patientiam familiarissimam in cunctis vernaculam sibi conciliare, ante omnia, ne quid nimium pertinaciter intentet. His gestis unanimum Magistrum in hospitium ducens, exquisitis donis remunerat; deinde Apostolico conuocato, benedictione data, charissimum Magistrum inter oscula flentes Dei gratia in pace dimittunt. Socios quoque viæ ex suis, Imperator cum illo dirigit, qui eum deducant, & ad se remeantes ipsius salutem, atque itineris prosperitatem exponant. Rebus itaque Dei clementia ad votum cedentibus, Papiam deuenit; ubi eius aduentu Præsules ac Comites totius Liguriæ expectabant. Quibus legationem Imperatoris dedit, atque in placito confidens, plura cum illis de Reipublicæ utilitatibus, contulit. Illius namque consilio cuncti parebant; quia quantum ab Imperatore diligenteretur, sciebant, Leo quippe Vercellensis Episcopus, vir

Ab Ottone comiter ex Italia dimittitur.

SS. Exuperantij & Sabini perignora Goslarix in su Imp transfert. Ottone admouet officij liberè.

Ipsè Otton & Siluester flentes S. Bernwardo & Gallicis.

S. Bernwardus Papiam cum regis Proceribus conuentum agit.

Ab his plurimi estimatur.

Leo Vercellensis

*eximius E-
piscopus eū
excipit pro-
lixo, & pon-
tificaster.*

*Itineris i-
psum splen-
dor.*

*Rudolphus
Burgundia
rex cumu-
lat officijs
eum & mu-
neribus.*

*Hildenes-
hemium re-
uertitur
cum reli-
quijs ei.*

*Immensa
pecunia,
quā erogat.
Opus mu-
rorum Hil-
dens absol-
uit.*

*FridERICI
CARDINALIS
LEGATI IN
SAXONIAM
ADVENTUS
MAGNIFI-
CUS.*

*Equi ostro-
instrati.
Synodus
Palithina
quam VII
ligisi pars
turbat.*

*Lienez-
burgi Arch-
episcopi
& Saxoni-
ci Episcopi
Legato pa-
rent.*

*Legati au-
toritas à
Villegiso
repudia-
sue.*

litteris eruditus, fandi quoque copia exercitatus, ad suam ciuitatem, maximo eum honore & affectu inuitauit, vix quoque obtinuit præueniensque, collecto maximo Cleri populique cœtu, in laude Dei cunctis psallentibus, campanis etiam personantibus, non minori ambitu quam si Papa adueniret excepto, omniaque in ministerio eius opulentissimo luxu, quantum imperatum est, impendit; donis quoque eximijs honorauit. Socios etiam cum illo misit, qui sequenti die hospitium plenis copijs prouidebant. Inde, per diuersa loca, & ciuitates veniens, plurimorum benignitate in multis locis vsus, Clusas excedens, Alpibus Dei misericordia superatis Octodorum prætergressus. Agaunum abiit; ibique à Rodulpho Rege Burgundiæ liberalissimè excipitur; Qui tradidit Episcopo in proprietatem infra Papiam, cū manuscripto tres curtiles, & sua subscriptione annulique impressione, roborauit. Inde Dei gratia munitus, diuertens prospero, Deo auxiliante, itinere Hildensem, cum maximo Cleri plebisque tripudio, in sancta festiuitate Heroicæ Cœnæ intrauit. Reliquias quoque Sanctorum, quas aduexit, magno honore in Ecclesia condidit; immensamque pecuniam in altaris seruitium atque in vsus pauperum, expendit. Totum æstiuum tempus in exstructione murorum ciuitatis, quam Hildensem inchoauerat, institit, interdum etiam graui stomachi molestia laborauit.

Interea affuit ab Apostolico & Imperatore vice Papæ directus Cardinalis Presbyter Frithericus, omnibus insignijs Apostolicis, ac si papa procedat, insulatus, equis Apostolica sella, Romano more ostro instratis. Scripta quoque à Papa & Imperatore Episcopis & ceteris Principibus mittuntur, vt Romanum Legatum digno honore suscipiant, eiusque Legationi indubitanter omnes quasi Apostolicus præsens cernatur, obediant. Conuenerunt itaque Palati ad Synodū, decimo Kalendas Iulij iuxta decretum Apostolici præscriptum. Legatum verò vario affectu excipiunt; Archiepiscopus autem, & qui ei fauebant, mira indignatione & execratione illum spernebant. Episcopus verò Bernwardus, & Lieuezo Hamenburgenfis Archipræsul, alijque quam plures, reuerenter eum tractabant, præcipuoque honore colebant. Sed postquam ad concilium ventum, est, vix dici poterit, quanta seditione & tumultu agitetur. Nam nec locus sessionis Vicario Apostolico idoneus conceditur; horribilis strepitus ingeminatur, ius fasque contemnitur, canonica disciplina annullatur, Vicarius inter Episcopos Lieuezonem & Bernwardum sedens, Apostolici scripta & Legationem ad Episcopos se habere, facultatem exsequendi quæ ferat, sibi exhiberi, orabat. Imperato denique silentio, primo dulci affamine, Episcopos de pace & cha-

charitate & concordia commonet; deinde Epistolam Papæ Archiepiscopo specialiter directam profert, publicèque in auribus omnium recitari precatur. Quam, cum Archiepiscopus tangere vel videre dedignaretur, Episcoporum iudicio palam est recitata; in qua ipse Episcopus apertè corripitur, & de fraterna concordia, & obedientia, admonetur. Vicarius autem, quamvis Archiepiscopum irritare magno studio parceret, tamen miti affatu, quæcunque illi obijciabantur, obedienter fratrum consultu, satisfacere, Apostolica auctoritate commonet. Super his, etsi indignatus, consilium à fratribus & præcipuè ab Archiepiscopo Licuezone quærit. Ad hæc ille: bonum sibi, quia læsus frater, dominorum nostrorum Apostolici & Imperatoris suffragia petijt coram vicario, illorum Episcoporum iudicio satisfaciatur. Ianuæ interim Ecclesiæ panduntur, laici intromittuntur, fit strepitus tumultusque validus, Moguntinis exultantibus, arma exposcunt, immensas minas ingerunt, aduersus Apostolici Vicarium & Beatum Bernwardum Episcopum. Legatus autem, & præfatus Episcopus, nec tumultu moti, nec minis territi, licet numerosiores haberent militum copias, non arma fremunt, sed seditionem compescunt. Episcopi autem negotium in posterum diem protelandum suggerunt; in fidem suam suscipiunt, Archiepiscopum aduenturum, iustitiamque obedienter exsequuturum. Interea Archiepiscopus nimio furore succensus egreditur; quem infra coronam fratrum Vicarius insequitur, & banno Apostolicæ authoritatis ad Synodum in eandem Ecclesiam sequenti diluculo inuitat; sicque illa actio soluta est. Matutino itaque crepusculo clam Archiepiscopus, omnibus ignorantibus, cum suis abscessit. Vicarius autem secundam actionem Synodi sequenti die adorsus, in principio actionis Archiepiscopum inquit: quem, quia non aderat, ab omni Episcopali ministerio, vsque ad præsentiam Papæ suspendit: Cunctis verò Episcopis Synodum in Natali Domini ad præsentiam Papæ, Apostolica auctoritate indicit; Archiepiscopo nihilominus scripta in hunc modum dirigit. Quia Synodo te subtraxisti, & iussis Romani Pontificis inobediens fuisti, auctoritate sanctorum Apostolorum Petri & Pauli & illorum Vicarij Papæ Syluestri, ab omni sacerdotali officio scias te vsque ad præsentiam illius suspensum. Sic secunda actio terminata est.

Vicarius autem cum beato Bernwardo aliquantum moratus, præcipuis muneribus, ipse & omnes sui remunerati, in pace dimissus est: Perueniensque ad Apostolicum & Imperatorem, Legatio

*Synodus
vis affer-
tur.*

*Villigisus
loco exce-
dit.*

*A Legato
suspensio-
nis censura
notatur.*

*Cardinalis
Legatus re-
dit & acta
exponit.*

*Evocantur
Episcopi
Germania
ad Synodū
in Italiam.
*id est ar-
mato Clē-
mentium &
Fendalium
agmine.
Fridericus
Cardinalis
fit Episc.
Ravennae.
& Bern-
wardus
celebrez
Hildebrar-
deshusen.
Abbatiam
Virginum
aditurus
Violatur
ab adver-
sarijs.
Repellitur
à Gandef-
hemensis
inspeccione.*

*Gandeshe-
mium iam
tum ex-
stetum.*

*Francofor-
tensis Syno-
dus sedan-
da contro-
versia Gan-
deshemēsi.
Missis ad
eam vice
sua s.*

nis ordinem aperuit. Super quo graviter indignati, iubent vniuersos Theotiscos Episcopos circa natale Domini ad illorum præsentiam festinare, non solum ad Synodum, sed cum omni suo Vasatico ita cōstructos, vt ad bellum quocunque Imperator præcipiat, posset procedere. Præfatus quoq; Fridericus non multò post Episcopalem Cathedrā Rauennæ obtinuit. Propterea beat⁹ Bernwardus sperans Dei gratia, & vtrorumq; Principum clementia, summa pace se cōuersaturū, Abbatiam Hildevardeshusensis Ecclesiæ sibi ab Imperatore traditam, & solemni ab ipso dedicatione deuotissimè cōsecratam, & diuino seruitio excultam, pluribusque beneficijs ac donis ab eo ditatam, vbi etiam sua matertera matris regimen agebat, in præcipua festiuitate illarum adire disponebat, præmissio omni apparatu ad tantam solemnitatem confluentibus necessario. Cum iam omnia parata essent, ipseque in proximo futurus superueniētes nocturno tempore homines Archiepiscopi, cuncta inuadentes dissipauerūt, aliquātos vero domesticos Episcopi crudeliter cæsos dimiserūt; ac, iniuria exacta, venerabilis Præsul Gandesemēse Cænobiū adire, & quæq; emendāda essent corrigere disponebat, ne quid suā culpā esset neglectū Cui obstitit immensa multitudo non minus armis instructa, quam si ad publicū bellū cogerētur. Hos cōsciuit Sophia, cūctos videlicet, quos de Vasatico Archiepiscopi, vel familia illius conuocare poterat, omnes suos notos & familiares, manū validam, turres & munitiora loca circa Ecclesiam armato complement milite, & contra vnum hominem suum, videlicet Episcopum, inermem, & benedictionem illis portantem ita castellum muniunt quasi Barbarico procinctu se defendere parent; vt veraciter illud Apostoli impletum in illo videatur. *Omnes qui volunt piè viuere in Christo, persecutionem patientur.* His sanctus Præsul auditis, suos quid agat, consulit. Cuncti periculo cedendum statuunt, dirigunt quoque, qui veritatem diligenter inuestigent; qui omnia quæ sparserāt vera, & his maiora añuntiāt. His hoc modo gestis, Episcopi huiusmodi controuersiam, in Ecclesia grassari cernentes, super quam tanti viri tam inauditis & intolerabilibus iniurijs nimium dolentes, conuentū Franconouord post Assumptionē Beatæ Mariæ expetūt. Inuitātur etiam Archiepiscopi, Coloniensis & Treuirensis. Ventū est ad diem Concilij, præsidentibus Archiepiscopis Willegiso Mogōciēsi, Heriberto Coloniēsi, Ludolpho Treuerēsi cum alijs seruis Dei, Rethario Pathebruēnsi, Rotberto Spirensi, Beringero Verdensi, Ekkehardo Slesvicensi. Sed, quia Ekkehardus Hildensem hospitabatur, Barbarico tumultu sua ciuitate, & Ecclesia depopulata, beatus Bernwardus Episcopus

mo-

molestia corporis impeditus, ad conuentum vice sua illum direxit, addens illi Notarium Tangmarum Presbyterum & Monasterij Decanum, qui succenturiatus adesset, si quid fortè aduersi ex parte Archiepiscopi emerfisset. In principio itaque primæ actionis Archiepiscopus mitiori relatu fratribus absentiam Domini Bernvvardi conqueritur, iustitiam, fraterno iudicio, si adesset, se illi facturum asserit. E contra, non temeritate vel inobedientia deesse refellitur, sed graui corporis molestia impeditum; quæcunque facer conuentus, diuino statu * illustratus deliberet, statuatur, vel imperet, obedienter se obsequuturum ac seruaturum. Sic quoque mutua benedictione data, ipsa die, actio finita est. Sequenti die Archiepiscopus, quibus impellentibus incertum, mordacior ad sessionem progreditur. Aliqui namque & quidam de Episcopis fauore illius adducti, beatum Bernvvardum Episcopum publicè in Synodo requirendum suadent. Tangmarus autem Presbyter Episcopos commonet, vt Archiepiscopum pertinaci animositate compefcant. Denique Dei pietate mitior Archipræsul efficitur, instantibus tamen cunctis, vt vestituram Gandesemensis Cænobij beatus Bernvvardus possideret, nullo modo Episcopus consensit, sed vt neuter illorum, donec * ad Octauas Pëtecostes Fridislare ad Palatium conueniant, se intromittat. Sicque Concilium, Dei gratia solutum est. Beatus perinde Bernvvardus gemina gratia Italiam ardebat adire, præcepto videlicet Apostolici satisfacere, & carissimum Dominum Regem videre, quem vita pretiosiore colebat.

Direxit autem Thangmarum Presbyterum vice sua, qui & prior anno comes itineris, & peregrinationis eius apud Imperatorem fuerat, qui à primæua ætate seu iuuentute vsque ad canitiem scholarari studio intentus, nutriendis pueris operam dabat.

Hic ad præsentiam Papæ & Imperatoris cum epistolis ac mandatis missus, plurimorum beneuolentiâ, per viam gratia Dñi sui vsus, Imperatorem in Spoleranis partibus reperit, à quo, merito Domini Episcopi, benignissimè susceptus Apostolici aduentum præstolabatur. Quibus conuenientibus, Legationem & scripta tradidit, Imperatore clementer apud Apostolicum Episcopi causam prosequente. Deinde iubetur Synodum expectare, quæ apud Tudertinam ciuitatem in Natali Domini futura erat, bonis omnibus ex parte vtriusque Principis opulentissimè sustentatus.

Eodem tempore quibusdam Imperialibus obtinentibus
frater

Bernvvardus Ekhardus Episcopus Tangmarus Decanus Alia Synodi.

* Spiritu

S. Bernvvardi presentia requiritur.

Vestitura Gandeshensis suscipitur. Et sequitur.

Tangmarus scriptor horum à S. Bernvvardo in Italiam ad Papam et Imperatorem missus.

ad Spoleram ab Orione Pontifice prælatè suscipitur.

*Tammo
Comes Som-
merschen-
burgi Ca-
stelli heres,
frater S.
Bernwardi.*

frater Beati Præfulis Bernwardi Tammo Comes Imperatori gra-
tus, vir certè omnium morum probitate præclarus, ad Regis impe-
rium de Sommerchenburg paternum munitum valde castellum,
insedit; cuius solertia atque industria in illis locis & vicis; bene tu-
ebatur Respublica.

*Tudertina
Synodus
sub Sylua-
stro II an-
no MII.*

Anno singularis Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi millesi-
mo secundo, Indictione decima quinta, Apostolicus cum Impera-
tore Tudertino Natale Domini celebrauit. Vbi in festo Sancti Io-
annis Euangelistæ Concilium coadunatur Episcoporum per Ro-
maniam, & aliquorum de Tuscia & Italia. De nostris quoque con-
federunt, Rotgerus Leodiensis, Sigifridus Augustensis, Hugo Ci-
tiensis. Inter Missarum solemniam itaque confidentibus ad trigin-
ta Patribus, præfidentibus quoque Dominis ac principibus vrbis,
Papa atque Imperatore, post Euangelium recitatis ex decretis
Sanctorum Patrum aliquibus Capitulis, ad præsentiam Synodi per
oblationarium, Legatus Venerabilis Bernwardi Episcopi statutus
est. Ad quem Apostolicus ait. Dic, quâ causa ad nostram præsen-
tiam veneris, vel quid ad Synodum habeas. Mox Legatus, toto
corpore ad terram prostratus, & erectus fauentium manibus, pedibus
vtriusque principibus prouoluitur, consurgensque, sic ait. Do-
minus meus, Apostolatus vestri auctoritatem, Imperialem quoque
Maiestatem magnificè gratatus est, pro cunctis in quibus pro sua
Ecclesia clementer laborastis. Quid autem Legatus vester pro-
fecerit, aut quid in sua legatione occurrerit, ipse, quia præsens est,
melius exponet. Post discessum autem illius, Episcopi dolentes
litem & controuersiam diutius bacchari, conuentum Francoro-
uorti statuunt; ad quem cum Venerabilis præful noster venire non
posset, graui corporis infirmitate impeditus, vice sua me direxit.
Tandem in communi reuerendi Patres decreuerunt, vt neque
Archiepiscopus nec senior noster de Gandesemensi Cœnobio se
intromittant, vsque post Octauas Pentecostes; & tunc Flideslare
ad Synodum pro hac causa conueniant. Et quia hic ad Aposto-
latus vestri sedem delata

**Causa.*

*S Bern-
wardus
Romana se-
di deuotus.*

* vestris scriptis multotiens est an-
nullata, vestrum expetit iudicium, vt vestra authoritas iubeat in
quo foro, vel sub quibus iudicibus, causam terminare debeat. Ad
præsentiam nihilominus huius sanctissimi conuentus, gratia sancti
spiritus hic per vos aggregati, paruitatem meam destinauit, vt om-
nis Senatus Apostolicæ Ecclesiæ publicè cognoscat, illum deuo-
tissimo affectu, Domino Apostolico & Romanæ Sedi obedire &
consentire, & vestro iudicio adiuuenta vel decreta poscere, &
pro posse, perpetuo seruare. Ad hæc Dominus Apostolicus, obe-
dien-

dientia beati Antistitis, & deuotionem ac studium magnificè col-
laudauit. Prosequitur quoque venerabilis Rauennatis Ecclesiæ Me-
tropolitanus Fridericus, & qui Palathi atque in tota legatione sua
illi occurrerint, contexit. Archiepiscopi inobediētiam, iniuriam,
contemptum etiam Romanæ sedis; & c̄ contra beati Bernwardi
benignitatem, charitatem exponit. Et quod ab illo præcipuo ho-
nore sit habitus; & affluentia omnium bonorum opulentissimè re-
fectus. Ad hæc animositas Archiepiscopi palam ab omnibus Roma-
nis Episcopis improbata, temeritas præsumptionis illius carpitur.
In commune tamen cuncti deliberant, Colonensem Archipræsu-
lem ceterosque Episcopos, qui proximè venturi erant, expectan-
dos. Mittuntur etiam nuntij, qui in Epiphania Domini, ad præsen-
tiam vtriusque Principis illos venire iubeant. Sed cum minimè ve-
nissent, expectantur ad tres inducias. Cum autem nullo modo fieri
posset, vt conuenirent, presbyter Tangmarus, vt absolueretur, o-
mni nisu institit.

*Friderici
Cardinalis
de legatio-
ne sua re-
latio.*

*Willigise
consilium à
Synodo im-
probatum.
Episcopi
Germania
frustra ex-
spectati.*

Tertio itaque Idus Ianuarij Imperator dimisit à se Legatum cha-
ri sui Magistri saepe dictum Presbyterum largissimè remuneratum.
Episcopo quippe munera præcipua direxit; inter alia onychinum,
vas magni pretij; species quoque medicinales diuersas, pigmenta
etiam diuersa.

*Tangma-
rus Lega-
tus ab Imp.
donatus
Hildesii re-
mittitur.*

Iam vero imminebat miserabilis dies obitus videlicet mitissimi
Imperatoris. Confessus namque est prædicto Magistro cum ab illo
interrogaretur, leuiter se febricitare. Ingrauescente ergò quotidie
morbo, astantibus Episcopis, communitus Sacramento Corporis
& sanguinis Domini inter verba puræ confessionis, decimo Calen-
das Februarij mitissimus ac humilimus Imperator, cum ingenti do-
lore omnium bonorum, spiritum efflauit. Quis valet stylo exprime-
re, vel fando differere irremediabilem dolorem vndique ad exe-
quias confluentium. Funera itaque Teutonum Legio, præparatis
cunctis ad iter indiguis, corpus mitissimi Domini * Aquis porta-
bant; susceptumque est sancto die Palmarum festiuo obsequio to-
tius Regni cunctisque principibus, præcipuo affectu ad exequias
famulantibus, sepultusque est in medio choro.

*Otto III.
Imp pie
moritur.*

*Otto effertur
Aquis
ad sepulchrum
* Aquis-
granum.*

Interea vota principum in diuersa rapiuntur, plerisque Regni
fastigium sine respectu timoris Dei vsurpare nitentibus. Vnde Prin-
ceps quidam Bruno nomine, sciens venerabilem Bernwardum E-
piscopum Domino Hinrico Duci reuerentissimo esse fidissimum,
timens, ne captis eius aduersaretur, si quid inciperet, quoscunque
in exitium illius, vel in damnum Hildensemensis Ecclesiæ armare
poterat, pro viribus institit: hinc prædis & rapinis passim baccha-

*Bruno Sa-
xonia Prin-
ceps insidia-
tur regno.*

*S Bern-
wardum
solicite
armis.*

S. Bern-
wardus
regni sta-
tum Deo
commen-
dat.

Henrico
claudio
omnium
votis Rex
designatur
S. Bern-
wardus
ei fauet.
Moguntia
coronatur
Dominica
hasta ei
traditur.
Cunigun-
dis Pader-
brunni
regina in-
ungitur.
Sophia
Gandeshe-
mensis be-
nedicitur
à Metro-
politano
Villegiso.

Henricus
Rex recens
electus
Hildeshe-
miam
venit. et
dona of-
fert ann.
MIII.

Henrici
expeditio
in Galliam

tus in loca & homines Episcopi. Sed ille more suo nusquam de fide
desiuerat, quâuis multis sæpe laceffitus iniurijs. More autè sapien-
tissimi architecti, prudētissimus Præsul fundamenta noui regni præ-
cum in itijs inchoauit. Omnes namq; fratrum & sororum cateruas,
quæ diuinis sceptris sub eius vexillis militabant, intenta supplica-
tione, intenta rerum necessitate, aduigilare monebat. Ipse quoque,
quod tamen cunctos celabat, arctâ Domini clementiam abstinē-
tiâ exorabat. Vnde fit mirabilis Dei misericordia in electum aduna-
tio, vt popularium vota primorum præuenirent studia. Nam sicubi
publici cōuentus cogebantur, vox vna vulgarium Dñm Hinricum
debere imperare, ipsam non alium quēlibet rebus debere præesse.
Omnibus ergò pari voto in electione illius cōcordantibus, VVillegi-
sus Archiepiscopus, & beatus Bernwardus, cū cæteris regni Prin-
cipibus Dñm Hinricum Mogontiam cum summo honore ducen-
tes, Dominica Octaua Pētecostes regimē & regiâ potestatem, cum
Dominica hasta illi tradiderūt; ac deinde omnib; ritè pactis, cum
maximo tripudio vniuersorum, solēniter eum Dei gratia vnixerūt.

Nouus autem Rex Paderbrunni, Sancti Laurentij Natale cele-
brauit, ibiq; Domna Cunigunda regalem coronam & benedictionē
à VVillegiso Archiepiscopo accepit. Sophia verò ad Gandesemē-
se Cœnobium electa, more suo, velut in sacro velamine, propriam
repudiata est Episcopū; ita nunc quoq; dedignata à suo pastore, &
patre regiminis, & consecrationē percipere, tumore fastuq; vanitatis
à palligero benedici obtētu Regis & Principum, expetijt: Beatus
autem Bernwardus non valens resistere, annuit.

Anno Incarnationis Dñi millesimo tertio Rex orationis causa
Episcopia & Abbatias, sancta videlicet loca circuiens, vbi serui Dei
vel ancillæ religiosius in diuino seruitio excubabāt, vt se regnū que-
diuinitus sibi collatum illorum precibus tueretur, Hildennensem
adire magnificè desiderabat. Sed, quia nullus Regum ante illum
religione loci id aggreditentabat, beatum Bernwardum cōuenit;
qua ratione sanctum locum visitare audeat, consulit. Licētia quoq;
ab illo acceptâ, ante sanctum diem Palmarum præfatam Ecclesiâ
adiijt; susceptusq; est solemni honore. Ipse quoq; in altaris ac fratrum
ministerium præcipuam pecuniam largitus, locum ditare & ho-
norare promisit, atque ex magna parte perfecit.

Tertio post hoc anno, occidentalibus Gallis Rempubicâ infe-
stantib; idem Imperator expeditionē aduersum illos mouit; Cuius
arma beatus Pontifex iuxta præceptū Domini, quæ Dei erant Deo,
quæ Cæsaris Cæsari fideliter restituens, cum immensa manu mili-
tum, vigilatissimo obsequio ad gratiâ militabat, Expeditione vero

Soluta

soluta, q̄ prius voto decreuerat, ad sanctū Martinum tetendit, non
 tamen absq; regali licentia fraterna q; Episcoporū munificētia. Su-
 os itaq; omnes iter quod disposuerat diligētissimē cēlabat, quia il-
 lerū lacrymas, ne posset sufferre, timebat. Regi tamē comēdatus
 non multis comitat⁹, iter aggress⁹ est. Parisijs apud S. Dionysium
 aliquot dies cōsistens, loca sancta lustrādo, animi magna cōtritione
 totum se Dño maētavit. Inde Thuronis tendens, magna sedulitate
 Rotberti Regis in via vsus est, ibi etiā septimana cōuersat⁹, corā pio
 patrono, sua, suorumq; comissa, quotidianis vbertim lacrymis de-
 flet. Honorat⁹ deniq; à Rege & Episcopis preciosissimis B. Martini
 de sacro corpore reliquijs (nam maximū æstimabatur, si cui aliquā-
 tula particula de casula, siue de cæteris paramētis sancti Cōfessoris
 posset cōtingere) ipse cœlesti thesauro remunerat⁹, & aliorū pluri-
 morū sanctorū cum benedictione omnium inde digressus, Parisios
 perueniens aliquot dies consueto exercitio precum intētus, nihil
 ominus etiam à præfato Principe & Episcopis pretiosissimi Marty-
 ris Dionysij sociorumq; eius sacrosanctis pignorib⁹ perceptis, cum
 benedictione & gratia ab illis digressus, felici cursu ad patriā repe-
 dabat. Et quanquā post tanti itineris difficilimū laborem, celerem
 reditum vota omnium præoptarent, vicit tamen affectus; quo sem-
 per Dominis obsequebatur, & benignissimū Regem Aquis positū
 adiit; à quo affectuosè suscipitur; quia iam diu ægrè illū videre cupi-
 ebat. Nam Bauenberch regali loco, qui sibi hæreditario iure à ma-
 ioribus suis competeat, Episcopale Sedem nouiter cupiebat insti-
 tuere; vnde Synodū omnium Episcoporū in Franconouord aduna-
 uit, vt scripta Romani Pōtificis sup hoc & decreta comūni iudicio
 cōprobarent. Cui taxationi insignem Dei seruū & Antistitem Bern-
 vvardū primo Regalis Maieſtas, tum Episcopalis dignitas interesse
 magnis precib⁹ postulabant. Nec abnuic; quin prōptissima obediē-
 tia Regē honorauit. Reuers⁹ verò Hildenesem, delatas Sanctorum
 reliquias veneratione condigna seruādas locauit, semetipsum in
 sanctimonia solita sollicitius exercuit. Episcopatus sui termi-
 nos antiquitus præfixos, labore nimio, & sollicitudine custodi-
 uit.

*S Bern-
wardi
peregrina-
tio in Gal-
liam.*

*Parisijs S.
Dionysium
veneratur.
Thuroni S.
Martinum
visit.*

*A Roberto
Rege &
Gallicæ Epī-
scopis ho-
noratur.
S Martini
& aliorum
Sanctorum
reliquias
exportat.
Parisios re-
gressus S.
Dionysii
&c.*

*reliquias
à Rege &
Episcopo
petrat*

*Aquigran-
num et Re-
gem Henri-
cum salu-
tatum.*

*S Bern-
wardus
conuenitur
super Ba-
benbergen-
sis Ecclesia
& Synodus
Francofur-
tensis ne-
gotio.*

Illis diebus miserabilis, cunctisq; sanctæ matris Ecclesiæ filijs
 ppetuò lacrymabilis luctus, peccatis nostris exigentibus, exortus
 est: ita vt duodecimo Kalendas Februarij nobile Monasteriū san-
 ctæ Hildennensem Ecclesiæ diabolicæ fraudis faculis nostro-
 rumq; criminū flammis pene incendio pditum est. Nam in eadem
 nocte primæ quietis tempore cunctis infra urbē comorantib⁹ ma-
 gis peccatorū pōdere sopitis, quā somni alteri⁹ quieti deditis grādis

*Incendium
Hildenes-
hemensis
Septi &
Canobita-
rum Cleri-
corum hæ-
bitaculi.*

ille dolor nobis miseris superuenit. Verum sanctę Dei genitricis interuentu, sanctorumque nostrorum pio precatu, dominique nostri venerabilis Bernvardi Episcopi acerbissimo ploratu, omnis ille vehemens ardor, diuini rosis infusione extinctus est, & illud venerabile templum mansit incolume, seruatum Dei gratia, nisi quod nobis perpetuo est lugendum, quod cum pretiosissimo missali ornamento inexplicabilis librorum copia periit, nosque spiritualium nostri armorum inermes reliquit. Ipso quoque anno, beatus Bernwardus sanctę Hildensemensis ciuitatis patronus, sequenti omnium Sanctorum festiuitatis die, altare summum sanctę Dei genitricis, quod, proch dolor, peccatis nostris promerentibus, valida, vt dictum est ignis inundatione confractum erat, deuotissima mētis intentione, quarto Nonas Nouembris in melius restaurauit & benedixit, Deoque acceptius hominibusque laudabilius, auri argentiq; ac gemmarum claritate effecit.

Templo incolumi.

Bibliotheca perit.

S. Bernwardus instaurat & dedicat altare B. Virginis.

Rothegardis Abbatisse Hildensensis pie mors memorabilis.

Interea Domina Rothegardis dignę memorię Hildevardefhusensis Ecclesię Abbatisa, venerabilis Bernvardi Episcopi matertera, diutina corporis infirmitate castigata, resolutionis suę dię sibi semper optabilem, diuino, vt creditur, instinctu, instare cognouit; Vnde in sacratissima nocte Dominicę Natiuitatis, admissam, Dominus dixit, in Ecclesiam se ferri præcepit; ibique, Dominici Corporis & sanguinis viaticum percepit. Inde, rite omnibus peractis, denuò ad lectum reportata, conuocatis sororibus, ita exorta est.

Mortem suam variis modis prædicat.

Ex hac vita me hodie carissimę, quo Deus iusserit inuitari vobis denuntio; sed hoc, quia infra maioris missę solemnia futurum esse non ignoro, ne qua diuini famulatus fiat interruptio, vos, audita mea morte, minimè turbari depono. Dei namque tanto mihi largius auxilium affuturum esse confido si modo nulla eius seruitij, mei causa, facta fuerit intermissio. Diuinis itaque solemnibus ex more completis, ad communiendum exitum meum quanto citius occurrere festinate; suoque creatori animam precibus attentius commendare curate; vestrumq; semper finem suspectum habentes, in illo tremendo iudicio, dum licitum est, per bona opera Deo dignę inueniri satagite. His dictis, eas stupentes nimium pariter ac mirantes, abire permisit. Quod, quia Spiritu prophetico, præuiderit, rei patenter exitus ostēdit. Nam, vt prædixerat, infra maiorem Missã, incipiēte Sequentia, sancta illius anima carnis est ergastulo soluta. Vnde manifestè datur intelligi, beatam hęc faminam, plus aliquid cæteris mortalibus diuinę gratię concepisse; cui nō solum suę carnis absolutionē tam euidenter concessum est præscire potuisse, verum etiam eo die, præsentis vitę miseriam feliciter euasisse, quo ad eã

proto-

pro totius mundi salute tolerandam, Redemptor humani generis, ex inuolata Virginitate uero ineffabiliter prodiens, creditur aduenisse.

Anno autem Incarnationis Domini nostri Iesu Christi Millefimo septimo, Rex Venerandus Henricus totius Romani Imperij potentissimus, Palathi Natale Domini, cum maxima gloria celebravit. Quocumque uero sapientissimus Imperator ora sui sanctissimi vultus circumtulit, si quos forte dissidentes reperit, aut statim reconciliabat; vel si quicumque obstiterit, ut id non posset, efficere nunquam mente ferabat, donec violatam charitatem reformabat. Quod etiam tunc in ipso Festo singularis Natiuitatis, facere prudenter instituit. Nam uetus odium, quod Archiepiscopus Willegisus ad Hildenessemensem Episcopum beatum uidelicet Bernwardum leuibus de causis conceptum, sæuis irarum stimulis irremediabiliter sub mente nutriebat, sæpius delinire cupiens, animositate illius victus, destitit. Veruntamen coram multis Episcopis, aliisque Principibus, qui ad Palatium affluerant, contumens Archiepiscopus, tanta auctoritate pertinaciam animi illius digna inuentione confregit, ut se, totamque controuersiam illius iudicio, vel fratrum uotis obstaret. * Deinde sapientissimus Rex sæpius interceptam Gandesemensem Ecclesiæ Dedicationem, in Vigilia Epiphaniæ Domini indixit, quæ * tunc prima feria Dominicæ Resurrectionis accidit; Velationem etiam Ancillarum Dei in ipsa sacra die Epiphaniarum. Venerabilis igitur Bernwardus Episcopus Willegisum Archiepiscopum & cæteros fratres in auxilium sui ad consecrationem prædictæ Ecclesiæ inuitauit. Nec mora, adest sacra solemnitas, consecrationis mysteria ex præcepto beati Bernwardi Episcopi disponuntur; sunt omnia fraterna charitate, ita ut Archiepiscopus in aspersione primum locum teneret, & cum ipso beatus Bernwardus Episcopus. In Ecclesia uero ipse, cuius Parochia erat, mysteria consecrationis fratribus dispensabat: primum namque gradum ille obtinebat. Expletis itaque, Dei gratia omnibus fraterna charitate, Rex cum Archiepiscopo & cæteris ad populum progressus, sic locutus est. Diuturnam, peccatis agentibus, controuersiam charissimi hodie deponere, & terminare, dignum duximus. Agnosco enim, & scio hanc Ecclesiam & adiacentes villas Hildensemensibus Episcopis semper pertinere, & ab illis absque contradictione possessam esse. Ad hæc uerba Imperatoris Willegisus Archiepiscopus tandem Dei misericordia in se rediens, & quicquid proprio reatu, vel aliorum instinctu, in Deum & sanctam eius Genitricem exercuisset, uideli-

Henricus
Rex Natale
Domini
Palathi ce-
lebrat.

Regis in se-
dandis dis-
cordijs &
pace recon-
cilianda
studium.

Willegisus
& Bern-
wardi
concordiam
excitat.
* offerret.

* referre

Siderur
Dedicatio-
nem.

Indicitur
Gandeshe-
mensis Ec-
clesiæ noua
dedicatio
& Virginitatis
uelatio.

Dedicatio-
nis ordo
inter Wil-
ligisum &
Bern-
wardum.

Reconcilia-
tio partium

cet iniusta inuasione Parochiæ Gandesem ad titulum Hildesemmē
 sis Ecclesię pertinentis publicè cōfitens, iuri & repetitioni eiusdem
 loci abrenuntiauit, & in testimonium huius abrenuntiationis, feru-
 lam Episcopalem beato Bernvardo tradidit, dicens. Frater charis-
 sime, & Coepiscope, abrenuntio iuri huius Ecclesię, & hanc pasto-
 ralem ferulam, quam manu gesto, tibi sub testimonio Christi & Do-
 mini nostri Regis, & Fratrum nostrorum trado in testimonium, vt
 hoc neque ego, neque vllus successor meus, aliquam interpellatio-
 nem, vel repetitionem de hac re possit habere. Sicque officium Mis-
 sę ab Archiepiscopo, consensu beati Bernvvardi, solemniter pera-
 ctum est. Sequenti autem die Epiphanię Domini, velatio virginum
 solemniter celebratione pręsente Rege omnibusq; Episcopis a Bern-
 vvardo venerabili Episcopo facta est. Sicq; gratia Dei rebus in pace,
 & caritate, sapientia mitissimi principis compositis, discessum est.
 Archiepiscopus autem, hac lite sedata, Pręsulem nostrum omni ho-
 nore & caritate dilexit, & in nostro Monasterio fraternitate hono-
 rificè acquisita, summam dilectionem & loco & fratribus pręuidit.
 His itaq; se habentibus, idem Archiepiscopus, quinto post hoc an-
 no, plenus dierum bonorumq; operum, septimo Calendas Martij
 migravit ad Dominum: post quem Erkenbaldus subrogatur Mogō-
 tino Regimini, prius Abbas Fuldensis cœnobij; cui nihil deerat Ca-
 tholicę fidei; quem beatus Pręsul Bernvvardus Kalendis Aprilis
 Mogontię consecrauit. Diuino itaq; respectu surrexit in Archiprę-
 sulem; quia tempore iracundię, factus est reconciliatio. Qui quoad
 usq; vixit prioris discordię * lenomnia non habuit; in super ordina-
 torem suum consanguinitate etiam sibi propinquum, debita deuo-
 tione, vt patrem, coluit, & paterna caritate tractauit. Quinto de-
 inde anno Erkenbaldus Mogōtię Metropolitanus plenus dierum, &
 meritorum, decimoquinto Kalendas Septembris, pacem Dei Ec-
 clesię dereliquit, & animam in manus Angelorum efflauit. Huic A-
 ribo Regius capellanus successit in regimen, per quem rediuiua re-
 staurantur arma discordię, quę sub prędecessore suo sopita quieue-
 runt, pręualete gratia concordię: quem futurum Pontificem cū
 in sacerdotem consecrare deberet Deo dignissimus Bernvvardus,
 gladio verbi Dei adstrinxit, & anathematizauit, pręsente Domino
 Hinrico, benignissimo Imperatore, & diuersis Episcopis, cum a-
 stantibus populis & clericis, ne post susceptum Regimen sanctę
 Hildensemensis Ecclesię inferret iniuriam super parochia Gande-
 nesheim, dicta. Quod ipsum iterum repetijt, & confirmauit, dum
 illum, vice sua in Archiepiscopum venerabilis Eggehardus con-
 secrauit Episcopus. Sed quod tunc subdolè promisit, grassante
 stulti-

Willigisus
 se abdicat
 iure Gan-
 deshemensi
 per ferulā.

Velantur
 Virgines
 pręsente re-
 ge Henrico.

Willigisus
 cum Hilde-
 neshemensi
 Ecclesię ne-
 cessitudo.
 Eius obi-
 tus.

S. Bern-
 vvardus
 consecrat
 Erkenbal-
 dum Mo-
 gunt. Ar-
 chiepisco-
 pus.

Erkenbal-
 di Archie-
 piscopi cum
 S. Bern-
 vvardo co-
 gnatio.

* Calu-
 mniam vel
 lenocinia.
 Mors Er-
 kenbaldi.

Aribo eius
 successor.
 S. Bern-
 vvardus
 Aribonem
 a Gandes-
 hemensis
 Abbacia
 actione ve-
 mouere stu-
 det.

stultitia, post sefellit. In ipsa enim promotione sua Dominum Bernwardum Episcopum sicca pace per Legatum suum conuenit, & per falsa * salutaria, querimoniam super Gandesem tentauit: Cui beatus Bernwardus, diuina inspiratione doctus, non eius uaniloquio attendens, obligationis suæ anathema retexit, dicens; nil sibi commune cum illo esse, si bene uellet nisi ea quæ Dei essent: de parochia uero sua absque dubio, nihil sibi cessisse. Hac responsione obstruitur machinatio Archiepiscopi; & super hac re nec mutire quidem, ausus est in uita beati Bernwardi Episcopi.

*Arithmetico Gandesem. sem renouat. * salutatio.*

EXPLICIT TANGMARVS.

INTER EA venerabilis Præsul Bernwardus ampliare studens diuinæ seruitutis obsequium, in parochia sui præsulatus ob recompensationem futuram, Christum elegit hæredem; & quod præcipuum habuit, seipsum cum omnibus acquisitis vel acquirendis rebus Patri omnipotenti, sicut iam dudum in secreto mentis statuerat, in sacrificium obtulit. Monasterium itaque in Septentrionali parte ciuitatis in loco quondam squalido, feris quoque seu brutis animalibus coaptato, tota deuotione, & apparatu decenti instituit; quod prædijs sufficientibus dotatum, cœnobitis Deo famulantibus ibi, delegauit.

S. Bernwardus incipit conuere Abbatiæ uel Monasterium S. Michaelis disciplina S. Benedicti.

Anno uero Incarnationis Millesimo quîntodecimo, Regni autem Domni Henrici pijssimi Imperatoris decimi quarti, ordinationis Domni Bernwardi uenerabilissimi Præsulis uigesimalitertij, Indictione decimatertia, tertio Kalendis Octobris, Crypta eiusdem monasterij magno decore, Dei gratia cõsummata, dedicatur à præfato Antistite Bernwardo, & honorabili Sleseuueensis Ecclesiæ Antistite Egghardo, atq; uenerando Mimigardeuordensi pastore Thiderico, in honore Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & eius Beatissimæ & gloriosissimæ genitricis perpetuæq; uirginis Mariæ, sanctiq; Michaelis Archangeli, totius quoq; militiæ celestis exercitus, & simul sexaginta sex reliquiarum ab eisdem uenerabilibus patribus & præsulibus ibidem digna ueneratione reconditarum.

Crypta Monasterij dicitur.

Anno perinde Incarnationis Dominicæ Millesimo uigesimo secundo, Regni autem Domini Henrici Imperatoris uigesimo primo, ordinationis uero beati Bernwardi trigesimo, Indictione quinta, tertio Kalendas Octobris, supradictum Monasterium ad utilitatem monasticæ uitæ constructum, multiplicique, uelut hodie patet, ornatu perfectum, dedicatum est cum omni deuotione Ecclesiasticæ religionis à uenerando eiusdem Ecclesiæ prouisoro

Absoluto Monasterio dedicatur Ecclesia S. Michaelis.

fore

fore Bernvardo Pontifice, & ab honorabili Vnevvano Archipræfule Hammeburgensis Ecclesiæ, ab Eggehardo Slesvvicensi Antistite, & à Bennone Aldenburgensis Ecclesiæ Reuerendissimo Antistite, in honore Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, & eius sanctissimæ Genitricis semperque Virginis Mariæ ac salutiferi ligni adorandæ & viuificæ Crucis, & ad speciale patrocinium Sancti Michaelis Archangeli, totiusque militiæ cœli, & ad laudem venerationis omnium Sanctorum Dei. Sed mox eiusdem Monasterij habitaculum commissum est ad regendum Abbatis officio, Godevrammo Cœnobij sancti Pantaleonis Præposito. Tandem verò sancti Michaelis Ecclesiam vir Beatus, postquam prædijs opulentissimè dotauit, præsentem Apostolici Legato, vno videlicet Cardinalium cum vndecim Episcopis, nec non & diuersarum professionum personis, banni sui auctoritate roborauit. Hoc autem piæ deuotionis opus, quam maturè animo intenderit, quo seruore, nacta opportunitate aggressus sit, qua vigilantia & assiduitate institerit, qua caritate sufficientiam exteriorum ei prouiderit, quâ libertate construxerit, qua authoritate firmauerit, quantum etiam ipse interim, diuino tactus verbere, profecerit, ipsius verbis melius profereamus. Dicit enim in priuilegio eidem Cœnobio dato. Omnis creatura, homo, nonne ideo à suo condita est Creatore, vt iuxta ritum naturæ, potius suo seruiat Creatori, quam creaturæ. Cuius habitudinis status dum sit rerum discolor vsus, animum tamen ratio nis compotem semper reflectit ad suæ conditionis tramitem. Sed quo amplius quemque correxerit diuinus haustus, tanto diuinius se Deo quisque obligat in omnibus rebus. Et hoc fieri nequit, nisi vbi valida Dei manus quemque sibi attraxerit. Vnde in appetitu gratiæ se cui * imaginat & conformat, protectio diuinæ misericordiæ. * Cuius rei experimentum dum consulimus, è vestigio nobis occurrit diuinum responsum, quod peccante Adam, & inde longa exilij dispendia perferente, credidisse Abraham Deo, & hoc illi reputatum esse ad iustitiam, * Cumque, & diuina præueniente clementia tum, & exigentibus meritis accipimus Legislatorem, Moysen, Ducem ac Præceptorem extitisse populi Israel. Pari examine sanctitatis, miramur, miraculorum factorem Heliam humani æui nondum cognouisse metam, sed curru igneo sublatum, esse, vltimo sæculorum iudicio. * Excedit mentem nec capiet finem, si de his, & horum similibus nostra ratio vltèrius se tendere voluerit. Satis indicio est, quantus assurrexerit in prælijs David manu fortis: & sole lucidius est, structo tabernaculo Dei, quantis religionum ritibus & libaminum mysticis cultibus se Deo appropin-

*Godevram-
mus 1. Ab-
bas Monas-
t. S. Michae-
lis.*

*Fundatio
Monasterij*

*Excerptū
Priuilegij
vel Char-
tae funda-
tionis sed
mutuum.*

* *chique*

*

*

* *reservatū*

ximauerit. sanctus Salomon, cuius poenitentiae meritis nullus vnquam repertus est similis. Quibus omnibus ad habitudinem factorum reuelauit Deus secreta meritorum, vt temporaliter merito & opere omnibus semper essent dispares, an super aeternaliter angelicis spiritibus fierent coaequales.

Hae ego Bernwardus considerans, Dei praelectione non meritis dictus Episcopus, & diuturna meditatione voluens, qua meritorum architectura, quae rerum pretio, possem mercari caelestia, cum essem aulicus scriba doctus, & beatæ memoriae tertij Imperatoris Ottonis didascalus, simul Primicerius, diuina tactus gratia, reatus mei superflua perhorrescens, diuinamq; gratiam concupiscens, distraxi animum in diuersa, quomodo aeternae satisfacerem misericordiae, sicque remedium meae obtinerem animae. Sed in tenuitate tunc meae qualitatis, quicquid animo proponēbā, aut vix inchoandū, aut nunquam perficiendum timebam. Animus tamen magis ac magis ardore sancti propositi desudabat, licet tunc temporis fortuna quid inchoasse verabat; cum ecce Dei electio, senatumq; declamatio, me Pontificalis gloriae solio intronizandum, praeligunt; & ne grex Dñi turbaretur, sine Pastore, ne Ecclesia mater nostra esset quasi vidua, in electione noui Pontificis, cor vnū & animam vnā omnibus fecit habere spiritus pacis. Intronizat^o Bennopolitanae Ecclesiae, q; diu animo conceperā, opere cōplere volebam, scilicet beatæ memoriae tradere titulum nominis mei, Ecclesias struxisse, ac officia Deo seruientium inibi ordinasse, omnemque facultatulam meam Domino lucrasse, qui esset pars & hereditas mea. Et, quia sunt occulta Dei iudicia, semper tamen iusta, consensu & hortatu Christi fidelium, nouam Dei Ecclesiam condere cepi, in qua ad laudem & gloriam nominis Domini, & voti mei propositum adimpleui, & sanctae Christianitati, adhibitis Deo dilectis fratribus, consului. Fundato enim nouello opere, & designatis eo loci locorū qualitatis, ne occasio terrenae vagationis, esset dilatio capti operis, gloria tibi Christe, tactus febris in commodo, agrotare capi quinquennio: & dum nihil fit in terris sine causa, castigans in Domino, ne absentia meae praesentiae fieret quadam intermissio spei meae. Cui loco, Deo, sanctaeque Cruci, perpetuaeque Virgini Mariae, Sanctoque Michaeli Archangelo titulato, Monastici Ordinis indidi personas, quas ea ratione coadunavi, vt sicut iuxta monachicam normam sunt à saeculi actibus alieni; ita essent ab omni impedimento saecularis seruitij, liberi. Consilio itaque senioris mei Imperatoris Hinrici, & magistri mei Erkenbaldi Archiepiscopi,

Salomon
sanctus.

S. Bern-
wardi
officia.

Ipsius de
vita futu-
ra sollicitus
do.

Bennopolis
ei videtur
Hildenes-
hemium.

Ecclesia
noua S.
Michaelis.

S. Bern-
wardi
morbis
quinquen-
nalis.
Psal. 117.

Monasticā
instituit
an S. Mi-
chaelis.

Erken-
baldum

*Mag appellat Magi-
strum.*

*Doris am-
plius.*

*Donaria
principalis
Ecclesie.*

*Fundatoris
pia intem-
tio hic ad-
umbrata.*

*Nosent hoc
piorum le-
gatorum
Anatolyci.*

*B. Berna-
rdus
in Capella
S. Martini
Monachum
induit.*

*In eadem
Deo spiri-
tum pio
reddidit.*

scopi, quem ego cum confratrum meorum conuentu in Archiepiscopum consecraui, quicquid terrenarum facultatum in curtis, curtibus, terris, pascuis, aquis, syluis, pratis, Ecclesijs, sanctorum pignoribus, libris, argento & auro, & quicquid id est, quod hæreditario iure possedi, aut sæculari coemptione acquirere potui, exceptis plurimis, quæ altari sanctæ Mariæ in principali Ecclesia in coronis aureis, calicibus, candelabris, pallijs, alijsque Ecclesiastici ordinis ornamentis contuli, totum vltibus fratrum, per manus Aduocati mei, tradidi, Deo & sanctis eius, pro animabus prædictorum seniorum meorum Imperatorum, & mea, omniumque successorum meorum, & eorum, quorum patrimonia acquisiui; quatenus seruitores Christi, ab omni terreno seruitio liberi sub defensione, & patrocinij successorum meorum Episcoporum præmuniti, in pace & misericordia, quietæ tempora ducant. Si quis autem mei ordinis successor, aut aliqua sæcularis persona hoc infringere voluerit, & hæc tyrânicè sibi usurpare præsumperit, gladio verbi Dei à Deo & Sanctis eius illum submoueo, vt, incumbente super illum omni maledictione, careat benedictione, sicque exterminatus à terra & cælo, partem habeat cum Iuda, & cū his, qui in hereditate possident sanctuariū Dei. Insuper hæredes, Dei & nostræ licentia in suos vsus sua studeant repetere, dum videt alienū inuasorē, in suis patrimonijs debacchare.

Hæc beati viri dicta consideranti, facile patebit quanta vel ipse in Deum deuotione profecerit, vel quanta superni respectus dignatio cum assumpserit. Qui enim insistens operi cælesti verbererebatur eliquari, manifestis indicijs probatur à Domino diligi. Hic itaq; piæ deuotionis studijs Deo dignè & hominib; laudabiliter omni vitæ suæ tēpore conuersatus, anno ordinationis suæ trigesimo primo, cū iam transitus sui diem, quæ semper optauerat imminere præuideret, capellam inter sacellum sanctæ Crucis, & monasterium suū constructam, in honore beati Christi confessoris Marrini a venerabili viro Eggehardo Slesvicensi Episcopo dedicari fecit: ibidem præaugmēto religionis ipso die habitum priorem mutans, monachicæ professionis iugum suscepit. Tactus deinde infirmitate vltima, cum adesse exitus sui horam sensisset, in eandem Capellam se ferri præcepit, iustum esse asserens, ibidem vitæ terminum sortiri, vbi sæcularis abrenuntiationis habitu, se contigisset insigniri. Sic itaq; beatus vir diutina corporalis molestiæ infirmitate tritus, bonum certamen certans, cursum consummans, fidē seruans, viam vniuersæ carnis ingressus, vt credimus, certumque tenemus, diuinis admixtus spiritibus, duce Michaelæ Archangelo, beatæ immortalitati est præsentatus. Qui quoad usque vixit Domino se sacrificium iustitiæ sacrificauit.

uit.

uit; sicq; plurimis mirificatus insignijs cælesti pace quiescit. Obijt duodecimo Kalendas Decembris; sedit autem in Cathedra triginta annis; cuius discessus ad Deum fecit nos pupillos absq; patre; matrē nostram Hildensemensem sanctam Ecclesiam quasi viduam. Nam mox tanti patris excessu; tota ciuitas commota, congemuit, & tam cleri quam plebis cētus omnis doluit. Vbiq; vociferatio lugubris exoritur, mæror inconsolabilis cuiusq; professionis auditur; & quem secum manentem communi affectu semper amplectebātur, hunc non immerito decedentem, lamentatione communi sequuntur. Hinc pauperum, hinc viduarum, orphanorumq; turba miserabili eiulatu patrē se amisisse, pclamat, hinc patrię defenforem, pacis amatorem ac totius Reipublicę sagacissimum prouisorē tam nobilium dignitas, quam plebium humilitas concordi dolore subtractū esse, deplorat. Mirum nempe in modū, vir iste omnib. omnia factus, inter diuites & pauperes, inter elatos & humiles auctorabili quadā modestia incedebat medius; & utrobiq;, iustē prouidus, nec mitibus intractabilis, nec proteruis despicabilis apparebat. Comuni ergo, vt dictum est querimonia defunctus plangebatur, qui communi dilectionis honore colebatur. Sed ne irrationabiliter, more illorum, qui spem non habent, contristemur, si consolātem perdidisse dolemus in terris, patrocinantem habere gaudeamus in cælis; & sic corpori compassionis officia impendamus, vt etiam spiritui feliciter cum Deo regnanti congratulationis debita persoluamus. Præceperat autem adhuc viuens, vt feretrum, quo ad tumulandum corpus eius efferebatur, non pallio, vt moris est in talis personæ funereo obsequio, sed cilicio operiretur, quod ideo hic inferēdum putauimus, vt cunctis legentibus pateat, quanto vir iste à Domino etiam temporali honore sublimatus, semetipsum humilitate depresserit, cuius uiuentis spiritus deuotio tam humile obsequium defunctæ quoq; carni prouiderit. More itaq; Ecclesiastico exequijs ritē celebratis, corpus Deo dilecti Præfulis in Crypta cœnobij q; ipse fundauerat ante altare sanctæ Mariæ, maxima cum Christi fidelium deuotione sepelitur. Sepulchrum autem sancta sibi deuotione præparauerat, & tale solæ humilitatis epitaphium superscripserat.

Pars hominis Bernwardus eram nunc claudor in isto

Sarcophago duro, vilis & ecce cinis.

Proh dolor officij culmen quia non bene gessi.

Sit pia pax animæ, vos & amen canite.

• Quid hac re beati viri mansuetudine dulcius, quid abiectiōne laudabilius? quo enim se vilius sub humilitatis deprimat modio, eo lucidius in Ecclesiæ apparet candelabro. Et quantum suo iudicio

*Lulio &
complora-
tio in fune-
re Sancti.*

*S Bern-
wardi
mandata
de operien-
do feretro
cilicij re-
gmine.*

facerdotali honore indignus deputatur, tantum laudabilis vitæ testimonio dignus per omnia comprobatur. Piè denique consideranti modum conuersationis eius, & sanctæ à puero institutionis magni meriti luce clarius apparebit, quamuis longè aliter seipse aestimauerit. Valles enim secundum psalmistam, frumento abundant, hoc est humiles spiritu, potioribus diuinæ largitatis muneribus, exuberant. Sed pius Pater Deo plane & Ecclesiæ dignissimus, & inter ceteras virtutes, quibus adornatus erat, humilitatis cultor præcipuus, quid pro ipsa cordis humilitate consolationis, quid fidei, ac spei conceperit, manifestat in titulo, quem his verbis interioris sarcophagi inscripsit loculo.

*Titulus
S Bern-
ardi
loculo in-
scriptus.
Job, 19.*

Scio quod Redemptor meus uiuit & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursû circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum Saluatorem meum, quem uisurus sum ego ipse & oculi mei conspecturi sunt, & non alius. Reposita est hac spes mea in sinu meo. Quæ nimirum dicta eo spiritu ab ipso creduntur reperita, quo primum ea constat fuisse prolata: ac si alijs uerbis apertius diceret, Bonum certamen certauij, cursum consummaui, fidem seruauij, de reliquo re-

posita est mihi corona iu-

stitiæ.

ISTA

ISTA QVAE SEQVUNTUR
 IN PLERISQVE LIBRIS ET
 CODICIBVS INVENIUNTUR DE
 OBITU S. PRAESVLIS.

TRANSITVS viri Dei sanctissimi Praesulis nostri Bernwardi nonnullis diuinitus ostensus est, sed ista profecundo libet priora paululum attendere. Sedebat aliquando vir Dei Bernwardus adhuc viuens cum hospiti-
 bus suis in aula sua. Scholaris vero quidam pauper ante fores eleemosynas petendo, pium Praesulem vt sui miseretur, inuocauit. Quod audiens homo propheticus, & Spiritu Dei plenus, iussit, vt Episcopus Coloniensis foris stans mox introduceretur. Currentes ergo ministri, renuntiauerunt neminem foris esse praeter illum scholarem pauperem. Sanctus autem Bernwardus affirmans ipsum esse Coloniensem Episcopum, festinanter adduci praecipit; adductumque benigne suscipiens, in capite mensae pauperem renitentem collocauit. Cui, post mensam rubore perfuso & verecundo, pro reuerentia sibi a tanto Praesule exhibita, vir beatus quod ipse Coloniensis Episcopus esset futurus, praedixit; humiliter exorans, vt primam missam, quam in Colonia celebraret, pro paupere Bernwardo decantaret. At ille, cum summa deuotione precibus eius annuens, benedictione petita, & accepta recessit ab eo. Factus igitur Archiepiscopus, iuxta vaticinium viri sancti regnante Domino Henrico de Bauenberch, anno Domini millesimo vigesimo tertio, duodecimo Kalendas Decem. ad Altare missam celebraturus accedens, ipse Coloniensis Episcopus, cantoresque praeniciens, missam pro defunctis, omnibus, qui aderant, stupentibus inchoauit; nec immemor interpretis sui Beati scilicet Bernwardi, cum venisset ad Canonem, deuotissime sicut promiserat, memoriam ipsius egit inter viuos. Sed inter salutaris victimae consecrationem, transitus viri Dei diuinitus ei reuelatus est; vnde mox etiam in memoria defunctorum nominis eius mentionem fecit; & omnia quae acciderant, finita missa, fidelibus publicauit. Qui caeleste miraculum curiosius inuestigare cupientes, missis exploratoribus in Hillensem, certissime cognouerunt, quod eadem hora, quando Ar-

*Pilgrinus
 litterarum
 studioso pro
 dicit, cum
 fore Colo-
 niensem
 Archiepi-
 scopum.*

*Pilgrinus
 ex condito
 sacrificium
 facit pro S.
 Bernwardo iam Ar-
 chiepisco-
 po.*

*Pilgrinus
 sic scribit
 de B. Bern-
 wardi
 transitu.*

chiepiscopus hostiam nostræ salutis immolauit, anima sanctissima, fidelis & prudentis serui Domini nostri Iesu Christi, cœleste gaudium introiuit.

*Eremita
gloria bea-
titudinis
S. Bern-
wardi
ipsa die
Depositi-
onis per vi-
sionem osten-
ditur.*

Fuit nihilominus in remotis partibus à ciuitate Lunda ad duodecim milliaria viginti sex annis quidam inclusus in quadam sylua deuotus Eremita Anselmus nomine, qui solitas Deo preces fundens, statim fuit in spiritu: & vidit ipsa die, qua anima viri Dei cœlestia claustra petiuit, cœlos apertos cum ingenti lumine; & audiuit inter dulcem melodiam beatorum spirituum, hoc carmen ab Angelis iterari. O fœlix anima Bernwardi; cuius merita hominibus adhuc sunt incognita, Deo autem & nobis valde nota. Hæc tribus vicibus continuis die depositionis vidit, & audiuit. Prædictam reuelationem vir Dei, dum sæpe cum deuotione reuolueret, vbi tamē illius nominis vir tam beatus habitasset, ignoraret, ecce adstitit ei venerabilis persona proceræ staturæ, venusta facie, resperfa canis, & operimentis Pontificalibus vestita, dicens ei. Ego sum Bernwardus Episcopus Hildensemensis, quam trina visione in choro Angelorum collaudari audisti. Ego templum in Hildensem Angelis construxi, & Virginis filium patrimonij mei successorem feci, cunctisque sæculi voluptatibus renuntiaui; habitum Angelicum suscepi; nunc quoque centuplum omnia recepi; ac in tali iubilo sicut vidisti, vitam æternam possideo. His sibi cum alijs quibusdam reuelatis, cum ingenti lumine disparuit, & pro gloria sancti viri solitarius, quæ audierat & viderat, fidelibus reuelauit. Obijt itaque sanctus Præsul anno Domini Millesimo vigesimo * tercio, vt dictum est, & sepultus in crypta Ecclesiæ suæ, quam construxerat. Latuit autem sub terra, annis centum & septuaginta duobus. Cernitur nihilominus ad dextram partem sepulchri super columnarium conscriptio talis.

** quidam.
1022. meli-
or; nam se-
dit 30 an-
incipiēs a
85. Ianuarij
an. 993.*

*Hac tumuli fossa clauduntur Præsulis ossa
Bernwardi, miri magnificique viri.*

*Qui patriæ stemma, radians vt * gemma serena,
Acceptus populo, * complacuit Domino.*

*Nam fuit Ecclesiæ condignus Episcopus ille,
Quem Deus Emanuel diligit, & Michael.*

*Tandem bis senis vndeno mense Kalendis,
Felix hanc vitam mutat in Angelicam.*

Quantis post hæc miraculorum insignijs Confessorem suum Dominus glorificauerit, non est nostræ paruitatis, explanare. Sed ne cuncta præterijisse videamur, pauca de pluribus explicamus.

** Velut im-
clita gem-
ma edit.
Embseri
apud Suri-
um in Bern-
none.
* Acceptus
Domino
compl. pop.
Miracula
diuersa.*

Puella quædam de Erpesford oriunda Hildegardt nomine, cum multa languentium turba, diuersis ægritudinibus vexata, Hildensem aduenit, miserabilem in modum contracta, ita vt genibus pectori in hærentibus, manu dextra incuruata cubitali mensura, vix à terra surrecta, se rependo traheret. Quæ, per sex mentes & eo amplius circa loca Sanctorum reptando, mendicans à Deo salutem, à populo stipem, admonita, vt ipsa referebat, per somnium ad tumulum beati Bernwardi reptando peruenit; & supposita eidem tumbæ cerea effigie, continuò coram populo, cuius eodem tempore multitudo forte conuenerat, neruorum distentione durius cruciari cepit. Quid plura? Infra biduum erecta est, & sanitati restituta. Testis est ciuitas nostra, cui, miseria prodente, erat notissima.

Contracta

Fuit in nostra ciuitate miles quidam ministerialis habitans. Cuius filia ægritudine pressa ac desperata. Pater anxius ne sine Baptismi Sacramento migraret, infantula enim erat, Beato viro se deuouit, vt, si meritis eius ægra spatium ad nostræ salutis Sacramentum percipiendum obtineret, ipse memoriam eius cum oblationibus visiteret. Nec mora; iuxta votum sepulchrum Beati Præfulis adijt; inde rediens, infirmam plenè conualuisse reperit.

*Valentis
nis despe-
rata.*

Alia puella de Hannouere, tanto cruciabatur oculorum dolore, vt penitus elici orbibus suis ipsi oculi putarentur vi doloris. Promissa igitur oblatione ad tumbam Sancti Præfulis, ilico, sospitate redeunte, conqueuit vis doloris.

Oculorum.

Simili passione quidam in Runebech vexatus, cum iam penitus oculorum salutem desperaret inuocato sancti Præfulis auxilio, in somnum resolutus est. factò autem diluculo, penitus omni dolore fugato, surrexit, eademque die cum testibus suæ sanitatis ad tumulum beati viri gratias acturus venit.

Faber quidam de Bokenen Bodo nomine, tactus est infirmitate graui per tres septimanas, ita vt manus & pedes iam præmortuos occasuros à sua compage arbitraretur. Vocatus ergo Sacerdos, cum iam desperaretur, aduenit; cuius consilio cæterorumque propinquorum, vouit, vt si intra triduum meliorari cepisset, sepulchrum beati Præfulis gratias acturus, visiteret. Hæc cum agerentur, feria quarta ante Dominicam Rogationum, sequenti die ac nocte adeo conualuit, vt proxima sexta feria nudipes Hildensem veniret, sic tamen luridus ore, vt ipsa facies conspecta viri, audientibus fidem faceret miraculi.

*Manuum
& pedum.*

Mulier quædam Goszlariensis Elmor nomine à Demone possessa, cum venisset ad beati Bernwardi memoriam per aliquot

quot

*Dæmonia-
ca.*

quot dies ibidem horribili modo vexata, precibus sancti Præsulis curata est; septem aut plures dies postea nobiscum mansit, quotidie sepulchrum Pontificale, cum deuota gratiarum actione visitauit. Crebrò ibidem corpori & sanguini Domini communicauit. Inde digrediens, post septimanas sex redijt, & ceream duobus denarijs comparatam tumbæ supponens, pro sanitatis suæ perseuerantia, gratias retulit. Testis est tota Goszlaria, vbi pro mercimonij sui negotio probatur fuisse notissima. Iuuenis, quidam in Bohemia, in sacratissima nocte Natiuitatis Dominicæ cum duobus fratribus suis cæterisque coæuis, ludis quibusdam inuigilans, dirissimo dæmoni vexandus est traditus. fratribus vtrisque subitanea morte præfocatis, cæterisque omnibus, qui eisdem infauis intererant ludis, à morte subtractis, aut Dæmonum vexationi contraditis. Itaque post triennium, durante infelici passione, iuuenis idem ignaris parentibus huc illucque cursitans, tandem Hildensem peruenit. Ibi, dum completorium caneretur, Monasteriũ sancti Michaelis ingressus, tam dirè ante Altare sanctæ Crucis vexatus est, vt omnes, qui aderant horrorenimio stupidi, & miseratione compuncti redderentur. Introducitur itaque vi impellentium, nimium ipse renitens, in Cryptam ad Beati Bernvardi tumbam. Vbi diutius furore rotatus, & verba blasphema garriens, vt quidam linguam eius intelligentes, qui tunc forte aderant, cum stupore pauidi retulerunt, tandem concidit, apertoque ore inhians, liquorem spurcissimum cum foetore nimio eructans, incolumis surrexit. Postera die populo præsentatus est sanus: & ex eo, per quindecim ferme dies sepulchrum frequentans, & pavementum per circuitum assiduè lambèdo, exosculans, deuotissimè cum lacrymis liberatori suo gratias egit.

Obsessi.

*Tempesta-
ro creptis.*

Quidam mercatores Bremenses, cum in mari versus Angliam nauigarent, tempestate grauissima præuenti sunt, ita, vt rupto fune anchoræ, & nauis tota concussa, iam vicinum cunctis pelagus intaret interitum. Cumque supplicatio communis, & clamor lacrymabilis concreparet ad Sanctorum patrocinia, repente quidam intulit, quendam sanctum Pontificem Bernvardum nomine Hildesem coruscare miraculis. Eius ergo communi voto suffragium postulantes, continuo inter medios vndarum vortices, sine labore, insolita tranquillitate portum petierunt; & in minori nauicula redeuntes, anchoram suam in mari elapsam, retulerunt. Exinde domũ reuersi duos ex comitibus suis cum nauicula cerea, ad tumbam Beati viri in feria tertia post Dominicam Latere Ierusalem, pro gratiarum actione transmiserunt. Iidem quoque postea simili periculo per eum liberati, argenteam anchoram per semetipsos obtulerunt.

Nego-

Negotiatoris cuiusdam Hildensem habitans, coniunx, cum die Parasceue loca sanctorum more quam pluribus confucto, annuatim nudipes circuiret, thuris partem comparauit, quam ad beati Bernwardi tumbam ferre destinauit. Ergo via, quæ tendit ad monasterium sancti Michaelis, in aqua lutea, quæ per ciuitatem versus vrbs murum decurrit, pedes lauit, inde ad monasterium tetendit. Cumque camererium eiusdem Ecclesiæ conscendisset, agnouit elapsum esse thus, quod emerat. Vnde grauer animo consternata, excussis vestimentis sicubi adhæsisset, eadem via, qua venerat, vsque ad aquam qua prius pedes lauerat, quærendo reuerfa, nihil inuenit; mæstaque nimium ad monasterium redijt. Inde cryptam ingressa, ante tumbam Pontificis in oratione cum largo fletu procubuit, reputans apud se, ideo sibi oblationem elapsam, quod quasi indigna fuerit eam proferre ad sancti viri memoriam. Finita oratione humili, & lacrymosa, surrexit, thus perditum in manu sinistra reperit; quod tumulo superponens, cum ingenti pauore abscessit, quod gestum erat sub silentio abscondit, donec quinto aut sexto die à familiaribus eius proditum, innotuit. Quæ postmodum cum rei gestæ veritatem à quodam fratre nostro promere peteretur, non sine lacrymis narrare potuit.

Thus amissum mirè recuperatum.

Miles quidam Thietmarus nomine ministerialis Regis, in vico Hoya iuxta Wiseram fluiuium habitabat. Huius filius annorum circiter octo, cum per quinquennium fistulæ incommodo in maxilla sinistra vexaretur, omnique medicorum operatio in illo frustraretur, tandem ad tumulum sancti Antistitis oblationem suam, cereum videlicet caput ferre deuouit, si infra nouem dies incolumitas illi, meritis beati viri, redderetur. Igitur infra triiduum ante tempus præoptatum puer remedium accepit; & tertia feria infra hebdomadam Pentecostes, cum patre matre & auia in testimonium receptæ sanitatis cum votis promissis ad memoriam beati viri sospes peruenit.

Fistula morbus.

Abbas etiam cœnobij sancti Michaelis Conradus nomine, dum quadam die, causa vtilitatis monasterij iter ageret, forte accidit, vt equo labente cui infederat, tibia collisa, prorsus debilis, & cruciatus in sella gestatoria referretur. Iussit itaque se ad sepulchrum beati Pontificis deferri; vbi in oratione prostratus, cum vouisset se, quoad viueret candelam nocte & interdium ibi prouisurum, incolumis continuo surrexit; quique alienis manibus est illatus, proprijs est pedibus, egressus. Neq; hoc reticendum videtur, quia plures Deo deuoti tam viri quæ feminae nocturnæ,

Tibia facta.

*Psalmodia
& lumen.*

quietis tempore, ad sepulchrum beati Præfulis psalmodiæ cantus se audisse, & luminaria diuinitus accensa vidisse, & miri odoris fragrantiam sensisse, testati sunt.

Contracta: Mulier quædam prouinciæ Marahen. de ciuitate Olomusz, non infimis parentibus oriunda, septem annis sinistra manus digitis involam contractis, eiusdem brachij vlna concreta, pectori pene coherente, debilis aruerat; quæ multa sanctorum loca sanitatis gratia frequentare cõsueuerat. Venit ergò multo itineris labore fatigata, mane septimo Kalendas Iunij ad sepulchrum beati Bernvardi, vbi infra priorem missam posita, populo inspectante, pristinam sanitatem recepit. Cuius rei testes idonei plurimi tunc temporis affuerunt; qui prius illam se debilem agnouisse testati sunt. Mox ergò omnes, qui huic affuere miraculo, multique de ciuitate accurrentes, Deum, qui tantis famulum suum gloricat, * in hymnis & laudibus benedicebant.

* *miraculis.*

Manus arida.

Quidam in Thuringia, manum habens aridam, omnique operis officio priuatam, cum se ad beati viri memoriam cum oblationibus ire vouisset, si meritis eius sanitatem consequeretur, inopinata celeritate, quod optauerat, adeptus est. Ille autem tantam gratiam parui pendens, & votum implere dissimulans, eiusdem manus itenaq; brachij simul debilitate, multatus est. Qui, nimio dolore cogente, licet sero in se reuersus, & cur hoc pateretur haud ignarus, cum promissis oblationibus ad sancti Præfulis auxilium inuocandum, ire cepit, nondumque peracto itinere, perfectam sospitatem recepit. Ut ergò ad locum peruenit, vbi sancti Præfulis corpus requieuit, condignas sanatori suo gratiarum actiones persoluit; nobisque, qualiter hoc gestum sit, cum pluribus suæ sanitatis testibus, enarrauit.

Alter quidam Volcquardus nomine, omni ciuitati nostræ notissimus, simili passione vexatus, quodam tempore, cum in beati Michaelis Ecclesiam introductus fuisset, corporalesque medicinas sibi adhiberi petiisset, quidam presbyter à Deo potius sibi sanitatem petendam admonuit; & ad beati Bernvardi memoriam spe sanitatis ire, persuasit. Quo factò, vix hora dimidia transacta, Crypram letus exiuit, seque sanatum fuisse, cunctis in Ecclesia consistentibus euidenter ostendit. Qui post septem dies reuocatus, & de persecrãtia sanitatis interrogatus, cum se nihil doloris habere fuisset professus, populo, cuius multitudo aderat, est præsentatus; Deusque ab omnibus magnis est laudibus glorificatus.

Morbi depulsi.

Rusticus quidam Lunignæ habitans, Romam ad sanctum Petrum orationis causa tendens, in eodem itinere graui cepit infirmitate detineri. Qui, cum omnimodis à carniũ esu abstinere se vouisset,

set, quoadusque ad beati Bernwardi sepulchrum, gratias acturus, venisset, si per eum à mortis se contigisset periculo liberari, continuo sanitati pristinae restitutus est.

Puella quædam paruula Machtildis nomine, de Bauaria nata, sed *Manne.* apud nos à primis fere annis, in vico Fossem conuersata, religiosi cuiusdam viri Ecberti nomine sustentata eleemosynis, manum habens contractam venit ad beati Bernwardi tumbam, quam mox vt attigit, optata salutis remedium inuenit.

Fuit quoque Bremis mulier non ignota inter suos opinionis; cuius *Ulcra.* facies, in grauescente morbo, ad eò intumuerat vt narium & oculorum discretionem pene funditus ademisset. Cumque voti eius beati Bernwardi compassionem implorassent, super nimiam eius afflictionem vouentes eam sepulchrum eius visitaturam, dolor illico cessauit & inopinata celeritate sanitas pristina redijt.

Fuit in Ritelogon, qui est vicus duobus miliaribus distans à ciuitate Hildensem, puella quædam ita diuersis per quinquennium passionibus, & molestijs corporis affecta, vt nouissimè neruis, ac membris *Membro- rum para- lysis.* pene omnibus contracta, & sibi esset inutilis, & suis efficeretur grauis. Hæc igitur sexto Nonas Majj, vehiculo adducta Cryptam Basilicæ nostræ difficillimo labore duobus innixa baculis, irrepfit, ac se super beati viri tumbam inclinauit; ibique ab omni, quo laborabat, incommodo, mira celeritate, conualuit. Die sequenti conuenit incredibilis multitudo populi nostræ ciuitatis, peregrinorum quoque, & aliorum, qui de diuersis locis ad solemnitatem sanctæ Crucis eo die confluerant, non modica turba; acceptoque testimonio à parentibus & ciuibus puellæ, de eo quod acciderat, Deum publicis laudibus in sancto suo deuotissimè glorificauerunt. Puella verò, eodem die, ad sua incolumis reuersa est.

Vir quidam de ciuitate Lubeck Adelwardus nomine, ita paralyfis morbo longo tempore dissolutus iacebat, vt nec in lecto semetipsum erigere, nec ad os manum propriam potuisset adducere; huius uxori beatus Pontifex Bernwardus in visione apparuit, eamque, vt pro salute viri candelam iuxta longitudinem ac latitudinem sepulchri sui factam, Deo vouere debere, edocuit. At illa de somno uigilans, & visionem retractans, illico surrexit, & assumptis duabus faminis in vestibulo domus suæ solo prosternitur, postque orationem, & votum promissum, ad maritum reuersa est, inuenitque eum pro recuperata iam sanitate Deo gratias agentem. Qui ab illa hora tam plenè conualuit, vt non longè post, ad votum persoluumdum cum uxore, sancti viri sepulchrum visitaret, ac patrati in se miraculi relator certissimus existeret.

Ruina.

Alio quoque e tempore iam dicti Patrisfamilias filius adhuc infantulus, cuiusdam molis desuperuenientis ruinâ oppressus, atque contritus, cum iam pene videretur exanimis, eiulabunda mater ad sancti Bernvardi patrociniū confugit; nec spe sua frustrata est. Nam continuo post preces & lacrymas eius ad Deum fusas, subinuatione sancti Præfulis puer tanquam ab ipsis mortis faucibus ereptus, vitæ redditus est.

Exomologesi.

Miles quidam Herebordus de villa Hornsen diutina infirmitate consumptus, ad extrema peruenerat. Cognatis autem & amicis illius, pro amissione charissimi sui nimium dolentibus Sacerdos eiusdem loci suggessit, vt pro eo patrociniū beati Bernvardi implorarent, votum facientes, vt si vitæ restitui, & salutem consequi potuisset, ad sepulchrum Sancti lanceis indutus, & discalceatus de domo sua incipiens, venire debuisset. Omnibus ergò id fideliter vouentibus, æger melius habere cæpit; & proficientibus meliorationis suæ augmentis, in breui ad plenum conualuit. Qui postmodum alterius causæ occasione Brunsvich ciuitate consistens, ex eodem loco ad persoluendum votum iter arripuit, eo quod breuioris viæ compendio vsus, in ambulando minus esset laboraturus. Perueniens itaque ad ciuitatem Hildensemensem grauiter infirmari cæpit. Sed tamen cæptum adimplere desiderans Ecclesiam sancti Michaelis, in qua sanctus Præful requiescit, expetijt; sed ante atrium Ecclesiæ tanquam ab aliquo impulsus, corruit. His autem, qui comitabantur eum, apprehendentibus atque ducentibus; vt ad ianuam Basilicæ ventum est, horrore nimio percussus, & pauore inter manus eorum collapsus est, nec vlllo modo assurgere, aut intrandi Ecclesiam vires habere, potuit, vsque dum publica confessione, omnibus qui aderant, pro quo reatu hac pœna multaretur, aperiret. Receptis ergò viribus, ad sua reuertens, & inde procedens, voti sui ordinem tanto iam deuotior, quanto diuino verberare eruditior, expleuit.

*S. Bern.
Guardus
apparet
agrotanti
Matrona
Bremenfi.*

Matrona quædam Bremensis, in infirmitate posita, vidit assistere sibi quendam reuerendi vultus in habitu sacerdotali interrogantem eam, vt rumnam agnosceret, quem aspiciebat. Quæ respondens, vt poterat, vix enim in solo pectore vitalis spiritus anhelabat, dixit, eum sibi profus incognitum esse. At ille, benignissimo afatu, quod ipse esset Bernvardus Hildensemensis Episcopus, indicauit; & quia salutis causa aduenisset, asseruit. admonuit etiam, vt ad sepulchrum ipsius nummatam vini ad celebrationem missarum, recuperata sanitate, offerret; atque, hoc dicto, disparuit.

Mulier verò, quæ morti vicina putabatur, nam solo prostrata,
more

more fidelium ex hac vita migrantium iacuerat, erigens se paulisper, omnibus, qui ad exitus eius exspectationem conuenerant, visionem enarrauit; atque ab eadem hora salua facta est. Postmodum visitans sepulchrum Sancti, oblationem præscriptam fideliter obtulit, alijq; fidelibus ad sequendam huiusmodi deuotionem, exemplo fuit. Nam multi postea tam pium factum imitantes, suffragantibus meritis beati Bernvvardi, à varijs languoribus & calamitatibus sunt liberati.

Miles quidam, de Ducatu Mekelenboreh febre acriter correptus, ad exhortationem aliquorum admonitus, vt sancto Bernvvardo Hildensemensium Patrono, votum faceret, & sine dubio releuamen & sanitatem recipere non dubitaret, faciliter acquieuit; & voto facto, mox, vt verba de eius ore exierunt, sanatus est; in cuius euidentis testimonium misit idem miles florenum aureum per duos Sacerdotes ad sepulchrum sancti Præfulis; qui prædicta sic contigisse fideliter testati sunt.

Rusticus etiam quidam de Diæcesi Hildensemensi cum diu febricitaret, aquam de tumba sancti Præfulis sibi afferri petijt, quam mox, vt bibere cepit, febris abscessit; & post illum diem non comparuit, & vt ipse dixit, in sanitate perseverauit.

Febricitatio.

Aqua de tumba S. Bernvvardi accepta.

CANONIZATIO S. BERN-
WARDI.

DE TRANSLATIONE

S. BERNVARDI CONFESSORIS
PRÆSVLIS DI-

GNISSIMI.

VM ad laudem & gloriam Creatoris & Reparatoris vniuersorum, & ad proximorum profectum quilibet, quod potest, in domum Domini iubeatur offerre, cauendum est, ne quis intra sanctam Ecclesiam fidelium, in conspectu Dei sui vacuus appareat, sed vnusquisque, secundum collatam sibi à Deo gratiam, de bonæ voluntatis thesauro, quantum valet, videlicet proferat, & in nostri Saluatoris gazophylacio saltem cum vidua pauperula, duo minuta voluntariè reponat. At nos exigui & imperiti sermone, quid ad decorem domus Dei dignè possimus exhibere, non habètes, valde pertimescimus, ne inter seruos pigros & mutes numerari debeamus, considerantes tamen, quod ante Dei oculos nunquam vacua est manus à munere, si arca cordis repleta sit bona voluntate, quia multis non possumus vel saltem paucis prodesse volentes ad vtilitatem eorū, qui se sacris lectionibus occupare consueuerunt, & quorum meditatio in lege Domini die ac nocte, consistit, gloriosam sacri corporis Deo dilecti Præsvlis Bernvardi translationem, quam nostris diebus solemni fidelium deuotione celebratam gaudemus, explanare proponimus, de illo utique præsumentes, qui aperuit os muti, & linguas infantium fecit disertas.

Verum, cum de conuersationis eius sanctitate, gestorum magnificentia, & transitu, laudabili bonæ memoriæ Tangmarus Presbyter, diserto satis sermone, plenissimè narrauerit, nos hoc prætermittentes, ad ea tantum stylum vertimus, quæ vel ipsi de miraculis eius vidimus, aut eorum in quibus patrata sunt, probabili relatione cognouimus, vel quæ adhuc, publica fama celebrante, didicimus.

Anno igitur ab Incarnatione verbi Dei Millesimo Centesimo nonagesimo tertio, Cælestinus Papa tertius, sanctæ Romanæ præ-

sedit Ecclesiæ, vir sacrarum litterarum documentis eruditus, habens utique, unde proferret noua & vetera, ætate grandæuus, colloquij suauitate blandus, & vt paucis dicamus, ipsum cum ætate matura morum adornabat maturitas. Hic discretorum communicato consilio, venerabilem virum Cincium Presbyterum Cardinalem in partes Daciæ destinandum duxit, vt terram speciali priuilegio Apostolorum principi subiugatam, Apostolorum Principi Vicarij vice, reuiferet, & Prouinciæ illius Principes, graui ab iniuicem discordia diuisos, ad tranquillitatis statum, & pacis vnitatem, reuocaret. Quod Apostolicæ Legationis mandatum animo prompto, Deo fauente, prudenter executus, cum esset in redeundo, ad ciuitatem Hildensem mensem, quæ se itineri eius offerebat, declinauit, & in Monasterio Beati Michaelis à Domino Theodorico, qui tunc temporis eiusdem Cænobij curam gerebat, pariter & à fratribus, hospitio benignè collectus est. His diebus sancta Ciuitas Ierusalem, de qua per Prophetam à Domino dicitur, De Ierusalem Ciuitate quam elegi, veniet vobis auxilium, ciuitas nostri Redemptoris præsentia simul, & sacre passionis eius ac Resurrectionis dedicata triumpho, inscrutabili diuinæ permissionis iudicio, violenta Saracenorum manu tenebatur captiua; & euidam Saladino ipsius nefariæ gentis Principi, misera seruitute subiugata. Illud etiam viuificum sanctæ Crucis lignum, in quo Saluator pependit, & quod sui sanguinis effusione sacrauit, per manus sceleratorum de sanctuario sancti templi sublatum, & in terram alienigenarum asportatum est. Sepulcrum nihilominus, in quo Redemptor quieuit, & in quo mulieribus Angelicæ visionis ostensa est gloria, sic à Christianorum alienatum est potestate, vt ipsis custodibus, qui ad hoc obseruandum fuerant deputati, exclusis, nulli penitus fidelium ad hoc visitandum accessus pateret, qui tributa reddere Saladino recusaret. Sed, quis huius calamitatis miseriam per singula enumerare sufficiat? Tota terra illa, cui benedixit Dominus, & in qua filius Dei dignatus est nasci, inter homines conuersari, pati, mori, resurgere, celos adire, & super discipulos gratiam paracliti mittere, ac plura visibilibus operari miracula, terra, vbi Prophetarum & Apostolorum sacra viguere præconia, cædibus, rapinis, & varijs oppressionibus, quæ à supradicto tyranno exercebantur, laborabat. Sola ciuitate Tyro superstite, quæ propter sui firmitatem, & propter adiacentis maris latitudinem spatiosam, expugnari non potuit. Veruntamen miserator, & misericors Dominus, misericordiam suam in ira sua non continens, qui nunquam obliuiscitur misereri, cum populo suo, quem diligit, corripit

*Cincius
Cardinalis
Legatus
eius in Da-
nia partes
quæ hic
Dacia.*

*Cincij Le-
gati com-
moratio
Hildesbe-
mij in Mo-
nasterio S.
Michaelis.
Terra sacra
est & Hie-
rosolima à
Saladino
capta cla-
des altius
repetita
ab anno
1187.
S. Crucis
lignum
ablatum.*

*Tyro si-
perstes.*

corripit & castigat, in hac seueritate piè ac misericorditer egit,
 multa fidelium millia, magnorum Principum & nobilium cateruas
 innumeras, ad agendum pœnitentiam de commissis, plures eo-
 rum ad vitam præsentem termino laudabili concludendam, ter-
 ræ illius amissionis occasione, clementer inuitans. In hoc vtique
 facto ad illius Euangelici Samaritani exemplar, Christiano popu-
 lo propter varias plagas criminum, in illis partibus Ierosolymita-
 nis quasi semiuiuo relicto, conueniens, antidotum cœlestis medi-
 cus renouauit: seueritatis vinum simul & oleum pietatis apponens:
 vt qui in arca tabernaculi virgam, & manna poni præceperat; vnde
 plebem suo caractere insignitam in amissione terræ sanctæ, virga
 percuteret, inde in agnitione suæ fragilitatis ac cognitione proprij
 creatoris, eam quasi baculo sustentaret. Hæc ideo huic opusculo
 credidimus inferenda, vt facilius clarescat, quantis malorum per-
 turbationibus illo tempore totus vbique pœne concussus fuerit or-
 bis, cum neque Regio aliqua, vel prouincia, nec ciuitas quidem exi-
 steret, quæ non bellis vel seditionibus corampositis, laboraret, vel
 venturas formidaret. Nam sicut omnia corporis membra solo capi-
 te reguntur, & in firmato capite, cetera membra a gritudinis incō-
 moda sentire necesse est, ita postquam ciuitas Ierusalem, vbi Chri-
 stianæ religionis exortæ sunt primitiæ, prophani principis tyrānidi
 subiacuit, per omnes fere fines, in quib. vnus Dei frequentatur cul-
 tus, & maximè, apud Saxoniam prouinciam, rapinarum, incendio-
 rum, aliarumque enormitatum, exercebatur impietas; vt duris pas-
 sionibus capiti suo grauato, reliqua sanctæ Ecclesiæ membra non,
 immerito condolere viderentur. Tunc igitur data est libertas, &
 resoluta legum frenis ira ruit, vt si vir ille facundissimus ab inferis
 emergeret, aptius hoc æuo quam suis diebus exclamaret O mores
 ô tempora. Hac igitur inexplicabilis aduersitatis instātia totus fe-
 re Hildensemensis Episcopatus destitutus iacebat. Verum supra
 memoratus Romanæ sedis Legatus, tam diræ cladis violentia coa-
 ctus, in præfato monasterio per dies aliquot commoratus est. Nam
 quidā saniori vsi consilio illū affectuosè præmonebant, ne sine potē-
 tis personæ conductu pcederet, ne forte per quosdam malitiæ mini-
 stros, insidiarum iacula & laqueos absconditos, qui sibi tenderētur,
 incurreret. Eorū igitur monitionib. & consilijs acquiescēs, Legatos
 ad Imperatorē p litteris cōductitijs ab eo impetrādis direxit, quia
 Hildensemensis Episcopus in multis Imperialib. obsequijs detētus
 erat, & ideo ei in talib. auxilio esse nō poterat. Quib. ad Imperatoriā
 maiestātē pfectis, vir honorādus in loco iā sæpe nominato p̄sistens,
 ampli⁹ q̄ triū hebdomadarum spatiū cōpleuit, nullis alijs nisi sacræ
 lectio-

*Roma Chri-
 stianorum
 militiæ ja-
 cta*

*Christiano-
 rum in Eu-
 ropæ ince-
 pta bella*

*Saxonia
 tumultu.*

*Cincij Car-
 dinalis Le-
 gati vita
 .. .*

lectionis studijs inuigilans, ut iam illius Orthodoxi nostri magnæ videlicet sanctitatis viri Hieronymi spiritalis exercitij videretur imitator, aut legendo semper aliquid aut scribendo. Ad hunc, quotiescunq; qui publicis sceleribus implicati essent, veniebant rogantes, quatenus de iniuncta eis penitentia ex concessa sibi auctoritate aliquid relaxaret, in his discretè & prudenter se agebat, & primo causam modumq; delicti diligentius perquirens, iuxta culparum quantitatem condonationis gratiam temperabat. Sæpius etiam ad conuentum fratrum accedens eos, ut erat vir mitissimus, humiliter salutabat, cum quibus Monasterium ingressus huc illucq; deambulando situm eius & honestam per omnia dispositionem mirabatur. Accidit ergo, ut vna die oratoriū solito ingressus, à fratribus qui presentes erant, requireret, qui tam magnifici operis fundator exstitisset. Cui à fratribus responsum est, quod, à quodam Episcopo magnitudine virtutum egregio, qui ante tempora sanctæ recordationis Godehardi Episcopi Hildensemensis Ecclesiæ regimen tenebat, idem locus constructus, consecratus, & de possessionibus, quæ sibi hæreditario iure cesserat, dotatus esset. Præterea, quod in crypta eiusdem Cænobij sacre corporis eius essent reliquæ recoditæ, adijcientes, quod quædam quæ de probata ipsius conversatione conscripta essent, apud eos haberentur volumina. Qui, dum sup tanti viri nomine studiosius requireret, audiuit quod Bernvardus ei nomē fuerit, & quod de claro Saxonnū sanguine extiterit oriundus. His auditis, Deum qui Sanctos suos glorificat, benedicens, quædam de potioribus eius miraculis in præsentia sui recitari præcepit, diligentius inquirens, si in eadem congregatione fratres existerent, qui aliqua de miraculis eius celebrata vidisset. Cui, plures è fratribus multa se de his frequenter vidisse, responderunt. Ad hos Apostolicæ Sedis Legatus, si hæc, ait, quæ dixistis, virtutum insignia in præsentia Summi Pontificis audirentur, non dubium, quin rationabile & honestam petitionem optatus prosequeretur effectus, si ab eo beati viri translationem peteretis. Aliquantis dehinc evolutis diebus, cum fratribus capitulum * ingressus, post dulcia exhortationis eius verba, universi genibus ipsius aduoluti supplicabant attentius, ut quia sua inducti persuasione, pro translatione beati Confessoris promouenda, Legatos ad Romanam destinare proponerent Ecclesiam, eis apud Summum Pontificem pius cooperator existeret. Illorum precibus admissis, consuluit, ut hi, qui certius aliquid de miraculis sancti viri vidissent, aut vera comperissent, relatione in præsentia sui & Domini Bernonis, qui eo tempore Pontificatus culmen gerebat, iuramento confirmarent: Impossibile dicēs, ut Ecclesia Romana facilem in huiusmodi negotijs assensum præbeat, nisi

*Criminosi
& penitē-
tes ad eum
remedij
&
consilij
caussa
confugiunt.*

*In S. Berno-
vardi
memoriam
inquiris.*

*Miracula
eius discen-
tis.*

**Capirolia
Suadet
Romæ pe-
tendam
translationem, seu
approbationem
sanctitatis
Bernonis
Episcopi
attestatio
& publica
fides requi-
runtur.*

de veritate rei plenius antea fuerit instructa. Hic, dum in audien-
tia omnium proposuisset, paratos eos & vnanimes inueniens, cum
ipsis pariter ad Episcopum accessit, vbi in facie ipsorum & totius Ec-
clesiæ fratres, quæcunq; de virtutibus & signis Beati viri viderant,
aut per idoneos testes didicerant, Sacramento præstito, in sacro-
sanctis Euangelij, vera esse cõtestati sunt. Quam attestatiõem præ-
fatus Cardinalis in scriptum redigi, & tam suo, quam Episcopali sigil-
lo, diligentius cõsignari, mandauit. His ita de consilio rationabili-
ter ordinatis, Dñs Cardinalis valedicens fratribus, & de impèso sibi
ab eis puræ dilectionis obsequio quam plurimum regratiatus, pro-
fectus est; Dño Episcopo debita ipsum conducente reuerentia, &
in castro suo Wincenburch illum hospitio, excipiente. Cum quo
pater Monasterij vsque ad idem castrum processit; & die sequenti,
cum ab eo, benedictione petita, ad Monasterium redire pararet, fi-
deliter consuluit, vt rebus & impensis præparatis, si forte pro sapè
dicto negotio Romanam visitare vellet Ecclesiam, cum quam cici-
tius posset subsequi, non differret. Qui ad cõuentum rediens, om-
nem cõsiliij formam, quam ex ore viri venerabilis audierat, in com-
muni proposuit. Deliberatione dehinc habita quis ad hoc negoti-
um exsequendum mitteretur, vniuersis visum est, vt is qui Pater
congregationis, Legatione fungeretur, congruum esse dicentes, vt
super tam celebris negotij, promotione, persona celebris, & ido-
nea, mitteretur. Qui primò, infirmitatis suæ considerationem & iti-
neris difficultatem opponens, ac imparem se huic labori per omnia
iudicans, quod petebatur humiliter, recusauit. Tandem ad ipsorum
cohortationem, & precum instantiam, quod virium suarum robur
sciebat excedere, concordia & pia petitione deuictus, non dubitauit
assumere. Ne quis autem ea, quæ de sacri corporis eleuatione tunc
temporis tractata sunt, casu & non potius Dei præordinatione acta
fuisse affirmare præsumat, non illa casu, sed ex diuinæ dispositio-
nis nutu, & de beati viri voluntate processisse, declarat reue-
latio cuidam religiosæ conuersationis ostensa matronæ, quæ me-
rito viræ bonæ apud omnes opinionis, bonoque virtutum flagra-
bat odore.

*Cincius
Wincebur-
gi à Berno
ne Episcopo
accipitur.*

*Theodorici
eius Abbas
S. Michaelis designa-
tur a suis
Legatis ad
S. A. impe-
tranda le-
uationis S.
Bernwardi
Canonizati-
onis con-
siliu non
temere, sed
Deo fauen-
te susceptu.*

*Visum ra-
tione pia
matrona
obiectum
de leuatio-
ne S. Bern-
wardi è se-
pulcro suo
produntur*

Hæc sancti Spiritus edocta vnctione, quamuis habitu sæculari
tegeretur, sæcularem tamen animum nullatenus gerebat, sed po-
tius ieiunijs, vigilijs, elemosynis alijsque Deo acceptis vacabat o-
peribus. Hæc beati viri memoriam continuis orationibus frequen-
tabat. Accidit ergò, vt nocte sanctissimæ Resurrectionis Domini-
cæ, dum solito precibus intenta noctem peruigilem duceret, tan-
dem defatigata, sic, vt erat in facie prostrata, iuxta Pontificale
sepul-

sepulchrum leniter obdormiret: vidit ergò, quasi aperto sanctuario tecto, & lapidum oppositione deposita, super sepulchri locum, olei liquorem cælitus descendere largissimum, adeo exuberantem, vt magnum Cryptæ spatium suo stillicidio videretur infundere, quæ de rei nouitate mirata, subito quod esset mirabilius aspexit, personam videlicet reuerendi vultus, pontificalibus præparamentis adornatam, de eadem tumba procedere, & talibus eam verbis affari. *Tempus adest mea de terra quo membra leuentur* His dictis, expergefacta, quæ viderat & audierat, non passim omnibus, sed paucis Deumque timentibus ipsius cænobij fratribus, retulit. Quam visionem omni veritate subnixam subsequens visio cõprobauit. Anno eodem, quo sæpius dicta sancti Præsulis translatio celebrata est, quidam de ipsius monasterio seu collegio vir vita laudabilis, vidit p visum quasi Cryptam eiusdem cænobij adoraturus intraret, cui apparuit qualiter de loco, in quo sacri corporis reliquiæ seruabantur, fons scaturiret purissimus, qui iam adeo excreuerat, vt ad ostium Cryptæ suo cursu processisset. Miratus ergò, & de ipso manib. hauriens, & ore degustâs, mellis dulcedinem sensit. Qui currens, vt Ab bati & fratribus visa nuntiaret, ipsum monasterij patrem in conuëtu fratrum stantem reperit. Cui, dum de noui fontis eruptione narraret, nondum finito sermone, fons ipse vt sibi videbatur, effluxionis suæ largitate, ante faciem ipsorum apparuit; quem videns is, qui Abbati referre venerat, Ecce, ait, Domine, fons ille de quo dixi vobis. Qui vtrique lacrymanti præ gaudio, flexis genibus, Deum à quo, quicquid sanctis virtutis datur, venit, & quasi à lucidissimo fonte procedit, benedixerunt. Dehinc post longas gratiarum actiones, talem Abbas prorupit in vocem. Merito, frater, Deum de vniuersis donis eius benedicimus, quia indubitanter scio, quod de gratia largitatis eius, qui diues est in omnes, meritis dilecti Patroni nostri suffragantibus, nil nobis de reliquo, si Deum timuerimus, deesse poterit. Euigilans, quæ viderat, vt pote vir humanæ laudis fauorem omnino declinans, paucis è fratribus retulit, rogans, quatenus audita silentio tegerent, donec certius cognoscerent, quid de suæ visionis mysterio diuinæ ordinationi fieri placeret. Nos verò, qui hominem nouimus, & hæc de seipso referente audiimus, fidenter quæcunq; vidit, litteris mādamus, & cū ipso quasi cum viro, in quo dolus non erat, rei veritatem contestamur. Hæ geminæ visiones, sicut pene vno & eodem ordine prodierunt, ita sub vno interpretationis tenore intelligi possunt, quia vnus & indissimilis ex his processit effectus. Nam siue olei largitas, vel fontis vbertas largitatem signabat miraculorum, * quæ *

*Apparitio
fontis ab
alio con-
spectu per
visum.*

*Visionum
interpre-
tatio.*

Saluatoris gratia, & eius electi merito sic exuberasse videmus; vt non iam tantum in sola Saxonia prouincia; verum etiam in multis mundi partibus celebris eius frequenterur memoria, de quibus, quia nos ad cæptum orationis ordinem properamus, in sequentibus plenius dicemus. Cum ergo, vt superius retulimus, de sacri corporis eleuatione crebrò fratres conferrent, paucis diebus post discessum Cardinalis euolutis, meritis beati Præfulis accidit res mira, pro sui magnitudinis dignitate silentio nullatenus occultanda. Iuuenis quidam non ignobiliter natus in Episcopatu Hildensemēsi erat notissimus. Hic in ea, quam præmissimus bellorum instantia, captus ab hostibus, in ciuitatem Brunsvich adductus est. Qui, dū ab eo quam non habebat extorquere vellent pecuniam, pedes eius compedibus onerantes, manus vinculis vinxere ferreis, non quidē eas constringentes, sed longius à se quasi in eculci suspensione ab inuicem extendentes, & clavis quibusdam solidis parieti domus tenacius affigentes. quem sic absque cibi exhibitione per triduum stare coegerunt, diligenter, ne fuga elaberetur, adhibentes custodes. Anxius ergo quid faceret, cum humano destitutus nullum nisi diuinum præstolaretur subsidium, Deus, cuius misericordix non est numerus, qui erigit elisos, & soluit cōpeditos, notis & amicis suis hoc inspirauit, quatenus cum eo, qui tenebatur in vinculis, vouerent, vt si à præsentis instantia periculi mereretur absolui, beati Confessoris memoriam in habitu pænitentiali visiteret; & tantum inopiæ pauperum largiretur, quantum appensum in statera proprij corporis pondus pensaret eleemosynæ; Voto facto, & sancti patris auxilio implorato, multa celeritate ruptis vinculis, & solutis compedibus, mirum in modum custodibus vt olim Helisæi hostibus cecitate percussis, beati viri Patrocini & fugæ confidens præsidio, die medio abscessit incolumis. Gratix dehinc circa se in tantæ necessitatis articulo exhibitæ non immemor, vota fideliter exsoluit; & taliter, vt diximus, rem circa se fuisse gestam, coram fratribus, alijsq; qui aderant fidelibus, in sacris reliquijs iureiurando contestatus est. qui Clero & populo præsentatus, vno & eodem narrationis ordine, diuinæ virtutis opus diligentius & sæpius de mera veritate requisitus, palam omnibus enarravit. Omnes igitur in communi Saluatoris gratiam, qui tali ciuitatem ipsorum dignatus est illustrare patrono collaudantes, hanc optabilem sancti viri translationem vltèrius nõ debere differri, clamabant, præsertim cum illud Deo, qui in Sanctis suis honoratur, & eius electo gratissimum esse, tam euidentis ostensio miraculi declararet. De huius miraculi patratiōe fratres vehementer in Domino gauisi, decreuerunt, quatenus hoc celebre fa-

*Iuuenio-
bilis Brun-
svici ca-
ptus & a-
strictus mi-
re S Bern-
wardi ope
soluitur &
liberatur.*

*Et mira-
culo neces-
ditur su-
ditum vene-
rationis in
S Bern-
wardum.*

atum.

Etum litteris mandatum, & suo signatum sigillo Apostolicæ sedis Legato præsentaretur, vt tanto feruentius ipsorum negotijs insistere, quanto illud Sancto Dei gratissimum fore, nouitate miraculi, non dubitaret,

His gestis Dominus Abbas rebus, & impensis, quæ ad præfatam Legationem erant necessariæ, preparatis, fratrum se orationi attentius commendans, peregrinatione assumpta, præcedentem subsecutus est Cardinalem; eumque iam in confinij Alpsium apud monasterium Schaphus quod latinè Luxouium dicitur, reperit; vbi venerabilis pater Columbanus, vt ex gestis eius colligitur, Deo dignam paucisque imitabilem conuersationem duxit. Cuius aduentu comperto, gauisus valde, in occursum eius processit, & in amplexibus eius diutius immoratus, gratissimum se viæ comitem habere, protestatus est. Qui pariter inde digressi, versus montem Septimum iter direxerunt. quem, cum transitori essent, Andreas quidam Marmoracensis castri, quod huic monti vicinum erat, habitator, armata eis manu occurrens, publicam itineris viam occupauit, eos & res ipsorum hostiliter inuasit; mandatum se ab Imperatore fingens accepisse, ne personam Ecclesiasticam, Romanum adire Pontificem, quæ litteras illo deferret, nullatenus pateretur. Omnibus dehinc sub grauis iuramenti interpositione comminatus est, nisi scripta, quæ apud se habebant ipsius præsentia incunctanter exhiberent, eos mutilare non formidaret. Litteris ergo in communi, platis, furorem furore cumulauit; & quod dictu nefas est, Vicarium eius, cui ligandi soluendique potestas concessa est, captiuare non timuit: quo in castrum Marmoracense contumeliosè abducto, rebusque suis aduersaria manu distractis, qui in comitatu eius erant, eo relicto, montem Septimum pedites transferunt. At memoratus Abbas montem in quo castrum idem situm est, difficulter ascensens, dictumque malefactorem de suæ legationis causa humiliter expediens, vix obtinuit, vt rerum suarum partem reciperet; data sponcione, ne ad partes adiret Italiae, verum ad natale solum, sine retractatione rediret. In tantorum igitur malorum positi discrimine, dum penitus quid facto opus esset, ignoraret, tandem his, qui cum eo erant visum est, vt ad Curientem Episcopum, in cuius Diocesi iam dictæ crudelitatis minister degebat, accederent, si forte ipsius autoritate ad satisfactionem, & rerum suarum restitutionem, inclinari potuissent. Qui non longè à castro digressi quosdam præcipuos eiusdè Ecclesiæ fratres, & Ministeriales obuios habuerunt, qui eos fama vulgâte, sinistro casu turbatos, audierant; & vt ea quæ relatu didicerant, oculata fide cognosceret, ad locum patrati

Theodericus Abbas Cincium Legatum apud Luxouium comsequitur.

Septimio monte ab Andrea Marmoracensi Cincius Legatus Cardinis captus & spoliatur.

Curientis Episcopi Ministeriales Prædonem non flectunt.

sceleris properabant. Hi compassione moti super eos, ad virum execrabilem cum ipsis accedentes, Romanæ sedis Legatum iam custodia eiectum repererunt; quem sceleratiraptores instanter vrgebāt, vt celerius abcederet, paucis equis & rebus in parua quantitate sibi restitutis. Zelo igitur Dei vehementer accensū, firmum se pro domo Israel contra aduersarios murum opposuerunt, grauiterque nefarijs inuasoribus comminati sunt; quia nisi viros quos in animæ suæ periculum turbauerant, satisfactione competenti placarēt, excommunicationis in eos non differrent promulgare sententiā. Verum, cum obstinatam eius, vt bestialem per omnia, mētem, nec lenitas monitionis, nec correptionis asperitas, permoueret, præpotens quidā, Rotholfus nomine ex eadē puincia audiens, quæ gesta sunt, cōmotus valde, præfato prædoni mandauit; quia, nisi rebus eorū restitutis, eos in pace, quo vellent pateretur abire, ipse tā enorme scelus non pateretur inultum; adiiciens, si iussis eius nō pareret, diu cū ipso habitū fædus rescinderet, & castrū, de cuius munitione cōfidebat, funditus euersū solo adæquaret. Qui, cōtrario sibi accepto nuntio, importabile præsentiens, si gratiā sui demereretur Domini, prudenter apud se deliberās, quæ violēter abstulerat, magna ex parte restituēs, eos vltius detinēdo, molestare nō præsumpsit. Rebus suis ergò receptis, post dies paucos Mediolanū venientes, apud Ecclesiā beati Ambrosij hospitium habuerūt. Vbi certius eis innotuit, quod grauis inter Romanæ sedis Pontificē, & Imperatorē verteretur discordia. per totā etiam Italiā Imperatoris edictū pendere, vt quicūq; reperti fuissent quod cuiuslibet causæ obtentu, Romanā adire præsumerent, Ecclesiā, cōtumelijs affecti, rebusq; nudati, aut vinculis arctari debere, aut ad propria redire, cōpelli. Quæ persecutionis pcella, in tantū efferbuit, vt Hostiensis Episcopus à Francia rediens, apud Senam oppidū, à satellitibus Imperatoris, omnib. suis antea distractis, in custodia teneretur. Hoc nuntio satis exterriti, ratū duxerunt, vt ab inuicē diuisi, alius per Papiā, & alter per Placentiā transitum haberēt, cautius esse iudicātes hac separatione, si fieri posset, manum declinare aduersariam quam pariter iuncti hostiles denuo experirentur insultus. Qui cum lacrymarū & singultuum amaritudine segregati, post dies paucos, cū senior memoratus Luccam venisset, & nulla ei vltius procedēdi daretur facultas à publico peregrinorum declinans itinere, Pisam ciuitatē opulentissimam adiit, vbi cū nobilioribus ciuitatis de conductu locutus, ab eo alijsq; diuersarū prouinciarū Clericis accepta pecunia, fideliter polliciti sunt, securū & nullius auctoritate infringendū, se, ipsis præbituros conductū. Hos per loca maritima pariter dierū quatuor subsequuti sunt. Verum, cū nec eis p

*Rotholfus
vir præpo-
rens in Al-
pibus libe-
rat Lega-
tum.*

*Cincius
cum Abba-
te Theodor.
Mediola-
num venit.*

*Col. Stini
cum Hen-
rico V dis-
cordia.*

*Hostiensis
Episcopus
apud Senas
in custodia
abducitur.*

*Pisam ma-
gno inue-
rum erro-
re adit
Theodori-
cus Abbas.*

loca illa nulla penitus esset eundi securitas, eo quod dolo & prodicione vnus eorum ductoris, à Domino prouinciæ ipsis infidiæ tenderentur, habito consilio, consultius visum est, propriæ habitacionis larem reuiscere, quam feritate gentis illius, & rerum suarum amissione, periclitari. Quid autem contrarietatis, & molestiæ in redeundo pertulerint, quam difficulter multitudinem militum, quam à tergo imminentem viderunt, euaserint, lectoris parentes fastidio, sub silentio transeundum, putauimus.

Post diuersos tandem sinistrorum euentuum casus, post solutam cuiusdam castri, in quo se vt hostiles deuitarent impetus, receperant, obsidionem, Pisam reuersi, plures eorum causis, pro quibus iam plurimum laboris & rerum expenderant, renuntiantes, infectis negotijs ad propria repedabant.

Verum iam sæpe dictus Senior, iuxta illud viri sapientis eloquiũ, *Iacta cogitatum tuũ in domino, & ipse te enutriet*, spem omnem & fiduciam in Deo figens, & sacri Præfulis, ob cuius honorem in terris ampliandum, *Exul in ignotis errabat partibus orbis*, sese credens, protectioni, dum, q̄ sibi faciendum restaret, anxio corde reuolueret, nutu Dei, negotiatores quosdam eiusdem ciuitatis mercimonij sui gratia in proximo versus Neapolim ciuitatem Apuliæ nauigaturos, audiuit. Ad hos accedens, & causam suæ peregrinationis aperiens, tutissimũ sibi existere affirmabant, vt labore nauigationis assumpto, eorũ Societati se iungeret, eo quod per vicina Romanæ ciuitatis, pæne ad ipsas Tyberis fauces applicare deberent. Qui gauisus, Deoque, qui non derelinquit sperantes in se, grates exsoluens, vberrimas, eorum acquiescens cõsilio, primo quidem periculis latronum, periculis fluminũ, periculis in falsis ductoribus, postremo periculis in mari pene vsq; ad defectum corporis attritus, Deo tandem Duce, urbem Romanã ingressus est. Sed, quia sedis Apostolicæ Legatus, de quo supra retulimus, necdũ adhuc redierat, ipse litteris eius, quas ad Cardinales, qui ei specialis amicitia vinculo annexi erant, exhibitis, vbi ex earũ ferie intellexerũt quantũ ei præfatus Abbas dilectionis, ac reuerentiæ impenderat, quam plurimũ regratiati, polliciti sunt se causam, p̄ qua Romanã visitasset Ecclesiã, omni qua possent instantia p̄moturos. Dehinc post paucorũ dierũ cursũ, idẽ Legatus, Dei cooperãte gratia, totius pæne Romanæ ciuitatis exceptus occursum, cũ in audientia sumi Pontificis diligentius exposuisset, quãto dilectionis feruore in monasterio ipsius Abbatis, à fratrib. tētus fuisset, maximũ ex hoc fauorẽ adeptus, nõ modicũ, vt post patuit, honoris à Dño Papa cõsecutus est. Statuta postmodũ die, sumus Põtifex de aduentus eius causa inter Cardinales librũ p̄ponens, qui de vita, &

Psal. 54.

Romam au-
surgit.Cincius Le-
gatus item
in urbem
aduenit.Calestinus
Papa si-
tam & mi-
racula s.Bernardus
di exami-
nat.

mi. a-

miraculis beati viri conscriptus est, in audientia ipsorum recitari, præcepit. Qui, vbi sanctam eius conuersationem, & virtutum, insignia, compererunt, Deum, qui in sanctis suis mirabilis, & gloriosus est, benedicentes, facilem in tam rationabili, Deoque accepta petitione, præbuere assensum.

*Celestini
de S. Bern-
uardi
cultu de-
cretum.*

Ad hæc, Dominus Apostolicus, præfatum Seniore[m] taliter alloquitur. Cum te, frater honorande, tibi que subiectos in religionis feruore, & monastici ordinis obseruantia laudabiliter, audiamus, proficere; & cum venerabilem virum Bernvardum quondam Hildensemensem Episcopum Cænobij vestri fundatorem, gloriosam & memoratu dignissimam in terris vitam duxisse, & multis coruscasse miraculis, textu vitæ eius inspecto, indubitanter sciamus, auctoritate Dei, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, dilecti quoque filij nostri Cincij Cardinalis interuentu mediante, qui Legationis suæ tempore multa, vt asserit, à vobis benignitatis expertus est argumenta, iam dictum Reuerendissimum virum in Catalogo Sanctorum amodo numerandum, decreuimus; & sacratissimum corpus eius de terræ gremio erigendum, & inter Sanctorum memorias, veneratione condigna, collocandum. Ad hæc, Senior lacrymatus præ gaudio, pedibus eius gratias acturus, prostermitur; sed assistentium manibus erectus, in oratorium beatæ Mariæ semper Virginis, ducitur; ibique, Deo laudibus exhibitis, tam à Summo Pontifice, quam à Cardinalibus, & maxima Cleri, populi que frequentia, beatus Confessor in Sabbato ante Natale Domini solemniter canonizatur.

*Canoniza-
tio S Bern-
uardi.*

Litteris dehinc testimonialibus, de his impetratis, alijs que suis negotijs expeditis, licentia, & benedictione à Summo Pontifice accepta, memoratus Abbas, ad propriæ habitationis locum redire maturabat. Cuius aduentu, ciuitas tota spiritali exhilarata gaudio, iucundissimi negotij executorem, iucundo satis excepit occursum, personæ dilectæ sospitati & prospero ad vota successui multo congratulata fauore. Verum, cum ea, de qua supra retulimus, totius Prouinciæ necdum sopita esset turbatio, propter multam rerum penuriam, & angustiam temporis, vsque in annum sequentem placuit suspendi negotium. Sub hac dilatione, meritis Beati Præsulis, ab antiquorum miraculis patrum, non differens, accidit miraculum, eximia sanctitatis eius & pietatis immensæ manifestum satis præbens argumentum.

*Theodorici
Abbatis
latus re-
ditus.
Translatio
& leuatio
ob bellicos
motus in
annum se-
quentem
dilata.*

*Mortuus
inter ea pu-
er S Bern-
uardi sus-
fragio re-
uincit.*

In ipsa ciuitate Hildensemensi, puer non ignotis ortus parentibus, subita ægritudine præuentus, immatura morte decessit; vt est moris in talibus, funeri exequiæ parabantur. Parentes charissima

rissima orbi sobole, post gemitus, & lacrymas interni doloris indices, vicinorum, qui aderant, instinctu, voverunt, vt si suffragio in proximo transferendi Antistitis defunctus vitam reciperet, ipsi cum oblationib⁹ eius honorabile sepulchrū, vna cum suscitato gratias acturi, visitarent. Quid plura? parentes paruere consilio, vitæ redditur exanimis, vota soluuntur, & beatus Confessor debitis ab utroque sexu laudibus extollitur, Qui de facto hæsitauerit, multitudinis, quæ aderat, accipiat testimonium. Neque hoc reticebimus, quod anno eodem, sic maturè frugum aliorumque seminū accessit maturitas, vt solita merèdi tempora longè præuenisse videretur, in tantum, vt cetenarij senes nunquā segetes adeo tempestiuè suo collectas æuo, fateretur, hoc nimirum Deo, cuius omnia nutu reguntur, procurate, vt ad iminentē B. Præsulis festiuitatē, actib⁹ exoneratus necessarijs lōgius latiusq; liberior popul⁹, occurreret & expeditius feriret: Frequētes etiam, anno toto, à fratribus alijsq; fidelibus, orationes ad Deū porrectæ sunt, vt ea, quæ pro electi sui glorificatione faciēda erant, ad honorē & laudē sui nominis, benigno prosequeretur effectu. Iamq; sacratissimæ Virginis aderat Assumptio, cum non solū, ppter specialem Hildensemensem festiuitatē, verūm etiā pro sanctarum reliquiarum subleuatione, quæ proxima die celebrāda erat, cum diuersarū Ecclesiarum prælatis, inæstimabilis multitudo non tantum de propinquis, & cognitis, sed etiā de remotis terrarum prouincijs certatim confluerāt. Quadie, in Dei laudibus ob venerationem piæ matris eius ritè peracta Dominus Berno Episcopus, cuius auctoritate & ministerio res erat promouenda, sub ipsius noctis crepusculo, secretius ad monasterium, vbi sacra pignora seruabantur, venit; quonam ordine in re diuina procedendū esset, cum fratribus alijsq; grauibus psonis, deliberatur⁹. Verum, cum pro nimietate popularis frequentiæ, qui præoptatam sacræ trāslationis horam, diligentius obseruabant, nulli penitus ad ipsum sepulchri locū adit⁹ pateret, placuit, vt remotis omnib⁹, ipse Pater Monasterij cum aliquantis fratribus, alijsq; viris religiosis assumptis, lapidem, qui eidem tumbæ superpositus erat, facerent remoueri, ne post modum in sacri corporis eleuatione, maximus ille cōkursus, mora detineretur inuita. Quo facto, ianuis Ecclesiæ firmissimè seratis, & lapide sublato, sarcophagū satis admodū idoneè sculptum viderunt; quo, præmissis orationib⁹, patefacto, spiritalē & antea incognitū exhalans odorē cœlestis ille thesaurus, Regalibus utique diuitijs incomparabiliter præferendus, apparuit. Nec defuit ille, qui in suo nomine cōgregatis nunquam deesse consueuit Iesus noster, Iesus bonus, cuius gratia visitante cæcitatē humanæ caligo

Messis & frugum & herbæ solita futuris sancti honoribus faues.

Orationum assiduas ante sacri corporis leuationem.

Assumptiois B. Virginis dies Hildensemensis Ecclesiæ festiuior.

Postridie Eleuatio sancti Bernwardi.

Multitudinis concurrerunt.

Berno Episcopus moderatur ceremoniā Sepulchrū

Sancti priuatim aperitur.

Odor inuestatus inde manans.

Animorū interiores commotiones à Iesu bono.

detergitur, cuius illustratione, cordis impenitentis, quo in spiritu eius peccatur, duritia mollitur. Videres enim nonnullos corū, qui aderant, dum suas examinant conscientias, in lacrymas resolutos; dumque se cognoscunt, à meritorum eius longè distare præconijs, artus cœlestiū præceptorū olim iugo exercitatos, vix audere cōtingere. Sciebant enim virum nobilitatē carnis, quæ superbiæ fomentum est, intuitu conditoris, & propriæ conditionis humilitate, calcasse. Accedebat memoriæ, hominē castitate Angelicum; nam castitas cum humilitate Angelicæ puritatis est particeps, adeo pudicitiam carnis intra cordis hospitia inuolatā conseruasse, vt ab anis tenerioribus vsq; ad vitæ transeuntis occasum, casus niuei pudoris in expertus, merito cum eis, *qui cum mulieribus non sunt coinquinati sequatur agnum sine macula, quocunq; ierit.* Legerāt nihilominus, Pastorem pijsimū, pauperem quidem spiritu, æternitatis amore manus ad pauperes extēdissē largissimas. Aduerterunt geminæ *charitatis in qua lex pendet & propheta,* sic in eius pectore conualuisse vigorē, vt non fratrum affectū tenerimū, nec propinquorū lineam charissimā, non affinium aut amicorū nobilitatem, sed cœlestem Dñm, sui hæredem statuerit. Et nunciare cum illis, quorū *Dominus pars hereditatis corū, & quorū funes ceciderunt in præclaris,* centuplum accipiens, immortalitatis dote vestiatur. Sed quid multis moramur? Quod Deus faciendum præordinauerat, hominis erat deuotione adimplendum. Excipiuntur tandem de tumulo membra loco celebriori collocāda, & ad instar Dominici corporis, famuli sui corpus syndone munda inuolutum, mane sequenti, Ecclesia, Prælatorumque præsentefrequentia, reuerenter de terræ puluere subleuatur; & ea hora, qua spiritus veritatis in linguis igneis discipulos visitasse affirmatur, per medium deportatur Ecclesiæ; & tam Cleri quā populi vniuersitas in eius laudem accenditur: Casula etiam sericea beati Præfulis, in qua tot annis scilicet centum septuaginta duobus sepultus fuerat, adhuc recens & incorrupta apparuit, cuius etiam tactu, multi infirmi curati sunt.

Ad Penitentiam & Contritionem.

Ad Pudicitiam & Charitatis studium.

Apoc. 14.

Psalm. 119.

Leuatio sacri pi-guoris.

Casula sericea post 172. annos incorrupta.

Miraculū in Damascena.

Exporra-tio. S. A. V.

Corpore dehinc sacro, cum laudibus & canticis spiritualibus ad

principalem Ecclesiam deportato; ibique missarum solemnibus, pro
 presentia tanti Patris festiuè celebratis, incredibili sexus vtriusque
 stipatum caterua, denuo ad Monasterium refertur. Interea mun-
 rum diuinorum erga agrotos multiplicantur beneficia.

*Quo ad Ca-
 thedralem
 Ecclesiam,
 ibique sa-
 cris pera-
 tis, refer-
 tur.*

Nempe anus quædam, multo tempore visu priuata, ob spem re-
 cuperandi luminis, beati viri præconium interpellabat attentius,
 statimque sanie ab oculorum loco largius prorumpente, multis in-
 ruentibus, & testimonium de diuturna cæcitate perhibentibus, vi-
 sum recepit.

*Hinc mira-
 cula fre-
 quentari
 cepit.
 Cæca illu-
 minatur.*

Miles quidam Vdalricus de villa Blithenem principalis Eccle-
 siæ Ministerialis, cum in oculo altero ex igne sacro tumescente,
 nihil eo videns grauissime torqueretur, ipso die translationis, a-
 quam beati Pontificis brachiobenedictam, & intrinsectam sibi affer-
 ri deuotius petiuit; eaque oculi tumorem liniens, mira celeritate
 vitu recepto, & tumore laxato, sedauit dolorem; Postmodum de
 rei veritate requisitus, eo quo diximus ordine, remedium conse-
 cutum, lacrymis vbertim præ gaudio fluentibus, protestatus est.

*Nobilis vir
 ipsa die
 Transla-
 tionis ocu-
 lum recu-
 perat.*

Item alius maioris Ecclesiæ Ministerialis Gerungus nomine, ad
 idem solemnæ festiuitatis gaudium scilicet translationis, cum
 vxore & liberis aduenerat. Qui, cum post diuinæ seruitutis offi-
 cia, redire domum pararet, in sylua quadam hostium, quos plures
 habebat, incautius feritatē incidit, à quibus captus, & in interiora
 syluæ deductus, ferro ponderoso satis ad arborem eximie magni-
 tudinis, constrictus est. Cum ergò de viro arctissime vincto, ne se
 vllatenus effugere posset securiores existerent, & ipsi per nemus
 liberi passim vagarentur, captiuus ille cum beati Patris, cui se at-
 tentius ea die commendauit, patrocinium obnixius imploraret,
 subito ferro quo vinctus fuerat diuinitus confracto, & vinculis,
 quibus manus eius à tergo ligatæ fuerant, disruptis, incolumis ab-
 cedens vxorem suam, quæ pro sui absentia nimia erat amaritudi-
 ne confecta, ad propria rediens, sua ereptione consolatus est.

*Captiuus
 ex vinculis
 ab hostibus
 mirè laxa-
 tur.*

Eadem die, ad horam vespertinam, puer septennis à natiuitate
 cæcus, ad tumulum sæpe memorati Præsulis lumen recepit. Sed
 cum fratribus & pluribus, qui aderant, Ecclesiarum Prælati, de
 facto non constaret, parentibus pueri, & eis, qui rem noue-
 rant ad medium deductis, eorum testimonio plenius certificati
 sunt.

*Puer cæcus
 sanatur.*

Sacerdos quidam Gerlacus nomine, Canonicus sancti Mauritij,
 cum nimium esset incredulus eorum, quæ de sanctitate & virtuti-
 bus sancti Bernwardi resonabant, ex diuina dispensatione incidit in
 languorē. Tandem, cum peritissimi medici circūstantias morbi in-
 uesti-

*Sacerdos
 incredulus
 funesto
 morbo eri-
 pitur.*

uestigassent, suaserunt vt potius de animæ quam corporis sanitate curam ageret, asserentes, quod hæc species morbi, aut vix aut nullatenus decidi posset. Presbyter itaque præfatus, mortem cum ante oculos audiret adesse, beatum cepit inuocare Bernvardum, vt ei à Deo spatium viuendi obtineret. Cumque hac precum instantia defatigatus, obdormisset, ecce postquam euigilauit, inuenit se ab omni infirmitate liberatum.

*Castrum
Rauens-
berg.
Nobilis viro
captiuo so-
luis mirè
vinculis li-
bertus à S.
Bernwardo
offertur.*

Quidam miles deuotus de Padelburne Odalricus nomine, ab inimicis suis captus, & in castrum quoddam sublimissimum, quod Rauensberch dicitur, perductus, custodiae ac vinculis mancipatus est. Qui videns se in magno vitæ discrimine positum, nec vllum patere effugium, toto corde confugit, ad diuinum adiutorium, sanctumque Bernvardum specialiter inuocans, lacrymis & suspirijs obsecrauit, vt eum de præfenti liberaret angustia, quatenus per hoc amplius mundo innotescerent eius beneficia. Quadam itaque nocte, vbi custodes obdormisse aduertit, compedem manu tentauit, experiri volens, si qua arte vel industria eximi posset ab illa. Inuenitque ferri duritiem, velut plumbi laminam præter spem molli- tam. Tunc, nemine sciente, & absque difficultate dissoluens omnia vinculorum retinacula, cepit querere vnde facilius euadere posset. agnoscensque omnes exitus diligenter obseratos, committens se omnipotenti Deo, cum beati Bernvardi patrocinio murum scandit, & ab alto desiliit; sed in nullo penitus eum, vel vallis profunditas, vel saxorum subteriacentium asperitas, læsit. Liberatorem ergo suum alacriter, & sine mora expetens, Hildensem venit, peractum circa se miraculum palam omnibus enarrauit; atq; in testimonium peractæ virtutis compedem secum delatam, super beati Pontificis tumbam, pependit.

*Curationes
pedum &
omnium.*

Ortus quidam puer in Hildensem Eziæ filius, difortum habens pedem, ita vt longior pedica curuata plantæ videretur contigua, pro quo cum parentes votum fecissent beato Bernwardo, puer recepto pedum officio, patrem ad sef ulchrum sanctissimi præsulis est secutus.

Contigit aliquando, vt reliquiæ beati Bernvardi ad villam Brandesleue deferrentur; in qua quædam virgo fuit, quæ ab ortu natiuitatis vnus cruris officio erat priuata. Quæ, cum pro spe sanitatis ante reliquias prosternitur, ceperunt contracti cruris nerui cum tanta vi distendi, vt sonitus audiretur à multis. Ipsa vero doloribus nimis cruciabatur, sed post vnus horæ spatium, integram recepit san- nitatem.

Erant quidam miles in eadem villa, qui habebat filium, qui propter

pter alterius cruris breuitatem, sine sustentamine impotens fuit ad eundem. Hic ad beati viri tumbam adductus, cruri debili alteri coæquato, salutem recepit.

Obsessa multo tempore à Dæmone mulier quædam, de Traiecto ^{Obsessa.} ad beatum Bernvardum ducebatur. Diabolus autem, cum Hil- ^{1472.} densen appropinquaret, clamauit, se Bernvardi domum non intraturum, eo quod ipse hostis esset acerrimus magistri sui. Fideles verò, cum hæc audissent, trahendo & impellendo nihil penitus potuerunt proficere, donec ipsa de manibus trahentium se excutens, in lacum luto repletum desiliuit, vt dæmon ibi fæminam suffocaret. Quam extractam, vt mundarent extrinsecus, intellexerunt mundatam interius; & cum ingenti gaudio cum suis comitibus ad beati Præsulis sepulchrum peruenit.

Notificatur hoc miraculum plurimis per sequens. In Lubeck quidam Hinricus nomine sedit in mensa cum coniuge sua Mechtilda, hæc mox in furiam conuersa, à multis funibus est ligata, sacerdotes verò & Clerici reliquias apportantes, exorcismos & coniurationes legebant. Tunc Dæmon prorumpens in vocem, clamauit Clerice quid te fatigas, propter te hinc non recedam; quia in furore suo vir eius mihi ipsam tradidit ad inhabitandum. Nam, & ego decem & octo annos in alia muliere mansionem habui, sed quidam me ad quendam Bernvardum trahere volebant, vnde me relinquere eam oportebat. His auditis, necessaria pro itinere ad beatum Bernvardum parauerunt. Omnibus itaque præparatis, Dæmon clamare cæpit: Bernvardum non audire, nec videre audeo, vnde me fugere oportet; & hoc dicto, abscessit: statimque mulier sensum recepit, & gratias suo liberatori egit.

Erat in Thuringia in Denstede vidua quædam Adeldrud nomine, per viginti annos à Dæmone fatigata; quæ ad patrocinium beati Præsulis confugiens, liberata est.

Matrona quædam in Magdeburgh fuit, cuius filie cum in vltimo vitæ spiritu agonizaret, ex diuino instinctu quædam deuota Inluta eidem persuasit, vt in beati Bernvardi memoriam, pro filie sanitate faceret missam decantari. Cum autem missa decantaretur, ipsa in fra missam beati Præsulis sedulo implorauit auxilium. Cui ab Ecclesia reuertenti filia lata & incolumis occurrit; & continuo cum matre ad beati Bernvardi sepulchrum procedens, quam celeriter esset liberata, patefecit. ^{Aegrotatio.}

Venerabilis quidam sacerdos in Solschen fuit, Reinerus nomine, qui, cum quadam die pecora minaret de domo, virgæ particula oculo eius infixæ, tanto eum dolore affecit, quod oculum se posse ^{Oculo.}

retinere, minime credebat, qui abiens in aliam villam ad quandam Dei famulam, ut pro eo oraret, & votum beato Bernvardo faceret, completo itaque voto, ad villam suam cum rediret, pristinam sanitatem est in via consecutus.

Hæmorrhoidis.

Erat in ciuitate Mindensi pauper quidam Hinricus nomine, qui quadam infirmitate, scilicet sanguinis fluxu, grauiter tactus, ita ut ex hoc mortem sibi iam vicinam sibi adesse formidaret, tandem, meritis beati antistitis Bernvardi, qui *pastor & pater pauperum*, communi vocabulo vocabatur, in vita sua, cui se hic pauper cum deuotione & oblatione cerei commendauerat, gratiosè sanatus est. Qui beneficij accepti non ingratus, hoc quod vouerat ad altare sancti viri scilicet Bernvardi, cuius in brachio argenteo seruetur particula, cum debita reuerentia cereo accenso, multis videntibus & Deum laudantibus fideliter persoluit.

Submersi.

Ciuis quidam Mindensis, in vigilia sancti Ioannis Baptistæ ad deuastrandum castrenses de Vørenholte in Dominio de Lippia, Wiseram fluuium cum magna populi multitudine per vadum transiens ab aquis rapitur, & pæne, sicut alij septem ex suis, per aquam suffocatis submergitur. Ipse verò sentiens, sibi mortem imminere, beatum Bernvardum, cuius reliquæ apud sanctum Paulum in Minda seruantur, inuocans, & suum humiliter implorans auxilium; & ecce subito rota de curru exiliuit, per cuius adminiculum & beati viri meritis, homo prædictus mortis horrorem, & periculum euasit. Domum igitur reuersus, statuam siue imaginem ceream rotam manibus tenentem ad altare supradictum, prout vouerat, deuotè & humiliter portauit.

Cruris sanati.

Vir quidam de Oldendorp de hac felici festiuitate rediens, in foueam profundam lapidei montis cecidit; quo extracto, & in curiam delato, crus in partes con fractum apparuit; qui nimio dolore cogente, se ad patrocinium beati Præsulis contulit; & ecce mox diuinitus remedium sensit. Et quarto die ad tumbam rediens, Deo & beato Bernvardo gratias & laudes egit.

Captiui liberati.

Quidam in cellario Hildensem ferro constrictus habebatur; qui sub inuocatione nominis sancti Bernvardi ferrum rupit, & surgens ostium, quo clausus fuerat, aperiri vidit; & nemine se prohibente, vel vidente, ac detinente, prædicta die liberatus, ad tumbam sancti Præsulis cum laude processit.

Sacerignis.

Infirmitate valida quædam fæmina per biennium fatigata, & ex

sacro

saero igne in tribus locis tantum infestata, vt auditu iam penitus esset priuata; quæ voto facto ad beatum Pontificem Bernwardum vna parterecepit auditum. Sed, cum votum persoluere cepisset, in altera etiam parte est seruata.

Vxor cuiusdam pauperis apud sanctum Michaelem in Hildensem porcellos octodecim dierum sub strue lignorum sine matre *Porcelli:* per hebdomadam amiserat; quæ, voto facto beato Bernwardo sine nutrimento porcellos per tot dies manentes, in domum suam sanos & incolumes recepit.

Miles quidam in Elze habitabat, qui per aliquot annos vrinæ in- *Syrangus* commodo laborauit, nec medicorum remedijs poterat adiuuari. *vis.* Cuius vxor plena fide, & spe ad translationem nouam ob spem salutis ab eo mittitur, & Ecclesiam sancti Michaelis ingrediens, se ad patrocinium beati Bernwardi contulit; quæ post preces deuotas domum rediens, ab omni priori incommodo reperit maritum penitus liberatum.

Duæ mulieres ipso die translationis, spe recuperandi visum adductæ sunt; sed vna in Præsulem sanctum quasi durius inuecta, *Caca.* pro eo quod diutius clamanti spem paruum haberet, & propterea in vno oculo sanie prorumpente, quasi rupta vena visum recepit: alia autem multis videntibus, & orantibus illuminata est in oculis ambobus.

Vir quidam satis famosus & annosus, Hinricus nomine de Hassia ciuis Caslensis, pro negotijs suis ciuitate exiens, equester ad prædium quoddam, quod suum erat, visitandum in messis tempore. Hic ex improviso irruit in hostes ciuitatis nominatæ; & ab illis capitur, & captiuus ducitur ad castrum incarcerandus. Seditigitur *Captiuus:* mærens in carcere cippo reclusus, & multum famelicus, quia in quinque diebus nihil sibi potus aut cibi ministrabant, debebat enim fame mori. Hic sic anxius, consolatorem nullum habuit: sed & mortem anxius exspectauit. Venit autem eidem ad mentem, qualiter sanctus Bernwardus nouiter tunc canonizatus, consolatus est quâ plures tribulatos ipsum inuocantes. Ideo etiam ipse, deuotione qua potuit, voto prius emisso, quod cû oblatione notabili nudipes sepulchrum suum visitare vellet, si eum de carcere dignaretur liberare, & nec carnes comedere proposuit, nisi votum esset adimpletû, Facto igitur hoc voto, dormire capit in mærore suo, & sic quæuit nocte illa. Deniq; euigilans, inuenit se in câpo peroptimè sibi noto nō longe à Casle ciuitate sua, cuius erat ciuis; & compedes pedum ipsius prope eum. Vnde latus surrexit, & ciuitatem gaudens intravit, & narrauit omnibus, qualiter per meritum sancti Bernwardi Hil-

dennesemensis Episcopi esset de carcere mirabiliter, & miraculose liberatus. Et omnes, qui audierunt cum eo Deum benedicebant, & sanctum Bernvardum, cuius meritis restitutus erat pristinae libertati.

*Mortuus
puer.*

In Drispensede puer quidam vnicus filius parentum suorum, in foueam cecidit profundam, totoque corpore collisus, & mortuus, extrahitur, vnde parentes multum doluerunt. Mater autem ipsius sepulchrum sancti Bernvardi, maxima cum festinatione & deuotione petijt, & ibidem se prosternens, humiliter supplicauit sanctum Bernvardum, vt filium suum defunctum, precibus & meritis suis resuscitare dignaretur; & facta oblatione ad domum redijt; & filium, quem mortuum planxerat, viuum inuenit, & sanum. Deinde parentes vna cum puero resuscitato ad sepulchrum venerunt, & Dominis sancti Michaelis, nec non & alijs vtriusque sexus hominibus, rem gestam in puero planè narrauerunt, & Deum in Sancto suo laudauerunt.

*Morbus
mittalis.*

Vir quidam ciuis Brunsvvicensis, dictus Hinricus de Bultzem, illo tempore, quo reliquiae sancti Bernvardi ad Ecclesiam fratrum Prædicatorum ibidem sunt delatae, filium habuit, morbo caduco valde conturbatum; hic audiens prodigia & signa, quae Deus meritis sancti Bernvardi operari dignatus est in mortuis & infirmis, venit cum filio suo infirmo ad Ecclesiam antedictam; & ante reliquias sancti Bernvardi prostratus in oratione, petijt ab eo cum lacrymis, filij sui sanitatem. Denique surgens ab oratione, obtulit super altare argenti partem non exiguam; sicque cum filio suo ad propria reuersus, nunquam deinde morbum caducum passus est. Quapropter parentes ipsius grates maximas Deo & sancto Bernvardo retulerunt.

Cæcus.

Eodem etiam tempore, scilicet anno domini millesimo trecentesimo decimo quinto, erat quidam prædiues in Brunsvich nomine Ioannes Grube; hic oculorum dolore sic turbatus est, vt cæcitatem incurreret, & in quatuorannis manus suas minimè videret; hic vt percepit quia reliquiae de corpore sancti Bernvardi ad fratres Prædicatores delatae essent, vocato ad se Priore informari petijt, qua reuerentia vel honore sanctum Bernvardum accedere posset, vt lumen oculorum recipere mereretur; qui à Priore informatus, illuc altera die cum vxore & filijs coram reliquijs sancti Præsulis humiliter opem suam flagitabat. mira res & stupenda. Cum enim prædictus cæcus in annis quatuor manus suas non vidisset, nunc ab oratione surgens, clarè vidit omnia; & clarius quam vnquam, ante cæcitatem viderat; & fratres ibidem præsentis sine baculo visitans, sine du-

ne ductore, & loquebatur singulis; & vnumquemque salutauit & nomine appellauit proprio. Vnde omnes admirati sunt, laudantes Dei clementiam, qui meritis sancti Bernwardi signum fecerat tam euidentem, atque mirificum. Ipse etiam, qui cecus fuerat scilicet Bernwardum, omnibus diebus vitæ suæ in reuerentia habuit, & honore; & quicquid in eleemosynarum largitione & alijs pijs operibus ob honorem sancti Bernwardi expendere poterat, nunquam patiebatur neglectum.

Fœmina quædam fornicaria Hildesheim in lupanari fuerat aliquibus annis. Cui Deo inspirante in Festo Translationis sancti Bernwardi ad mentem venit, vt prandio peracto, visitaret Ecclesiam, & audiret verbum Dei, quod & fecit. Compuncta autem in illo sermone, de peccatis suis capit amarissimè flere. Sed, & finito sermone surrexit, & tens, ad sepulcrum sancti Præsulis properauit, & prostrata ibidem fet vberius, rogans sanctum Bernwardum, vt eam de flagitiosa illa vita eripere & auertere dignaretur; possetque se cum emendatione in melius commutare. Et, completa oratione, surrexit, & presbiterium more solito est ingressa, & paruo post tempore elapso, quadam nocte, ipsa dormiente videbatur sibi astare quidam in Pontificali habitu, vultu decoro, sole splendidior; qui, ait ad eam: surge filia, & exi ciuitatem hanc, in locum quo te Deus direxerit. Quæ surgens mane exiuit per portam indaginis, versus Hannouer properauit, & vltra per ciuitates interacentes pergens, venit ad regalem ciuitatem Lubeck, & inde dirigens viam versus Yuclandiam se conuertit. habebat namque fratrem in vna ciuitatum Yudandia, quæ dicitur Hadersleue, quem visitare proposuit, vt eius consilio ad vitam meliorem se disponeret. Venitque tandem inquandam villam non longè ab Vlenseborch distantem, & pernoctans ibidem, cum quodam diuite Villano permansit. Qui videns eam obsequiosam, cœnam ei præparauit, & mane facta, eam alloquitur, & pro pretio satis competenti in suo ministerio retinuit. Hic autem Villanus priuatus erat vxore, eratque ei substantia non modica. Qui videns eam virilem, & fidelem, in vxorem eam accepit, diligensque eam, dedit ei omnia, quæ habuit, & sic bono fine senio confectus, quieuit. Quæ post anniuersarium viri sui iuuenem opulentum accepit maritum, cum quo habuit omnem charitatem. Sed & meritis sancti Bernwardi hoc in se factum nouit, qui eam etiam ab infamia fornicariæ suæ vitæ, quam prius habuerat, penitus præseruauit. Prædicta autem fœmina hoc deseretulit cuidam sacerdoti in Confessione anno Domini Millesimo quadringentesimo trigesimo primo, sequenti sancti Michaelis die, ad quod Festum

*Prostituta
ad frugem
reuocata.*

stum causa deuotionis venerat, ut omni anno facere consueuit, ut Deo & consolatori suo sancto Bernvardo debitas solueret gratiarum actiones.

*de suffoca-
tione puer
liberatus.*

Cum puer quidam denarium in ore haberet, & more puerili ludendo, vel in ore voluendo deglutiret, repente præ nimio dolore, & anhelitus diminutione in gutture quasi suffocatus, morti appropinquare cæpit. Cumque candelapro exitu eius accenderetur, & mortem protinus expectarent, statim femina quædam subintulit, dicens; sanctum Bernvvardum inuocare, & offertorium ei promittite, & proculdubio releuamen percipiet. Quid plura? mater pueri tali admonitioni acquiescit. Sanctus Bernvvardus inuocatur, & statim puer de clade mortis liberatus denarium eiecit.

Cetera Miracula sparsim scripta collectaque cum ad proxima nobis sæcula pertinerent, breuitatim consulentes, omisimus.

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM
IN SÆCULA.

TRANS-

TRANSLATIO

S. EPIPHANII TICI-

NENSIS EPISCOPI IN SAXO-
NIAM OTWINO EPISCOPO

FACTA.

QUALITER RELIQUIÆ CORPORIS

S. EPIPHANII EPISCOPI TICINENSIS ET CON-
fessoris translate sunt in Hil-
denesheim.

DIVINÆ gratiæ sapientem, atque in sua dispositione cle-
mentem providentiam, caro humana, nec dignè admi-
rari, vel lucidè satis intueri suppetit, quæ sic suæ Eccle-
siæ ab ipso principio electorum prævidit auxilia, ut dum
hostis concitaret pugnam, hæc piorum meritis fulta, vi-
ctrix palmam obtineret, & gloriam. Hinc est, quod tota Saxonia
spiritali plaudens lætitia, plurima sanctorum pignora maioribus
quoque nescita devoto includens sinu fouet, & excolit, præsentis vi-
tæ tramitem ac futuræ spem, certa credulitate illorum omnimodis
cōmittens. Inter quos præcellit, velut Lucifer Epiphanius venera-
bilis pater, mirificus quondam Papiæ Doctor, nostræ nunc patriæ
magnificus defensor, vir sui temporis omnibus virtute imitabilis.
Huius itaque tam præclari patrocinijs viri, quia nostram Dominus
illustrare atque munire dignatus est patriam, quo ordine illius sa-
cro sanctæ reliquiæ, studio Domini Otwini venerabilissimi nostræ
Ecclesiæ Episcopi aspirante, sint primum repertæ, atque ad nos vs-
que deductæ, uti isdem qui huic felicissimo intererat officio, & ma-
xime Thangwardone venerabili presbytero, cuius opera præcipue
in hoc enituit, attestante didici, nihil ingenio elatus sed deuotio-
nis studio debito incitatus, stylo diligentissimè traditum posteris v-
sitandum humiliter transmitto.

Cum Beringarius, vna cum filio suo Adelberto sceptrum I-

*Beringarii
cupidas.*

ralici Regni inuaderet; atque vnius gentis diadema utriusque si-

Otto Ma-
gnus ab
Io XII in
Italiam
inuitatur.

Ottonis ex-
peditio. Et
comitatus.
Beringario.
capto. Otto.
creatur.
Augustus.
Papiam re-
uersus. Ec-
clesiastica
translat.

Othwinus
Hildenesi
hemienfis
Episcopus.
in Reli-
quias in-
quiris.

Ab Episco-
pis eas im-
petras.
Libros Sa-
riarum di-
sciplinarum
in Italia
sibi compa-
ras.

Autoris de
translatio-
ne vel ac-
quisitione
Reliquia-
rum opinio.
Othwinus
Episcopus
neutrum
agit.
Tangruar-
don.

æstu, ut pecunia captus ius fasque quaque confundens, aliquan-
tum etiam de terminis sancti Petri, prædatoria vi sibi arripere præ-
sumpsisset. Ad cuius rabiem reprimendam Legatus Domini Apo-
stolici Octauiani, qui & Iohannes, inuitatur Romam Otto Maior,
cis Alpinus scilicet Rex, ut aut patriciatu Romanæ urbis, quæ sibi à
maioribus suis competeat, descisceret, vel fœdis eorum rebus suc-
curreret. Accingitur itaque communi suorum consensu & consilio
bellicosus Ecclesiarum miles, ac egregius Princeps contra Aposto-
licum hostem, valida suorum semper & inuicta septus manu. Epi-
scoporum quoque comitatus grege, inter quos Dominus Otwi-
nus nostræ Ecclesiæ Præsul enituit, ipsi Principi tantum commen-
datus, quantum fide probatus. Capto vero in Castello sancti Leo-
nis Beringario, atque in Bauariam cum vxore custodiae destinato,
Alberto nihilominus fugato, reddita pace Ecclesijs, Romam iam
Patritius & Imperator Apostolica benedictione, creatus Otto Cæ-
sar, Papiam repedauit, Ecclesiasque per Italiam & Tusciam, prio-
rum Principum sæuitia ac insolentia neglectas, ac desolatas cano-
nicè reformauit, inque antiquum statum restituit. Per id temporis
peruigil Dominici ouilis prouisor Othwinus Episcopus, licet cor-
pore suis semotus, tamen studio charitatis illis coniunctus, & Bene-
uolentia, qua mirificè respersus eos percoluit, quæque ad suæ Ec-
clesiæ utilitatem & fratrum commoditatem profutura præsentit,
colligere studuit, præcipuè tamen, ut fida sibi suisque conciliaret
patrocinia, reliquias Sanctorum, quos apprime ibi celebrari com-
perit ab Episcopis petijt, facileque obtinuit, simulque, ne eius ope-
ra in accipiendo alicuius versutia eluderetur, vir prudens prospe-
xit. Librorum nihilominus tam diuinæ lectionis, quam philosophi-
cæ fictionis tantam conuexit copiam, ut, qui illorum penuria inertii
ante torpebant, otio frequenti nunc studij caleant negotio. Et quia
se in huiusmodi profectu ab omni iactantiæ temperauit fastu, beati
Epiphanijs Papiæ quondam Episcopi diuina gratia, admodum mi-
rificè sanctissima illa contulit pignora. Nam cum ille venerabilis
Pater, respectu diuini honoris, quo semper animo sollicitus extite-
rat, ossa sanctorum furtim surripere, vel absque oraculi præmonitu
transferre, quasi præsumptionis duceret, ita tamen mentis suæ iu-
diciu librauit, ut nec ipse non audendum quid aggrediretur, nec
quod esset agendum, suæ auctoritate, dehortaretur. Vnde factum
est, ut venerabilis presbyter frater noster, cuius superius mentionē
fecimus, in huiusmodi studio omnimodis desflagans cum nil tale
attendere, ne dum patrare præsumeret, erat enim æuo prouectior,
ingenio simplicior, crebris se inter orandum ieiunijs vigilijsque
comma-

commacerans, sui votum animi diuino dispensandum commisit
 arbitrio. Non tamen in hoc capto vsquequaque Antistitis destitu-
 tus auxilio, qui tanto se acrius in singulis affligebat, quanto ambo-
 bus subtilius consulebat. Solemnibus itaque ieiuniorum festiue ex-
 pletis, diuinitus, vt credo, ecce affuit Landvvardi Mindensis Epi-
 scopi presbyter, nostro fratri contubernij gratia familiarissimus;
 qui illum adhuc titubantem, cum animum eius aperiret sollicitè
 de omnibus ac si idem quod ille sentiret, perquisiuit, sanctissimi pa-
 tris Epiphaniij reliquias, sanctæque virginis Speciosæ vno ambitu
 templi inclusas auferre suasit, superuenientis noctis tempus, nec in-
 aliud protelandum illis competere: Nec mora, complacitum est;
 collecto per diem huic officio apparatu necessario, nocturno suffra-
 gante silentio, Ecclesiam intrant se tanto opere terra tenus strati,
 impares accusabant, audacis nihilominus capti veniam exorabāt,
 illorum se patrocinio attentius commendantes, vt vel eorum reli-
 quijs remunerari mererentur, vel si id non dignarentur, sine damno
 saltem sui, ab illis proteſti capto pie remouerentur. Surgentes ita-
 que, beati Epiphaniij sepulchrum recludere diu multoque sudore
 certabant, nulloque ingenio, cum omne studium impendendo cō-
 sumerent, proficientes, beatæ Speciosæ virginis tumbam in prom-
 ptu aperuerunt. In pauimentum itaque ante sacras reliquias
 prouoluti, orationique aliquantulum intenti, surgentes eas de-
 osculando, hymnis & laudibus sustulerunt; quarum partem, qui
 fratris nostri studio illi suffragabatur, piæ memoriæ Dominus
 noster Otvinus, huc postea vna cum beati Epiphaniij reliquijs
 transtulit, commendata, quæ sibi competebat parte Landvvar-
 do venerabili Episcopo. Sed, cum postea omnis spes nostri fra-
 tris, qua in adipiscendo sanctum Epiphanium animo sudauit,
 pæne defriguisset, tentandique nullum vltra haberet solatium,
 ad orationum item ieiuniorumque confugit præsidia, quod de se
 non præsumebat, huius sancti meritis attentius commendabat. E-
 uolutis itaque aliquot diebus, non sine magna sui contritione, quip-
 pe qui se pro huiusmodi studio Deo totum abstinentia & supplica-
 tione effudit, diuinitus in somnis admonitus, vt ipse mihi satis quip-
 pe verecundè, iactantiam namque omnimodis refutauerat, expo-
 sivit, animosior factus, ieiunijs suis simul & oraculo nocturno alpi-
 rante, tempore assumptis personis tali negotio probatis, Ecclesiam
 beati Epiphaniij adiit. Cumque ianux quasi prioris successus gra-
 tia sibi commendatæ: appropiaret, pulsus custodibus, qui in seque-
 rantur cessit, ostiolumq; fenestræ instar bipedalis non amplius mē-
 suræ, ante sibi nunquam cognitum casu impedit, ingressusq; immi-
 nentium.

Religione
 ad sacra
 spoliata
 via.

SS Epiphaniij & Speciosæ reliquias.

S. Speciosæ reliquias tolluntur primo, quarum pars cedit

Landvvardo Mindensi Episcopo.

Tangvvardo diuino insinuatur sepulchrum S. Epiphaniij.

*Conditio
descriptio
in quo S.
Epiphaniij
tumba af-
seruata.*

*In sepulcri
apertione
statua vel
columna
eui Sarco-
phagum &
altare in-
nixum mi-
ra abcedit.*

*Fragrans
odor exspi-
rat è mu-
lo.*

*S. Epipha-
nij corpus
leuatur &
ad Ortu-
num Episc.
deferitur.*

*In S. Mi-
chaelis Ora-
torio depo-
nitur.*

*Oratorius
Praesulo-
lim Augia
Monachus,*

nentium declinavit impetum, delusitque studium. Fiducia ergo insueta fultus, erat enim simplicioris animi, socijs inductis, tan-
tanda quoque primus aggreditur, illos & adhortatur. Primo
sancti Patris sepulchrum solerti diligentia vsquequaque perlustrā-
tes, vident quod hypogeo specu ad quinque pedes sarcophagus,
vt post claruit infossus, desuper marmore fulciebatur, quadrato
insuper adhuc muro exstructo. Columna queque nihilominus
marmorea altaris vice eius honori dicata, simul & nomini caput
versus stabat erecta, basis parte sarcophagum occupans, vt gemi-
nam præstaret gratiam, decorem scilicet & munimen. His igitur,
quantum dabatur perfectis, consultius tempori & labori ce-
dendum dicentibus, prædictus frater noster, primus officio ac-
cingitur, alios adhortatur; sicque gratia Dei, animositate freti fa-
cilimè muro partim rescisso, marmore immensi ponderis miraculè
admodum à paucissimis remoto, purgantes locum sanctum, tandè
inuenere sepulchrum. Illud igitur aperire certantibus, maxima dif-
ficultas occurrit de statua, quæ licet parte pedis, vt dixi supposita
esset, ita tamen sibi vindicauit Sarcophagum, vt in aperiendo om-
ne studium eluderetur, & ingenium. Desperantibus iam omnibus,
actu consilioque diu suspensis clarum diuinæ pietatis effulsit mira-
culum. Nam repente columna, quæ tumulum occupabat parte,
stupentibus qui aderant frangitur, alia incolume Altare firmiter
sustentante, ipsoque impetu currendo longius ab ambitu sepul-
chri reuoluta, facultatemque illis captum opus implendi, celeri-
tatemque præstabat. Rebus deinde ad votum cedentibus, nilo-
peris eludebatur, apertoque sine vi Sarcophago, tantus odor exu-
berauit, vt aromata æquè similitudine excelleret ac dulcedine.
Deo itaque in commune laudato, exurgens à terra sæpedictus fra-
ter, ante tumbam bis vel ter prostratus, cum fide ac summa de-
uotione cælestem thesaurum pretiosissimum sancti Patris Epipha-
nij corpus integrè colligens, puro atque ad hos vsus parato linteo
inuoluens, venerabili nostro Ortvino Episcopo desiderabile mu-
nus apportauit, nimium iam eius absentia suspecto quem & lectu-
lo vt alios deluderet cubando, peruigil circa tertiam vigiliam præ-
stolabatur. Quod ille ita, vt erat inuolutum, in Capella sancti
Michaelis, iuxta quam hospitabatur, deuotissimè susceptum, al-
tari imposuit, deinde prostratus diuturnis hymnorum melodijs,
grates Domino magna animi compunctione litauit, surgensque
serinio ad hoc prouiso, religiosissimè reconditum, annuli sui im-
pressionem diligentissimè signans, Augiam Insulam, in qua ipse
quondam Monachus regulariter enutritus & conuersatus est, Ab-
bati,

bati, qui tunc Monasterio præsidebat, seruandum præmisit. *Fasti* copiamis-
tit S Epi-
phanium
Ticinensium
commotio
post depre-
hensum
factum.
S. gruo. *Fasti* autem de hoc postea inquisitione, Imperatore grauius contra hoc commoto, vnanimiter Clero cum populo conclamante sublarum vrbs prouisorem, patriæ defenforem. Nam post sanctum Syrum, cuius præcipue eo loci pullulant merita, huius sancti patrocinio innitebantur, omnium Episcoporum Clerici iubentur examinari. Sed hoc terrore diuinitus, vt credo, cunctorum pace sedato, Religiosus Pater Othvinus, cura sibi commissæ plebis suspectus, quam biennio fere aulico, quamuis inuitus, seruitio detentus, reliquerat, suam Ecclesiam reuifere disponit; acceptaque Imperiali licentia, dum familiariter Imperatori colloquitur, secretum de Reliquijs sancti Epiphaniij in fidei pignus Præsul confitetur, sicque eius auctoritate fretus, Alpes versus properans, sospes his transcensis, Augiam Insulam conscendit, ibique aliquantulum consistens, haud minus obedientiam fratribus impertiuit, quam dudum iuuenis consuevit; acceptaque benedictione, atque suo summo ditatus Patrono, Monachis reliquias deducuntibus, profectus, ad stipulante itineris prouentu, aliquot diebus euolutis, incorruptum thesaurum sanctissimi Patris Epiphaniij, pignora aliorumque complurium ad nostram perduxit Ecclesiam.

Quanta tunc populi lætitiâ, quanta tunc fuerit matrum exultatio, vel quanta in occursum tanti Patris properantium Clericorum esset deuotio, quis valet euoluere? Quis ibi præ gaudio à lacrymis temperaret, cum decus Italiæ nostræ affulsit patriæ; cum nouum sidus illuxit nostratibus. Translatum est autem corpus beaticiusdem Patris à fratre nostro, decima Kalendarum Decembrium die, ad nos verò Dei gratia comitante, à Domino nostro sanctæ memoriæ Othvino Episcopo, octaua Kalendarum Martiarum die, perductum, atque cum maxima populi frequentia vniuersique Cleri tripudio in Ecclesia collocatum est. *Gratulatio
et occursum
Hildeshe-
miesium
aduenientis
S. Epipha-
nio.*

Illud etiam diligenti deuotione inferendum reor, qualiter in ipso principio sacrosancti introitus, tanti Patris signis effulserit virtus. Nam die, quo sanctæ reliquie ad nostram Ecclesiam perducebantur, ad tanti patris obsequium frequens in via vtriusque sexus occurrit concursus. quos quidam longa podagræ tabens molestia, lento subsequutus est gradu, fluentibusque iam neruis, plus gressum baculo, quam naturali egit modo. Appropinquantibus itaque reliquijs, cum currendo quisque alium, vt in talibus moris est, præuerrere nitere, repente ab omnibus, quibus comes ierat, derelictus, studio quo poterat innixus baculo, dolo-

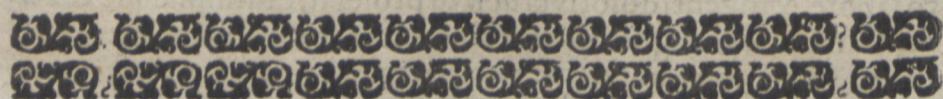
*Podagricus
à S. Epipha-
nio primo
aduentu
mire san-
ctus.*

doloris, v̄ ita dicam, immemor, à tergo multitudinem, ne preme-
retur effugret, suos insequitur, sancti Patris merita, non quippe
rusticum latebat, implorans assidue; cum ecce leniter podagricus
humor restringitur, fluentes arteriæ solidantur, ad cursum plantæ
paulatim informantur. Nectamen quanquam fide salutem de-
precaturus, occurrit, hanc in promptu sibi ad stipulari credidit, ve-
rum cautius se sustentans, dum omni corpore acrius nititur, bacu-
lus frangitur, ipseque toto pondere terræ illiditur. Vlnis itaque
furgere nitens, dum pedum auxilium pertentat, & hos diligenter
contrectat, intigerrimæ saluti condonatos, qui ante timore indu-
ruerant, reperit; exiliensque, sanctas reliquias comitando prose-
quitur. Et quia villa Vpstedehospitabatur, quam domum incole-
bat Macco nostræ Ecclesiæ aduocatus, ab illo agnitus, cuius sedu-
litate quoque sæpe fruebatur, dum curationis suæ ordinem illi cō-
texuit, Deum in tam perspicua virtute collaudans, Venerabili An-
tistiti nostro Othvino, hæc testis infirmitatis vel sanitatis expo-
suit, hoc mirificum perspicuumque opus reuelare, palamque præ-
dicare suasit.

*Nephritis
à Diacono
S Epiphani
ope profli-
gatur.*

Nec minus quoque illud memorabile, & meritorium illius in-
signe prætereundum arbitror, quod admodum mirificè Dominus
in Vulferio nostræ Ecclesiæ Diacono, ad declaranda tam eximij
Patris merita, spem quoque simul totius congregationis erigen-
dam, illius patrocinijs operari dignatus est, cuius sanitatis tot te-
stes existunt, quot supersunt fratres, qui illum in Monasterio tunc
nouerunt. Renum namque vehementi dolore grauiter laborabat,
nec medicorum quoque ingenio poterat mederi, licet multi gratia
succurrendi accederent, pluraque impertirentur. Iamque iugis
passio in augmentum progressa, acrius crudescere, atque per dies
violentius crescere cepit, ambulando vsus vix baculo innixus e-
git: interdum quoque pedes, reptando manibus adimit, aliter e-
nim non potuit. Ecce autem in vigilijs huius sancti Patris, primæ
horæ diei psalmodijs Canonice finitis, fratribus ad collationem
properantibus, obseratis adhuc iuxta normam Monasterialis vitæ
ianuis Ecclesiæ, ille venerabilis vir hoc tempus, quo se tanto pa-
trono attentius liberiusque lacrymis supplicationibusque macta-
ret, nactus, nec aliud per diem populis hæc festa frequentantibus
competere sciens, suspirio graui, anhelitu difficili durius, vt ante
nunquam dolore agitato, baculo nitens, vix quam dictu satis sit,
per gradus brachijs manibusque reptando, ascendit; nam genua
tibiasque sæuius iam per venas neruosque discurrens, inuaserat
dolor, veniensque ante sanctissimum corpus se in terram cum mul-
to la-

ro labore, & ingenti doloris cruciatu proiecit, diutissimeque orati-
 oni immoratus, magna contritione cordis, se totum Domino pro-
 fudit. Lacrymarum itaque vberius imbres profusus, vinis nitens
 paulatim surgere parat, deinde leniter notum bacilli admodum,
 cautè auxilium pertentat; erectusque tandem sine dolore, miratur,
 stupet, nec tamen quamuis salutem optet, credere audet; manu
 admouit, locum, vbi sæuius doluit, pertractat, nec signum doloris
 sentiens vllum pavimento sternitur, Deum parentemque gratifi-
 cat patronam, fortiterque surgens viso venerabili fratre VVirin-
 dago Presbytero, baculum salutis indicium, quo ante sustentaba-
 tur, leuat, valenter descendit, qui reptando prius ascendit. Stupe-
 factus itaque frater repentina salute, occurrit descendenti, autho-
 remque tanti miraculi cognoscens, laudat; & quia ipsa die fratres
 lauandi negotio studebant, ad balneum illis in occursum properat,
 quibus suæ sanitatis ordinem pleniter exposuit. Quanto namque
 ab ipso sacrosancto reliquiarum introitu meritorum illius insignia
 quotidianis virtutum effulserunt incrementis, clarius facta quam
 verba loquuntur. Quotiens enim aëris intemperiem, vel pestis ob-
 ortæ illuuiem illius reliquijs nostram urbem lustrando sedauimus?
 Sæpe quoque iugi siccitate arua torrente, easdem circumferentes
 quasi imperando pluuias eliciuimus. Quis enim vnquam huius
 Sancti prouolutus feretro, & quanquam fractus molestia non mox
 erectus, animo inter orandum eius vicina præsensit auxilia? Sed
 hæc fortassis quibusdam videntur superflua; sunt tamen clara me-
 ritorum eius indicia, firmaque posteritatis solatia. Hæc tantum de
 beneficiis per beatum atque magnificum Antistitem Epiphani-
 um diuinitus nobis collatis pro ingenii mediocritate perstrinxi,
 quod audax inceptum ac viribus impar gemina, deuotionis scilicet,
 ac debita gratia subij, vt & fratrum diligentia sequenti æuo o-
 pera Dei, quæ sicut scriptum est reuelare, & confiteri honorificum
 est, legenda deuotissimè ministrarem, nostro quoque tem-
 pori, tam egregia Dei facta posteritati stylo trans-
 mittere, negligere incuria & inertia no-
 tam, meo studio abster-
 gerem.

SCHOLIA IN VI- TAM S. BERNWARDI.

REBRA in actis S. Godehardi mentio B. Bernwardi, & operum eius memoria dignorum celebris recognitio stimulos subiecerat, vt eius breuiarium vitæ, ex ijs præfertim, quæ Surius præterijſſe voluit, vel aſſequi nequijt, concinnarem, verſibus vſus Arnoldi Goerini, qui

*Arnoldus
Goerinus.*

superioris ſæculi anno LV. vitam S. Bernvvardi carmine Elegiaco luſerat. Animaduerti inde præcipua veneratione, & religione huius tanti Patroni ſui tactos maiores, ante duorum plus minus ſæculorum ætatem, eius vitam in Saxonum vernaculam linguam de latino tranſtulijſſe; atque hoc inſtitutum poſteros imitatos, qui eodem idiomaſe, diuerſo licet charactere, anno MDXL. eandem publicarunt. Quibus ex rebus explorato velut inditio, vtaquileges ante ſolis ortum ex halitu nebuloso ſcaturiginem latentium aquarum, ita equidem ex hiſce narrationis præſcæ veſtigijſ, vberioris memoriaſe fontem excitari poſſe, conſiſus ſum. Nam, quod S. Bernvvardi *ἀπόμνημα* ad XX. Nouemb. Surius delibauit, ita mihi ſterile vitum, vt alijs omiſſis, alijs ſponte detractis, non tam acta vitæ, quam vitæ decerptos artus eoſque laceros & diſſipatos oſtenderet, tota Gandeshemenſi controuerſia ſuppreſſa; quæ res certè continet, iudicio meo, literis, memoriaque digniſſimas. Ergo ſolicitata velut

*Surius
vita muſi-
læ edita.*

*MS. Codex
vnde hac
noſtra de-
ſumpta.*

Pegafi vngula Hildeſiani Parnaſſi vena, ſons emicuit tandem; magnoq; beneficio & merito, cum nos, tum Eccleſiã ſuam cumulauit. R. Idus Ioannes Iackenius nuper electus S. Michaëlis apud Hildeneſhemium Abbas, cum S. Bernvvardi patroni, & fundatoris vitam integram in veteri ac probato MS. codice mēbranaceo ad me miſit; effecitq; bene merendo, vt non illius modo ſoli & domiciliij decore, q. Hæreſis offuſcat, lux quædam ſeſe hominibus benignior offerret, ſed Hildeshemenſi Eccleſiæ, ex tam illuſtris Patroni cōmendatione auctoritas, ac dignitas non minor, quam ex S. Godehardi præclaris facinoribus, quæ lucem iam adſpiciunt, accederet. Itaq; Breuiario omiſſo, ad huius vitæ integram editionem animum adiecimus. Et quanquam ætatis ratio priorem S. Bernvvardo locum merito tribuendum ſuadebat, quia tamen S. Godehardi vitã ſcholijs illuſtrata ad

tam ad censuram iam foras dederam, quo ne vel tanto ornamento fraudaretur Hildeneshemensis Ecclesia, vel illius monumenti subsidio careret, S. Godehardi historia, quæ ex S. Bernwardi vita est, quoad acta Gandeneshemensia, plurimum delibata, vel ordinis dispendio obsequi placuit, publicæ lectoris vtilitati, studioque.

AVTOR VITÆ S. BERNVARDI ET CODICIS MS. unde ea desumpta.

TANGMARVS, S. Bernwardi à teneris Magister idem atq; laudator, gente Saxo in celebri Hildeneshemensi clericorum gymnasio liberalibus tradendis disciplinis, Primicerij, & Scholiarchæ provinciam sustinuit. Eo in munere cum florentis æui partem presbyter posuisset, Bernwardo ad Episcopale fastigium euecto, ei cōfilio rebusq; gerendis præclaram domi, foris, operam nauauit. Nam & Italicæ peregrinationis illi comes extitit, & legatione pro ipso trans Alpes ad Ottonem III. & Siluestrum II. perfunctus, vt ante Francofurti in Synodo à Willigiso Archiepiscopo Moguntino indicta Præsulis sui causam, absentis egerat, sic & in Tudertina Synodo à Syluestro celebrata, eandem non destituit. Et de se fatetur ipse Monasterij Hildeneshemensis, ita namq; domicilia clericænobium seu vitam communem degentium appellare mos fuit, Decani honores, & officium gessisse. An verò Bernwardo superstes vixerit Tangmarus, cuius nominis non pauci stirpem illustrarunt Saxoniam, res non est plane manifesta. Enimvero, extrema vitæ S. Bernwardi, tum Monasterij S. Michaelis foundationem & operum, ac basilicæ molitionem, tum mortis ac funeris historiam cum non pertexuisse, multa, quæ & stylo discrepant & narrandi modo *διόρθηλα*, & dissoluta sunt fidem faciunt. Et Codex ipse manuscriptus, vbi Gandeneshemensis controuersia seriem vsque ad Aribonem Archiepiscopum Moguntinum perduxit, disertis verbis, illud solenne referebat.

Explicit Tangmarus.

VERVM, ne quis iccirco sequenti narrationi derogandum putaret, ad oram marginis recentiore manu expressum erat, quæ de origine fundati Monasterij, & excessu Præsulis subijciuntur, plenariè in vero quoque originali haberi, quod indicio fuit, glossogramphum illum manuscripto vsu prototypo, quod haud scio, an adhuc gentium ibidem extet. Sane pergamenius index Codici præfixus hanc Epigraphen continebat.

VERVM ORIGINALE TANGMARI

Presbyteri & Monachi, de vita & moribus S. Bernwardi praesulis.

SED titulum hunc Pseudepigraphum esse, res ipsa docet; cum neque Tangmarus Monachus extiterit, neque scriptura Codicis, ultra trecentos annos retro pertendat.

VITAS. BERNWARDI SVB SIFFRIDO

Episcopo & postea ab aliis celebrata.

FVISSE quoque cum S. Bernwardi memoria apud Hildeneshemenses in obscuro iaceret, docent ij, qui acta eius primigenia, & honores instaurare aggressi sunt. Extat Epistola quaedam nuncupatoria, quae ab incerto autore Sigefrido, vel Siffrido Hildeshemensis Episcopo circa annū Gratiae MCCLXXXI. inscripta; cuius nos, quia posthuma & accessoria, rationē non habuimus, licet in edita Saxonice vita, & MS. latino Tangmari prologo adiuncta sit. Queritur is autor, S. Bernwardi historiam, obliuionis eo tempore iniuriam hanc sensisse, ut multis etiam praecipuis in Ecclesijs, de eius sanctissima vita apicē vix vllum suis in libris ostenderent; cū tamen ipse in illo terrarum solo ob vitæ sanctimoniam tanquā *Propheta de gente illa, & fratribus eorum à Deo suscitatus*, vnus tunc coleretur Pontificis autoritate & Saxonum gente in Caelitum numero: rectèq; & Ecclesia Hildeshemensis magnarū virtutum praesidijs, & ciuitate membris cōmunita, S. Bernwardum nomen suum, q̄ est *Bene custodiens* interpretatum: Igitur Siffridū Antistitē admonet, ut sicut ingenij dotibus illū naturā, & morū pstantia virtus ornabat, ita cōmunis Patroni venerationē amplectatur, & honores ei⁹ ac patrocinia instaurare ne dubitet.

S. Bernwardi aetiorum obliuio.

S. Bernwardus primus inter Saxonum Sanctos.

Theodorici abbas S. Michaelis vitam S. Bernwardi vernaculè descripsit.

Auorum quoq; memoria Theodoricus Abbas vitam S. Bernwardi scripsit idiomate Saxonico, sed multa circumloquens, seseque diffundens, ex quo tamen non pauca illustranda faciunt S. Bernwardi historiae, praesertim in ijs, quae vel caelatura, vel opere fusorio, aliaue fabrilis arte ab se facta industriæ praeclaræ monumenta, in columnis, coronis, candelabris, crucibus, calicibus tum Ecclesiae S. Michaelis, tum primariae Basilicae ceterisque templis reliquit.

Plures etiam, ut fit post Tangmarum scripsisse, de S. Bernwardo, satis Elenchus ostendit librorum, ex quibus posterius fatentur se vitæ, & miraculorum seriem explese. Qui Germanicam vitam ediderunt triginta capitibus, & vno distinxere narrationem, sed manuscripta Saxonice à Theodorico Abbate, sicut & Latinus Codex nec lemmata agnoscunt, nec capita.

EX FILIA ATHELBERONJS PALA-

rini Comitis.

S. Bernvardi Natales.

NON expressit disertè Tangmarus paternum genus S. Bernvardi, sed ad calcem historiæ, cum Tammonem celebrat Comitem Sommerschenburgi eius fratrem, satis ostēdit paternam originem ad gentem Sommerschenburgiam referri; quæ postera quoq; ætate Palatinatum Saxonix promeruit. Plane etiam affirmavit, Tammonem insedisse Sommerschenburgum ceu paternum Castellum probè munitum, vt de stirpe paterna nil iam ambigeres.

Sommer-
cenburgi
comites.

Porro Castellum id nunc ruinis, & nominis memoria cognitum duntaxat, in Magdeburgensis Ecclesiæ olim gremio cum comitatu situm, IV. fere milliariibus à Metropoli distabat.

Theodoricus Abbas Bernvardi progenitores numerat priscos Saxonix Duces, qui Brunsvicensem familiam quoq; propagarunt, Sane maternus avus illi Athelbero Comes Palatinus, magni nomi-

Athelbero
Palatino.

nis & autoritatis in Palatio Ottonum, prole iuxta, censuque diues, quanquam in litteris, ex prole, quod sciam, non viuant, nisi mater, S. Bernvardi, & auunculus Folcmarus Ultraiectensis Episcopus.

Palatinatus Saxonix & Rheni.

QUI in Palatinas origines inquisiere, cum in tam latè parentibus siue Rheni, siue Saxonix vocabulis, nullum stabilem inuenisse fundum sibi visum, in quo tot vectigalium, & possessionū, quas posterius pepererunt vestigia ponerent, maluerunt hunc dignitatis titulum à Palatio Cæsaris & eius sacro Comitatu, cui quondam hi Comites, per varios belli, & pacis vsus addicti, id est ab officio, quam à cetera ditione, Palatinis obtigisse. Nec inficias eunt eruditi ab Irenico Exeges. lib. 3. cap. 50. & alijs, rectè traditum, Palatinatus Rheni appellationem, & ditionem, nec veterem esse, nec ab usque Caroli magni imo vix ab Ottonum ætate accersiri posse, cū Scriptor quoque celebris ac domesticus, de eo Palatinatu fateatur, ante quadringentos annos, neq; oppida, neque castra aut præsidia Palatinos ista renuisse regione, vbi hodie rerum potiuntur, sed intra hos annos ea vel armis, vel alijs rationibus sibi peperisse.

Palatino-
rum origo.Palat Rheni-
ensis.
Marquard
Freher
Orig. Pal-
lat. c. 2.

Hoc igitur nobis iam sit constitutum sero demum postquā Imperij administratio citra Alpes Rheni plurimum, & Saxonico limite cohiberi cepit, quia vtrobius Imperator ius dicere, & cōuentus agere solet, Palatinos inde bipartito distributos; alterum Saxonie, alte-

Actas &
instituta
Palatum

lici cœpisse, scilicet, quia hic Rhenum, id est Orientalem, Bauariam obeunti; is, tractum Saxonicum, vique ad Balthicum mare perlustranti Cæsari, cum dignitate, & ex officio adesset. Alioqui Palatinos his vel dignitate pares, vel stemmatis gloria iuxta celebres agnoscunt, Maiorum literæ, Wittelbachenses, Schirenses, Tubingenses, & qui apud Mosellam, & Rhenum inferiorem, & in Belgicâ amplissimum habuere patrimonium à regni Lothariensis Palatio, Palatini olim dicti Lothariorum; quos ambitiosè video cum Rheni Palatinis à non nemine confundi. Atque hoc quoque sensu, vt tandem me instituto reddam, in Saxonia iam inde à Caroli Magni ætate, gentem extitisse certam tradunt, in qua Palatini dignitas, & officium resideret; Quippe Alberonem nominant Regis Edilhardi filium, qui titulum nomenque id in Saxonia gesserit.

Hinc, siue abrupta serie, siue silentio, re ignorata, Iuris Saxonici Scriptor meminit, ab Ottone II. hanc dignitatem Principibus Saxonie vindicatam, tacitis tamen eorum nominibus; vt gratiam Tangmaro posteri se debere sciant, qui Athelberonem S. Bernwardi patrem fuisse scribit; cui primo fortè post Caroli tempora ea dignitas cum nouo Ottonum imperio, contigit. Ait enim Tangmarus, cum commissæ præfecturæ exactiorem iussum potius quàm volentem administrasse, vel, vt ipse loquitur, *magis ex debito quàm intentione*. Exprimunt ad tempora Ottonis III. quoq; Tiedricum, & Burchardum, forte Athelberonis filios. Porro, cum interuallo Palatinatus Saxonici apex Gozecensi stirpi fuisset innoxus, tandem sub annum Christi MLXX. Friderici Imp. autoritate Sommerschenburgiæ familiæ cessit, in qua CXXXVII. annis hæsit; donec Alberto eius stirpis vltimo sublato, Palatina dignitas venit ad Rochlitios, Comitatus Sommerschenburgius ad Magdeburgensem Ecclesiam recidit. Valde, cum ad eam rem quam agimus illustrandam, tum ad alia, quæ sparsim in hisce Sanctorum commentarijs attigimus, perspicenda faciunt, quæ speculi Saxonici autor, probè commemorat Lib. III. Art. LXII. cum loca celebrat Palatijs regum, aut Palatina statione, & iure potissimum frequentata: Nam *quinque ait in Saxonia ciuitates inueniri, quæ Palantia siue Palatina dicantur, in quibus Rex debeat legitimis Curijs præsidere. Primam dici Gronam; VVerliz * secundam; quæ modo in Goslariam translata sit, VValhausen tertiam; Alstede quartam; quintam Merseburg nuncupari. In ea septem Feuda vexillorum esse definita, ducatus Saxonie, & Palantia*. Neque verò interpretationem hanc speculi autor, vt quidam vult, admittat, ceu in Saxonia quinque numerauerit ipse Pala-

Palatini
multipliciter

Adi
Bruschij
Monast
& Larij
austriam
Lothariensis
Palatini

Cir M. P.
e 3 orig.

Palat.

Orig.
Sax lib.

Saxonico
rum vicif.

fitudo

Restituti
ab Ottone
II.

Dietmar.
Chron.

lib 4.

Palatina
sum à Go

Zecensi

transfer-

tur in stir-

pem Som-

merschen-

burgiam.

Orig. Saxo

lib 1.

Anno 1153.

Palantia

sedes
* VVerlaha

Palatinatus; cum potius hisce locis, quæ recensuit, præcipuè viguisse voluerit, præsidatū Palatij, & dignitatem Palatini. Et Grounæ nos sæpè meminimus, quæ teste Abbate Vrspergensi, sub Hærico Aucupe & Conrado I. valido stetit munita præsidio; & Werlitz VVerlaham idem dixit, vt & prisca Imbripolin, arce regia inditam. Alsteta vero, Hercyniæ oppidum est, æquali inter Querfurdum, & Saugerhusium, vtrinque spatio diremptum. Mersburgum notius in Misniæ tractu, quam vt hic eius situs egeat radio nostro.

Gronna
Ciuitas
VVerlaham
Imbripolin
Alsteta.

Pag. VIII.

FOLCKMARS ULTRAIECTENSIS
Episcopus.

Hic XVI. in ordine, sedisse scribitur annis XIII. scilicet ab anno DCCCCLXXVII. vsque ad DCCCCLXXXIX. Obiisse III. Idus Septembris, vt sepulchrum eius in Basilica Saluatoris. parte Boreali ex aduerso altaris S. Barbaræ monstratum. Ita cum Magno Chronico Belgarum, Heda & Beha Scriptores Ultraiectensium. At, H. Barlandus de Volcmaro, *summa viri bonitate*, Nouiomagus, *Christiana pacis amator præcipuus, Evangelica predicatione, vitæque insignis, post laudabilem vitam immortalitate donatur.* Illi, vt Hildeneshemensium Diaconum, & inde Ottonis gratia ad Ultraiectinam sedem euectum, ita nobili Palatinorum Profapia è Saxonia oriundum æque nesciisse videntur. Porro de Dauentriensi Cœnobio, & Ecclesia, ad S. Lutgeri vitam, quod satis sit, annorauiamus.

Folemaro
Episcopi
Elogia.

Ead. Pag.

S. BERNVARDVS CONSENSV OMNIUM
procerum instituenda Ottonis III. pueritiae præficitur.

Pures celebrantur Ottonis tertij, qui Mariano teste admodum puer regnare cœpit, educatores. Nam Originum Saxoniarum lib. II. traditur Guarinus * Colonienfis Archiepiscopus * formasse teneros Ottonis annos; post, Henricum Bauariæ Ducem, eam sibi curam depoposcisse; ac denique Villigisum Antistitem Moguntinum præfuisse institutioni Ottonis. Verum de Henrico Bauariæ Duce & Vuarino Colonienfi, qui vetera bene meminerunt, facile æstimabunt, illam non tam institutionem, vel educa-

Ottonis
tertij Edu-
catores.
* Vuarinus
Colon:
Arch.
Villigisus
Mog Arch.
Ditmarsae
ad calcem
lib. 2.

tionem,

tionem, quam regiae prolis fuisse vindicationē. Enimuerō, cognita Patris morte, anceps de successione proceres deliberatio tenuit; & odio Theophaniae Augustae, transferre visum erat nonnullis alio diadema. Quare puer Otto ab Henrico Bauaro Imperii cupido fuit sepositus; traditusq; VVarino Coloniensi Praesuli, donec Principum votis recalescentibus extortus de manu puer, regali tandem fastigio accinctus est anno Domini DCCCCLXXXIII. * vt cum aliis memoriae prodidere Ditmarus, & Sigebertus. Atque post illud tempus omnium consensu deditus puer septennis videtur in disciplinam S. Bernwardi; vnde & is à Ditmaro, *Regis Magister* salutatatus est. Quod verò Sigonius lib. vii. de regno Italiae, Gerbertum ex Rhemenſi Archiepiscopum Rauennatum, Astronomia, & liberalibus omnibus aliis disciplinis excultum, Ottoni III. scribit fuisse earundem artium Magistrum, eius narrationis non committam, vt periculum in me recipiam; si quidem Gerbertum sero constat Rhemenſi Cathedra deiectum, in Italiam ad Ottonem confugisse, & ab ipso iam tum Imperatore Archiepiscopum Rauennae constitutum, quod sane ad annum 996. vel ultra referri debet. Quamquam Gerbertum ob ingenii famam, & magnitudinem, Ottoni Augusto disciplinarum communicatione se probasse, & apud eum specimen sapientiae, pro re nata exhibuisse, inficias nō ierim.

Ead. Pag.

THEOPHANA IMPERATRIX AEUO Neomagum rebus excessit.

THEOPHANA anno DCCCCLXXXIX. in Italiā cum filio & exercitu profecta fere triennium ibi posuit, in officio continēs Italiae populos vnde Lambertus ad illum annum, *Theophana Romā perrexit omnemq; illam regionem Regi subdidit.* Ceterum anno DCCCXCI. ex Italia iam reuerſa, cum solenni more filium comitata contentus obit, apud Neomagum extremis perfuncta, inde magnifico funere ab Ebergero Agrippinensium Archiepiscopo Coloniā exportata traditur, & in D. Pantaleonis condita. Obiisse perhibent XVII Kalend. Iulii. Viduitatis anno VIII. Lamberto, VII. Ditmaro; qui, *feliciter consummato vita cursu, Coloniae, praesente filio, sepultam scribit; multaq; pro remedio matris canobitis illic filium elargitū.* Videretur autem Ditmarus eam hic nio citius, quam Lambertus, quem Baronius secutus est, è vitæ carceribus emittere.

*Theophania Aug.
Colonia
sepulta.
Heriberti
vita 6.6.*

*III Ottonis
lubrica
adulescentia.*

Quod verò ad Ottonis educationem, eam quidem non caruisse lubrico, & adhæsisse ad metas, tum satis indicat hic Tangmarus, tum

rum quoque Ditmarus insinuauit, cum Adelheidis auæ matura consilia æqualium posthabuisse proteritiæ, & blandimentis, non tacuit. Quo scilicet Bernwardi, vt in tempestate vetis aduersis, laboriosior fuit gubernatio.

Ead. Pag.

S. BERNWARDVS OTTONIS III.

Cancellarius.

Cancellarij munus gessisse, priusquam Episcopus fieret, manifestè ad annum DCCCXCII. obseruauit Lambertus. Ditmarus tantùm ex Regis magistro significat in locum Gerdagi electum Episcopum. Antelatum Tangmarus ceteris Palatinæ militiæ Regis Capellanis, qui non nisi accepto, præmij fere vice, sacerdotio, missionem impetrabant, vel petebant. Quem morem in Meinverco obseruauimus. Porro in foundationis Monasterij S. Michaelis tabulis Bernwardus se Ottonis III. profiteretur ipse, *Didascalum* fuisse, & *Primiscrinium*, quem vsus curiæ Romanæ tunc appellauit Protoscriniarium; alij Cancellarium.

Capell. m. Regij & Palatino.

Iam verò hic anno DCCCXCIII. dicitur ordinatus Episcopus, XVIII. Kalend. Februarij, Indictione VI. Lamberti Chronicon, sed numeris barbaris plerumque suspectis expressit 14. Kalend. Februarias.

S Bernwardi ordinatio.

Pag. IX.

FERIAM QVOQVE ET LVNATIONEM *Et* quotidie recitari faciebat.

PRONVNCIATIO Lunæ vel diei, vt & Lunationis in Martyrologijs Ecclesiarum consuetudine frequentatur, & tritum: Lunam pro diebus accipi. & Lunæ mutationibus tritus, examussim. Kalendæ Nonæ & Idus respondent, super qua re consule, quæ ad Kalend. Ianuarij Baronius notauit.

Ead. Pag.

CENTVM PAVPERES DIÆTIM *alebat.*

Hic ferrei oris improbam Lodoriam dissimulare nequeo, quam Georgius Fabritius lib. 2. Saxonicarum originum, malitiosè huic ætati, qua vix vlla innocentium Antistitum feracior, affinxit, cum

Georg. Fabritij de cum serua Co.

*lumen in
huius aui
Episcopos
& clericum.*

cum sub Ottone III. comminiscitur, Episcopos & Cathedrales clericos degenerasse; & mox, ut si in Lutherani Euangelij tempora declamaret. Non visitabantur aut pauperes, non egeni alebantur, non hospitum cura erat, sed auaritia ita eos occaecauerat, ut exactio- nibus, & tributis insolitis plebem exhaurirent. Sileat iam omnia mo- numenta Ottonianæ tempestatis. Crispus alter in Saxonica histo- ria repertus est, qui melius hæc omnia memoriter teneret, sed dilu- ta vel Punica fide enarraret.

Pag. XII.

CRUX. BERNWARDI.

*Emblema
Crucis Hil-
desiana.*

HÆc Crux in S. Michaelis Basilicæ cimelijs asseruata, magno adhuc in pretio ac veneratione est. Et visitur ibi Pontificis ef- figies vario Emblemate, & parergis ornata; crucem hanc dextra, le- ua pedum tenentis. In hac & Angelus excoelo deuolans apicis supre- mi signat vestigium, cui scilicet, cum crucis tantilla portio deesset, supernè delata, & infixâ creditur. Nec aliter Ecclesia Hildeneshe- mensis huius sui patroni imaginem, quam cum hac cruce exhibere consuevit.

Pag. XIII.

GANDESHEMENSIS TERRITORII & Monasterij origines.

*Ludolfus
Saxonia
dux, & e-
ius religio
& soboles.*

EAs in vita S. Godhardi Arnoldus, sed ex Tangmaro longè qui- dem accuratiore descriptione delibauit, quam ceu in fonte suo studiosi antiquitatis hic iterum cupidè degustabunt. Nos, quæ ad priscam historiam adhuc intacta supersunt adijciemus, præsertim de Ludolfi Ducis actis, & non ita passim obuia religionis, & pietatis memoria: Sed eius, age, primum genealogiam inspiciamus.

Wittichindus cuius frater

Bruno

Ludolphus

Oda F. Willigij Ducis Franc. orient.

Bruno

Otto

Luitgart. Hadamudis. Gerberga. Christina

Otto

Luitgardis Arnulfi Cæs. F.

Henricus Auceps Rex.

Otto I. Imp.

Ludolfi, & libetorum clara memoria apud Wittichindum, & præsertim magni ducis Othonis filij, qui Conrado primo sceptrâ cessit. Abbas Ursperg. in suo Chronico. *Vir nobilis, & permagnificus*

Ludol-

Lutolfus, qui Romam religionis gratia profectus beati Papa Innocentij reliquias inde adduxit. Filij eius Bruno & Otto rex designatus. Luidtgart filia Luduico Imp. Arnulfi filio nupta. Sic ille, sed pluribus; tres reliquæ cum matre Oda, quæ septem supra centum annos vixit, Gandesheimij religioni consecrata.

Pag. XIII. & XIV.

LVIDOLPHVS SAXONIAE DVX CON-
filio Alfridi Episcopi Romam perrexit, S.S. Anastasij & Innocentij reliquias dono à Sergio
Papa accepit.

MEMORABILIS hæc Ludolphi Ducis peregrinatio, cuius comes Oda coniux fuisse videtur. Quod Vrspergensis de S. Innocentij reliquijs, id Tangmarus largè quoq; de Anastasij additis exuijs, narravit.

Ambo hi Pontifices vna ferie Romæ sederunt, quo tempore Gothus urbem, & orbis imperium attriuit. Illum S. Hieronymus Epist. xvi. ad principium valde laudavit; sub hoc, circa annum Domini ccccx. vrbs à Gothis capta est. Meminit Anastasius à Sergio II. horum corpora, vt & aliorum plurimorum in Ecclesiam S. S. Siluestri, & Martini, quâ nouis ornamentis præclarè condecorarat, ex Cæmeterio Priscillæ, via Salaria, intulisse. Hunc Equitij titulum appellat Baronius Añal. Tom. x. vbi & huius translationis, & tabulæ mar-
Equitij Tit.
 moreæ, in qua Marcyrum, & S. S. Pontificum Anastasij, & Innocentij nomina descripta, fit mētio. Sedit triennio Sergius hic iunior dictus ab anno dcccxliv. in annū dcccxlvii. De tēpore huius Romanæ peregrinationis ad S. Godehardi vitam meminimus. De S. S. porro Pontificibus his Anastasio ad xxvii. Aprilis, Innocentio ad xxviii. Iulij consule Notationes Baronij ad Rom. Martyrologium.

Pag. XXI.

S. BERNVARDVS ROMAM PRO-
ficiscitur.

IN conflictu litis Gandesheimensis, validè aduersante Willigiso Mogūtino Archiepiscopo, maiore scilicet cuneo, nodus ille pelendus. Annus mendosè in MS. codice notatus: editio vernacula MI. & V. Nouembris expressit, quo Bernvvardus egressus. Rectius ego Millesimum puto poni, ex consequentium actorum serie; nam anno sequenti ii. Non. Ianuarij, Romam peruenit.

Atque ad illum annum puta Millesimum primum, vide quam multa & præclara gesta hic conijciantur, quorum & fides & ætas neque à Baronio, neque Sigonio testium idoneorum inopia, attingi potuit.

Synodus Romana sub Silvestro in causa Gandeshemensis.

Synodus Palithi in Saxonia, à Friderico Cardinali contra Villigisum celebrata x. Kalend. Julij.

Tiburtina ciuitas Ottoni III. dedita.

Romanorum defectio & rebellio in melius versa.

Tuderti eiusdem anni sine ad Natalem Domini, quo Tangmarus ab Indictione forte xv. vel natalitjs ipsis ferijs, annum nouum MII. inchoauit, à Silvestro rursus Synodus celebrata.

Iam, vt hæc gesta expendamus, ea, quæ cum Tiburtibus hic acta, prolixè narrantur, Sigonius refert ad annum DCCCXCVII. quo Gregorius Pontifex adhuc in viuis erat, Baronius ad præcedentè & ex S. Romualdi vita, ambo causam obsidionis memorant, fuisse Mazolini Ottoniani Ducis cædem; placatum Ottonem quoque à B. Romualdo, & illum cum ceteris, quos memorat Tangmarus, huius item deditiois autorem, & irarum deprecatorem fuisse.

Romanorum quoque hæc vltima defectio, quæ sub Silvestro ex Tiburtium factione nata, à Ditmaro insinuat, etsi Baronius fateatur eam sibi non fuisse exploratam. Facem eius tumultus prodit fuisse Gregorium quendam à quo insidijs appetitus Otto, relicta familiarium in vrbe cohorte, fuga se proripere coactus est. Sed mox collectis viribus copijsque nouis, cum Romanis iam infestus imminet, S. Bernyvardus & Militem ad rem fortiter gerendam Sacramētis Ecclesiasticis præmuniendum suasis; & ipse Imperij vexillum in hasta Dominica prætulit. Verum Romani impares se conspiciant impendenti periculo, dimissis, quos incluserant, Cæsaris amicis, pacem vltro veniamque poposcerunt, vt hic Tangmarus exequitur.

Æquum est infringere hoc loco Reineri Reineccij maleuolentem calumiam, quo Ditmariani Chronici marginales oras passim petulanti adspergine contaminauit; & ipsi quondam Baronio fucum fecit, cum dissimulans se legisse, iam Gregorium morte prius defunctum, ad huius factionis autorem alterum Gregorium dynastam Romanum contra in margine scribit, *Gregory Papæ in Ottonem III. insidia*, quam sanè calumniam non mouissem, nisi in Epistola dedicatoria longè turpiore lapsu hinc obseruassem ab eodem damnatam innocentis Gregorij V. Papæ memoriam, cum mentitur animi illum ingrati, & nefariarum in Imperatorem molitionum à Ditmaro acculatum.

*Lib. 7. de
neg. Ital. et
Tom. x. An-
nal. Eccles.
Tiburtina
obsidio.
& Romual-
dus.*

*Romano-
rum ab
Ottone III.
defectio.*

*Reineri
Reineccij
petulans
calumia.*

Pag. XXII.

BANNVM BANNO CONSTRINGE-
re, indicere, bannire.

BANNVM multa genus, & in LL. Longobard. LX. Solidorum, aut verberatio tot ictuum. Hoc pœnæ periculo euocare ad bellum mos fuisse dicunt antiquis, atque hinc ad Indictiones quasunque pœnales abijisse vocem. Ad Pitheum lib. II. aduersus subf. c. xx. & Schardium in Lexico Iuris.

Pag. XXIII.

HUGO IUNIOR EPISCOPUS CI-
ciensis.

INTERFUIT in Synodo Romanæ sub Siluestro II. Ditmaro notus, qui eius & Cicensis Ecclesiæ primique Hugonis disertè meminit. Fuit autem hic Hugo in ordine tertius Episcopus; ordinatus à Giflario Magdeburgensi Metropolitano; & interfuit dedicationi Ecclesiæ Halberstadiensis anno gratiæ * DCCCXCIX. Citiam vero, siue Citziam, cathedralem sedem in Mysnia Paulus Langius Chronico suo Citzensi, amisso cum nomine titulo, Neumburgum tandem transmigrasse scribit; vt licet Episcopi curia apud Citziam manserit, minor tamen Ecclesia maiori titulum eripuerit; vt qui olim Citzensis Episcopus, iam ab anno MXXI. Cadolo sedente, Neumburgensis appellari cæperit.

Halberstadiensis Ecclesia dedicatio.

** 99. alio. Citzensis eadem cum Neumburgensis Ecclesia.*

Pag. XXIV. & XXVIII.

FRIDERICVS CARDINALIS PRE-
sbyter.

In natione Saxo, postquam Gerbertus factus Pontifex, eius loco anno DCCCXCIX. creatus est Archiepiscopus Rauennæ. Interponit in historia de Italia regno Sigonius Leonem. Hieronymus Rubeus in Rauennatum histor. lib. v. Hermutum, qui teste Petro Damiano, ob paralyfin se dignitati professus imparem, Friderico cessisse traditur.

Fridericus Archiepiscopus Rauennas.

Epist. ad Nicolaum II. de dimittendo Episcopatu.

III. Ottonis in Fridericum munificencia.

Meminit & Sigonius Ottonem III. Anno MI. cum Rauennæ degeret, priuilegia nouo Antistiti redintegrasse. Rubeus etiam Monasterij B. Mariæ in Pomposia permutationem tabulis Augustalibus eodem anno comprehensam narrat, queis magna terrarum, &

*Legati
Apostolici
Splendor.*

iuris amplissimi Friderico data accessio. In Legatione porro Friderici Sedis Apostolicæ splendorem, & magnitudinem cultus obseruabit Lector, contra obtrectatores; qui magnificentiam hanc, vt recentem, & ambitiosam accusare solent.

Pag. XXVI.

*S. BERNWARDUS DOMINICAM
hastam subit. Et signifer ipse cum sancta hasta in
prima fronte aciei, terribiliter ful-
minat.*

Hic prælij adparatus, quo Romani territi dedere manus; & Otto sublimi confcso loco animum aduersum Romanos, quem gessit, & propensissimam voluntatem palam declarauit, vt non abs re Dirmarus testetur, ab Ottone Romam, præ ceteris Italiae locis dilectam semper, & excultam fuisse.

*Otto III.
Romam
amat
lib IV.
Chron.
Hasta do-
minica.
Lancea
sacra.*

*In Henri-
co I.*

*Lancea
forma.*

At Hasta Dominica est, quæ vulgo Lancea sacra Imperij insigne, & militiae pro boni, & fausti ominis signo vsurpata. Eam Sigebertus ad annum Christi DC CCCXXIX. mirando opere factam, & clauis D.N. consecratam scribit, Henricum primum eius nominis Regem, Rudolpho Burgundionum Regi extorsisse, minis, precibus, muneribusq; & eam ad *insigne, & tutamen Imperij*, posteris, reliquisse. Repetit ex Luitprando, & alijs antiquis litterarum monumentis idem, Conrardus Urspergensis Abbas. formamq; aiunt, à ceteris Lanceis habuisse diuersam & nouam; quippe iuxta mediam spinam vtrinq; ceu fenestram patuisse, & in ea cruces ex clauis, quibus manus, & pedes Saluatoris nostri confixi. Addit; per sanctam hanc Lanceam de hostibus suis Henricum sæpe triumphasse; eamque filio Ottoni, cum vita decederet, cum regno reliquisse. Existimat hanc eandem quoque lanceam esse, quæ sua dum ætate in Imperij tutela erat. Certè Godefridus Viterbiensis, qui claruit sub Friderico I. Imperatore, & Henrico eius filio, parte XIX. Chronicorum, de regalibus scribens insignibus, Lanceam sacram, & Imperialem graphicè celebrat.

*Lancea
dignitas &
fructus.
Clauus
Domini.*

*Lancea Mauritiij reliquis præ maxima signis
Plurima Christicolis peperit miracula dignis;
Clauus namque Dei iunctus habetur ei.
Subijcit imperio bello gestata potentes,
Motibus ipsius nequeunt obsistere gentes.*

*Hac ubi bella mouet, vincere cuncta solet.
Lancea sancta solet regnorum vincere lites,
Ipsa facit proceres Romanos esse Quirites.
Ex hac Caesar habet, quod sibi regna fauent.*

Quo versu ultimo significat, per Lanceam olim traditum fuisse successoribus imperium; quod vel hic Tangmarus in Henrico claudio disertè testatur. Quin & Ditmarus S. Heribertum lanceam ab Ottonis tertij morte, ceu pignus Imperij in suam redegisse potestatem, obseruat; quam postea tamen proceribus reddidit; qui eam Henrico sancto cum Imperio tradidere. Quoad huius Lanceæ prosperos euentus, in vita sancti Gerardi apud Surium narratur: Henricum Regem hostes in se irruentes sæpenumero, hoc victorioso præeunte signo, terruisse, ac plerumque in fugam egisse; filium quoque Ottonem, haud paucas beneficio sacræ Lanceæ reportasse victorias cuius Luitprandus lib. iv. c. xi. quoq; mentione facit. Etenim, cum Lothariensium secessione Henricus Dux Ottonis I. frater horum se parti sociasset, Regem Ottonem in prælium exportasse Lanceam, & oborto conflictu, Rheno flumine medio, cum exclusus esset prælio, ipsum in aduersa ripa eminus ante clauos Domini victoriferos Lanceæ infixos, cum milite prostratum & supplicem, profusis lacrymis orasse, & paucis suorum pugnâibus, hostium magnum fudisse, & profligasse exercitum. Quod autem clauos plures insertos fuisse Lanceæ perhibent, id Baronius interpretatur, Lanceam ex aliqua parte clauis, qui alio ferro permixtus, fabrefactam, verius censerit. Huius porro doni cælestis, & vt veteres loquuntur, incomparabilis autorem plerique celebrant, Rudolphum Burgundiæ Regem, qui à Sampson Comite primum id adeptus sit. Otto Frisingensis ab Arnulfo Lugdunensis Galliæ seu Burgundionum Rege, acceptam memorat. At Viterbiensis, à Bosone Arelatensi Rege ad Ottonem Magnum cum regni Burgundici auctario, sed commento, vt apparet, fabuloso, peruenisse canit; & iccirco Mauritij Lanceam vocauit, quia illa in regno Burgundico, seu Arelatensi notissima fuit. Quo modo & Lanceam triumphalem, qua Carolus Magnus aduersum Saracenos foeliciter vsus, & qua credebatur latus D. N. salutifero vulnere sauciatus; & vexillum S. Mauritij legionis Thebæ Principis, eiusdem Caroli monumentum legimus ab Hugone Galliarum Rege ad Henricum Aucupem cum alijs muneribus transmissa. Sed, si Witichindo credimus, inter Imperij insignia, sub Conrado primo, Lanceam quoq; sacram deprehendimus vsurpatam. Nam inter suprema Conradi Regis morientis mandata, fuit, vt Eberardus frater, cui nec for-

quam pridem inter Imperij insignia.

Tom 5.
3 Octob.
Lancea
victoriosa.

Idem Fr-
sparg &
Sigebertus
mendose
narrant
ad an. 942.

Clauis plu-
res an in-
serti Lan-
cea.
lib 6 c 18.
Lancea
possessores.

Bosonis
memoria
apud Luit-
prand.
lib 4 c 5.

Caroli M.
Lancea.
Gesta An-
glorum ad
Bedam &
cit. Baron.
ad an 929.

lib 1. Gest.
Saxon &
Frisingens
Tit. de o-
rig Saxon.
Lancea

*An diuer-
sa à Bur-
gundica.*

tuna, nec mores successionem spondebant. Lanceam sacram, armillas aureas, diadema, cum chlamyde, & veterum gladio Regum ad Henricum Aucupem deferret. Veruntamen hæc diuersa extiterit ab illa Burgundica, etiam ad Constantinum Magnum relata; quæ absque dubio Sacrosancta, & ob clauorum religionem, victoriosa fuit habita. Ut verò à Viterbiensi clauus vnus modo iungitur Lanceæ inter Imperij insignia; sic apud nostrum Gretserum Henricus Rebdorffensis se in ijs iustrasse testatur ferrum Lanceæ, quæ latus Christi transfixit, & clauum Domini; & ipsi Noribergenses hanc enumerant inter ornamenta suæ ciuitatis, quæ publicè olim spectanda exhibuere.

*Chron.
Mog Nori-
berg*

*Episcopi
Lanceam
seu Labarū
prætulērūt*

Lanceam verò hanc sacram, seu Dominicam hastam, quæ pro Labaro in acie Imperatoribus fuit, Cæsari prætulisse Episcopos clarè hinc S. Bernvardi tam illustri exemplo doceri potest; et si affirmat id ante Gretserus noster, ex Crantzio, qui lib. v. Saxon. cap. xi. Lausāensem Episcopum Henrici III. contra Saxones signiferum lanceam prætulisse scripsit.

lib 1. c. 66.

An autem hæc Imperatoria lancea, quam Noribergæ asseruari opinio est, ea sit ipsa, qua Longinus Domini dextrum latus aperuit, huius non est loci discutere, & ea de re Gretserum Tom. 1. de S. Cruce differentem, adeas licet.

Pag. XXVII.

S. TIMOTHEI BRACHIVM,

S. Exuperantiū Corpus,

S. Sabini reliquias & aliorum Sanctorum B. Bernvardus ex Italia transfert in Saxoniam

Anno MI.

S. Timothei memoria, quæ hic notatur à Metaphraste in vita B. Syluestri, celebratur XXXI. Decemb. apud Surium. Non enim ille nobilis iste Ephesiorum Episcopus, ac Pauli discipulus, et si ex S. Pauli Ecclesia pignus hoc ablatum est, sed ciuis Antiochenus, qui inde Romam vsque fidei propagandæ causa profectus, sedente Miltiade passus est; isque ei Martyrium condidit, in quo Romæ sepultus iacuit.

S. Sabinus Episcopus, & eius Diaconus Exsuperantius XXX. Decembris, Spoleti in Tuscia martyrio coronati sunt; quo ex loco

Ottoni

Ottoni III. amico & hospitali, leuasse hæc ossa sacra, & S. Bernvardo commendasse, Goslariam, vbi celebris tunc Cleri conuentus, transferenda, vero simile est.

Pag. ead. & seq.

LEO VERCELLENSIS EPI-

scopus.

DIGNVM laude virum Musa vetat mori. Præclarè Tangmarus de Leone hoc meretur. Is enim ille Episcopus Vercellarum est, quem Comitatus gemini titulo Imperator Otto iustulit, quem que amplissima donatione merentem, anno DCCCCXCIX. Indictione XII. complexus, cuius Attestationem Ioannes Stephan⁹ Ferrerius Episcopus Vercellensis publicis annalium monumentis inferri voluit.

Comitatus
Vercellens.

Tom. x. ann.
ual. Caf.
Baronij.

Pag. XXVIII.

CLUSÆ ALPIVM.

VISITATÆ mediæ ætatis Scriptoribus, pro angustijs, & faucibus ijs, quæ militari quoq; opera, ad Italiæ accessus intercludēdos, adiutæ. Ad Petrum Pithœum aduers. subcis. lib. i. c. 14.

Pag. XXXIII.

OTTONIS III. MORS.

DIE s mortis valde apud Scriptores discrepat. Tangmaro consentit Hermannus Contractus, decimum Kalendarū Februarij signans. cui & suffragari puto Ditmarum ac Marianum, si numerorum notæ mihi suspectæ, restituantur: Obijisse anno MIL. iam exploratum est. Mortis genus, & funeris euectionem ab Italia Aquigranum vsque, Ditmarus lib. 4. Chron. prosequitur.

Pag. XL.

BENNONE AEDENBURGENSIS

Eccl. s. Reuerendissimo Antistite.

HVNC Fabritius lib. 11. orig. Saxon. vbi huius dedicationis, & S. Bernvardi meminit, falso an vero? in frequentia populi, ita cōpressum fuisse scribit, vt paucis in diebus superuixerit.

Pag. XLI.

S. SALOMON OB MERITA

Pœnitentiæ.

Ddd

Ira

Salomon
Rex dictus.
Sanctus.

ITAB. Ambrosius, *Salomonem sanctum* duobus locis appellauit. In Apolog 1. Dauidis c. 3. & Proœmio in Lucam. Est, qui & numeris Sanctorum adscribit. De eius Pœnitentia diffusè Pineda lib. v. III. in Salomone præuio; & Problematicè multa Serarius Tom. 1. Opusculorum. & Delrio in Isagoge ad Cantica, clari Societatis nostræ Scriptores.

Ead. Pag.

INTHRONIZATVS BENNO POLI- tana Ecclesia.

Hilto &
Benno fe-
runtur
Hildenes-
heimensis
ciuitatis
autores.
Bennopolis
Tom. 7.
Sury.

Hildese-
mensis Ec-
clesia &
ciuitatis
origo ve-
rior.

OPORTVNA fuit ad hunc locum illustrandū vernacula S. Bernvvardi vita, à Theodorico Abbate scripta. Is namq; de Hildenesheimensis Oppidi loquens incunabulis, ex Chronicorum veterum traditione narrat, à duobus Fratribus nobili fatu è Frisia istuc profectis, eius ciuitatis iacta fundamenta; alteri fuisse nomen Hildo, alteri Benno, vtrinq; binominem factam, urbem, vt & Hildenesheim, ab isto, ab hoc Bennopolis diceretur. Quod Archaismi genus, vt fabulosum aliquis licet repudiet, non abs re tamen, ante tot sæcula huic loco ab ipso S. Bernvuardo Bennopolis nomen inditum, siue Benno. hic Frisius ille fuerit, seu quis alius Agamemnon Saxonicus, quorū multi longa nocte vrgentur illacrymabiles. Sanè Georgius Embserus in vita S. Bennonis eandem traditionem sequens, Hildenesheimū, Bennopolin appellitat. Nec ignarus sum eam interim loci originē præferri, quam religio peperit, & Luduicipij Augusti gestum approbavit. Is namq; cum in vasto tum adhuc nemore & solo regionis inculto, ob Lipsanothecæ imobilitè affixæ miraculum intimè permotus fuisset animo cadentis alieno tempore de cælo niuis ostentum accepisse traditur, qua spatium descriptum extruendæ Ecclesiæ eo loco quo in templi crypta hodieq; B. Deiparæ Virginis ara conspicitur. Atq; hinc nomē tradunt & origine ab Hildenesheim quod Saxonibus præpropèra nix Episcopatu & mox adiecto municipio renisse. Atq; huic indigitamēto affines vetustæ sigillorum epigraphæ, quibus *HILDENESHEIM* inscriptum.

Pag. XLV.

DE PILGRINO COLONIENSI AR- chiepiscopo.

IN appendice gestorum S. Bernvvardi vaticinium describitur de Archiepiscopo Coloniensi, quod stipem roganti nondum detritis Scholis adolefcenti edidisse traditur; non exprimit nomen auctoris, sed rectè Arnoldus Goarinus poematio suo de hac narratione lemma

lemma præscripsit S. Bernwardum Prophetico spiritu Pilegrino adhuc Clerico inopi prædixisse fore, ut crearetur Colonienſis Archiepiſcopus. Et congruit temporum nexus & ſeries: diſertè enim Marianus ad annum MXXI. cum Ruperto Tuitienſi S. Heribertum ad cœlites abeuntem, Pilegrino ſuam reliquiſſe Cathedram; eamq; ad uſque MXXVI. quo & ipſe deceſſit obtinuiſſe, memoriæ prodidit. Et autor huius geſti ipſe laudatur Pilegrinus. quanquam nodo non caret, ſi ex ſponſione votum præſtitit, tam ſera victimæ miſſio. Petierat Bernwardus, ut quam primam Coloniae hoſtiam litaret, eam eſſe ſibi ſalutarem vellet. At hæc hoſtia prima fuiſſe non videtur, anno ſcilicet obitus Bernwardi MXXIII. tandem oblata, cum Pilegrinus ex die poſt XV. Kalend. Aprilis anni MXXI. S. Heriberto ſuffectus ſit, & ſacrificium huc uſq; diſtulit, probabile non ſit. Sed vindice hic nullo opus habemus. Id enim procliue creditu, & Coloniae tandem in Regis, & procerum conſpectu, & Pontificio adparatu, Deo prouidente, eo primum ſacrificariſſe die, quo S. Bernwardus vita demigrauit, XII. ſcilicet Kalend. Decembris.

*Vaticiniū
S Bernwardi
de Pilegrino
Colon.
Arch diſ-
citur.*

Pag. XLVI.

EPITAPHIUM S. BERNWARDI,

Hac Tumuli foſſa.

EXTAT idem in vita S. Bennonis, quem ex fama maiorum & traditione Cœnobarum Hildeneſhemeniſium Hieronymus Embſerus etiam autorem eius Epiraphij facit, & genus carminis contra Zoilos vindicare conatur. Bennonem verò puerum narrat in Monafterio S. Michaëlis educatum, ab obſequijs fuiſſe S. Bernwardo ægrotanti; orationem quoque morientis fuiſſe de mundi contemptu, & rerum humanarum deſpicientia ad Bennonem, qui monaſticen ibi tandem profeſſus, & Adelberti in locum ſumptus Abbas; inde ob ſtirpis, doctrinæ ac virtutis famam, ad Regiæ Cappellæ Goſlarienſis Canonicorum Magiſterium ab Henrico III. uocatus eſt. Porro S. Bennonis in D. Michaelis hoc *ἀπόμνημα* in Abbarum indigitamenti lectum obſeruat, idem Embſerus.

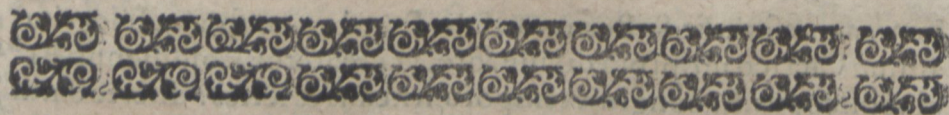
*S. Benno
S. Bern-
wardo E-
piraphium
ſcripſit.*

*S. Bennonis
progym-
naſmata
Hildeſhe-
miæ edita.*

*BENNO frater ac Pater noſter Abbas
Eligitur; ſed paruo tempore ſtetit in regimine, III.
ſcilicet menſibus. Poſtea Miſnienſis Epi-
ſcopus factus, miraculis claret, illic ſepul-
tus, ubi & in Præſulem eſt uñctus.*

Ddd 2

In

Pag. LIV.

IN TRANSLATIONEM ET CANONIZATIONEM S. BERNWARDI.

AN c̄ celebritatem posthumus ego præco aggredior
exornare duobus encomijs. Primum erit ipsius Cano-
nizationis diploma nobis à R. Domino Ioanne lacke-
nio dignissimo loci Præsule communicatum.

*Bulla Ca-
nonizationis
S. Bern-
wardi.*

CELESTINVS: Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri
Hildenesheimensi Episcopo; & dilectis filijs clero eiusdem ciuita-
tis, vniuersis etiam fidelibus per suam diocesim constitutis, salutem
& Apostolicam benedictionem. Cum vniuersorum conditor &
creator, mirabilis, & gloriosus in Sanctis suis, frequenter appareat,
& dignetur per eos eius opera suis fidelibus reuelare, dignum du-
ximus, & Omnipotenti pariter honorificum, quæ in celebri me-
moræ Bernvardo quondam Hildenesheimensi Episcopo per
suam voluit gratiam demonstrare, suscipere humiliter & audire, ac
præterea eum in Sanctorum collegio numerare. Inde est, quod de
meritis ipsius ac vita laudabili ac miraculis multiplicibus per dile-
ctum filium nostrum Centium tituli S. Laurentij in Lucina Presby-
terum Cardinalem, & venerabilem fratrem nostrum Mogontinum
Archiepiscopum, Sabinensem Episcopum, Conradum, & alios E-
piscopos, & dilectum filium Thidericum Abbatem Ecclesiæ S. Mi-
chaelis, in Hildenesheim, & honestas personas, ac religiosas eius
provinciæ certiores effecti, & famam illius celebrem, & commen-
dandam memoriæ plenius cognoscentes, fratrum nostrorum deli-
beratione habita diligenti, prædictum Reuerendissimum virum in
Sanctorum catalogo duximus numerandum; & venerandum cor-
pus eius de terra gremio erigendum, & inter Sanctorum reliquias
collocandum; ut ibi à Christi fidelibus assidua deuotione officium
debitæ venerationis accipiat, & ipsi per intercessionem eius felicem,
& Domino complacentem suorum delictorum veniam consequā-
tur. Ideoque vniuersitati vestre, per Apostolica scripta mandamus,
quatenus quod de Sancto ipso à nobis tam celebriter institutum
est, vos publicantes eundem Sanctum, debitis obsequijs amodo
præue-

præuenire curetis, vt vestras votiuas preces, quas omnium Creatori porrexeritis per intercessionem eius placabilem dignetur per suam misericordiam exaudire. Data Romæ apud S. Petrum 6. Idus Ianuarij Pontificatus nostri anno secundo.

Alterum Arnaldi Lubecensis coætanei scriptoris publicum de hac translatione, & Canonizatione testimonium rem gestam ita narrantis.

Facta est hæc translatio non sine virtute signorum à Domino Bernone Episcopo; anno Præfulatus eius septimo, anno Verbi incarnati M. C. XCIV. Romæ præfidente Domino Papa Cælestino, Pontificatus ipsius anno quarto; Henrico vero imperante, regni eiusdem à morte patris, qui in peregrinatione Hierosolymitana gloriosè obierat, anno septimo, Imperij verò quarto: ab anno quoque à depositione Sancti memorati *^a septimo, ab anno salutis, quo obiit, *^b MCLXXXVII. & laudatur & glorificatur nomen Domini nostri IESU Christi à populis omnium nationum, qui ita in suis sanctis nostris in temporibus magnificari voluit. Curus regnum, & Imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum.

Lib. 4 c. 23.

Mendosus locus cum Anachronismo etiam apud Bernos. * a referri be. CLXXII * b refc. MXXIII. finient.

Pag. LV.

DACIA TERRA SPECIALI PRIVILEGIO Apostolorum Principi subiugata.

RECTE in Thesauro suo monet Abraham Ortelius; Danos cum Dacis non sine maximo errore à recentioribus confundi. Obseruauimus id cum in alijs, tum in Ottone Frisingensi, & Radeuico. Nam hic de Friderico Ahenobarbolib. l. c. xxiv. ab ipso regem Daciæ postulasse regni inuestituram; ille de eodem, Merseburgi in Saxonia degentem, diremisse controuersias de regni Daciæ successionem exortas, Daniam utique intelligens. Nam Dacia longè inde remota Transiluaniam, & Danubij ripas antiquitus spectabat.

Ceterum Baronius Daniam non siluit Ecclesiæ Romanæ fuisse tributariam, Sueone rege, Anno MLXII. & ab Alexandro II. iussum, vt tributum, & census Danicus non istuc in altari ponerentur, sed Romæ in præsentia exhiberentur. Huius nominis fidem quis iam ibi liberat? immo quis agnoscit, aut calumnijs non inurit?

Ead. Pag.

*HIERUSALEM CAPTIVA. MVLTA
fidelium millia, magnorum Principum & nobi-
lium caterua.*

*Palastina
clades.*

*Militia sa-
cra finis.*

ACTOR hic, qui pius & grauis, communem cladem terræ san-
ctæ deplorat, quæ accidit sub Urbano III. Guidone rege Hiero-
solytorum, sub annum MCLXXXVII. quando salutiferæ Crucis
trophæum Christianis ereptum, adempta sepulcri sancti custodia,
vrbs ipsa capta; vt ex Vitriaco, Neubrigensi, & alijs obseruat noster
Gretserus. Tom. III. lib. II. de Cruciatæ Expeditionibus. Porro quæ
hic excitatam nouam militiam meminit sub Cælestino, eam com-
modè referas ad V. Expeditionem, de qua ex Arnolde Lubecensi
ad annum MCXCII. laudatus à nobis P. Gretserus. Arrideat duplex
hic Militiæ sacræ finis, vt suæ pudeat posteros inertæ. Fortiter pro
Christi nomine vitam profundere; Præteritæ vitæ noxas hoc ge-
nere laboriosæ pœnitentiæ expiare.

Motus autem Henrici Imperatoris, & Italiæ tumultus ad Siculas
factiones pertinere ne dubites, quas in Siciliæ regno vindicando
suscepit Henricus, vtriusque ordinis proceribus etiam captiuis in-
Germaniam translatis.

Pag. LXI.

*MONASTERIVM SCAPHVS QVOD LA-
tine Luxouium dicitur.*

SAXONES ita Luxouium expressisse lingua vernacula hinc conij-
cere malim, quam reprehendere. Est autem illustre in Burgun-
diæ comitatu Monasterium hoc situm in eiusdem nominis oppi-
do; quod Lugeul vulgus indigetat; de quo ad Benedictinarum ori-
ginum Scriptores, Arnoldum Vion, & Aubertum Mireum.

In Miraculorum relatione, vt funem reducamus, non video Epi-
logum; hinc translationis actis ab æquali Scriptore completis, ex
styli, & temporum comparatione ceteri Scriptores ab antecessore
separandi sunt, & tertio velut pedatu discriminandi. Nos interim
Bernvardum superis beneuolentibus Concilio cœlestium in sedi-
bus immortalitatis dedicatum conscriptumque Saxoniam
nolenti, volenti restitutum, gaudemus.

)(o)(

IN TRANSLATIONEM
S. EPIPHANII.

SCRIPTOR huius Translationis testem se ætatis, qua magnus Otto floruit, æqualem ostendit. Ex S. Epiphaniij vita partem extremam desumpsit; quæ de Gallica legatione nobili comitatum triumpho, omni scilicet iuuentute Liguria, quam Gothi attinuerant, redempta & asserta Ticinum deducit; atq; inde magno omnium desiderio, & luctu extinctum, cœloq; receptum scribit, narratione ab ea vita, quam Ennodius scripsit, non tam sententia quam verbis discrepante, quam nos, ceu huic instituto alienam sponte præterimus. Porro Ennodij vitæ S. Epiphaniij, & aliorum Scriptorem, ex membranæ Morinorum dimidiæ amplius partis accessione locupletiore dedit, Andreas Scottus Societatis nostræ. Ticinum, cuius Episcopus fuit S. Epiphanius ciuitas regalis, Mediolano vt loco propinqua, sic est ditione sacra subiecta. Migravit illic ad Christum B. Epiphanius ætatis anno LVIII. Episcopatus xxx. Christi ccccxcvi. xxi. Ianuarij cum sedere cœpisset anno domini cccclxvi.

*Omissa
pars nar-
rationis de
vita &
morte S. E-
piphaniij.*

Ius huius Translationis.

SI quis Translationem hanc ex iure sacrorum æstimet æquus Index, vel de ea iudicium accipiat, reliquiarum hanc deductionem nec lege, nec moribus factam ilico censebit, sed eos, qui manum fecere, & sacras exuias natiua quasi gleba & fundo abstraxere, interdicto vnde vi, vt leuissimè dicam obnoxios fuisse; & repetendarum actione conueniri potuisse, pronuntiabit. Valere interim huius & superioris ætatis exempla, eamq; sibi licentiam immodica pietas & religio fecit, vt callidè pij furti, & religiosæ rapinæ titulis, non stricta æquitatis lege has actiones rei dijudicarent. cognitores plerumque litem dissimularēt, Magistratus hic plurimum conuiuerent. Iam, quod caput, felicitas euentus & religionis ex prodigijs, & miraculis secutis opinio, fas tæpe & licentiam his euectionibus non solum constituit, sed furti an sacrilegij probum in gloriam vertit, quod Franci & Germani afflictæ vel à Barbaris, vel Tyrannis Romanæ sedis libertate, cum in nouo vel

*Reliquiarum
abdu-
ctioes, &
furta.*

*Religiosa
quæ ex-
cusant
iniuriam.*

preca-

*Francorū
& Germā-
norum in
Italiam
licentia.*

precatio Imperio, quod Pontifices dabant, nobilitate sua & gente maiores sæpe spiritus caperent, non ciuilibus contenti, sacris etiā potentiam admouerent, & religionem licentius, quam vel ipsis expediret, vel ius fasque permetterent, haberent.

Hinc omnia prope Latij iura, vnā cum Ecclesijs & populis sibi subdere; & qui fide vel armis apud Reges valebant, non honore tantum, sed præmijs quoque læti, contra fas plurimum sibi licere volebant, siue Episcopi essent, siue Militiæ cingulo clari. Aliquid tamen hic Otvvino Præsuli, & Tangvvardoni eius Presbytero veniæ scriptor conciliasse videtur, cum post preces & ieiunia, de trāsferendo S. Epiphanio per quietem diuinitus admonitum Sacerdotem, commemorat.

Tempus & Modus.

INCIDIT hæc S. Epiphaniij Translatio in annum, vt Narrationis adiuncta docent DCCCCLXIII. vel præter propter. Autores præcipui Tangvvardonus Presbyter ex familia Otvvini Hildeneshemensi Episcopi, & alter Mindensis Presbyter Landvvardi Mindani Episcopi familiaris.

*Ottonis in
Italiam
contra Be-
rengarium
expedito.*

*Otto Ticini
commorans
solitus.*

Otto I. à Ioanne XII. inuitatus contra Berengarium & Adelbertum filium tyrannide populum & urbem prementes, anno DCCCCLXI. expeditione felici & prope incruenta, Apostolorum, & Romanæ Sedis auspicio, bellum confecit. Nam sequenti anno, Romam adiit; & mox à Ioanne Pontifice Imperator salutatus, & coronatus, inde Ticinum vel Papiam ad Regiam iit, vbi frequenti Procerum Germaniæ, & Episcoporum præsertim suæ gentis senatu, domicilium habuit. Affuere ibi Imperatori quoque Adaldagus Hamaburgensis Archiepiscopus, & Otvvinus Hildesemensis Antistes, qui & diplomati, quo Ecclesiæ Romanæ S. Petri patrimonium cumulatè restituit cum aliis Episcopis subscribere anno DCCCCLXII. Indiēt. v. xii. Februarii. Ita Regino. Luitprandus lib. 6. c. 6. & Diploma laudatum à Baronio, qui anno DCCCCLXIII. Natalem & Pascha Ticini ab Imperatore peractū, antiquis ad stipulatur. Quæ sane Ticinensis commoratio locum aperuit Clericis Saxonis intentius per otium rimandi sacra, discutiendique sepulcra.

*Translati-
oem.*

Porro, quod scribitur leuatum S. Epiphaniij corpus à Tangvvardone x. Kalendarum Decembrium, & Octaua Kalendarum Martiarum allatum à sanctæ memoriæ Otvvino Episcopo, id argumentum nobis est aduenisse thesaurum xxii. Februarii, anno

DCCCCLXIII. & effossum XXII. Nouemb. anno superiore. Idque constat tum ex biennali ferme Otuvini Præfulis absentia, & eius subscriptione quæ xv. Februarij anni superioris DCCCCLXII. Ticini adhuc fuisse illum, coarguit. His quæstio annexa est.

S. Epiphanius ubi primum Hildeneshemij fuerit depositus?

INQVIRENTI in hanc translationem ex Italia in Saxoniam, Otuvini diligentia procuratam, priusquam germana ipsa acta ex S. Michaelis Monasterij bibliotheca fuerã nactus, id recentiorum Panchartæ suggerebant, S. Epiphaniij corpus ab Episcopo depositũ eo loci, vbi nunc est Domus Capitularis, vel adiacēs Oratorium à S. Antonio nomen ferens, Sed S. Godehardus veteris Ecclesiæ, quæ principi Basilicæ ad meridiem obiacebat, titulos retinuit, videlicet sanctæ Dei Genitricis & Epiphaniij, vt omnino hanc memoriam ultra pleniũq; cum sollicito, cõpererim, Baptismalẽ Ecclesiam, cuius in S. Godehardi vita mentio fit, esse illã, quã Collegium Societatis Iesu iam vitur, eamq; Cõgregationẽ Cleri refedisse, vbi nũc Patres Societatis Iesu domiciliũ habet. Ceterũ intelligo pignõ S. Epiphaniij hodieq; argentea tumba asseruari in principe basilica ad sinistrum latus arcę præcipuæ; suspensamq; caueam ad sepulcrũ S. Godehardi monstrari, in qua sarcinam piam ab vsque Ticino in Saxoniam aduectam fuisse perhibent.

S. Speciosa, & S. Syrus.

NVLLA huius Virginis in Martyrologio Romano mētio. Meminit Speciosæ ad xviii. Martij Molanus in Martyrologio ab se edito, sed locũ non expressit. Vereri hic cœpi, vt in hoc genere proliuis error, ne pro Honorata Speciosæ nomen obrepserit. Ea namque soror S. Epiphaniij ab ipso Ticini, Ennodio teste, Deo virgo dicata colitur ad xi. Ianuarij. Animaduertit ad Ennodium Iacob. Sirmondus Societatis nostræ Honoratæ Deo deuotæ Virginis Ticinenses memoriam quotannis agere iii. Idus Ianuarias. Et certè fuisse sororem in vita S. Epiphaniij apud eundem Ennodium docet illa celebris mentio:

Erat illi germana soror natu minor, religione non impar, Honorata nomine, cuius vitam per singula virtutum genera longum est eloqui.

S. Syrus ab Apostolorum temporibus primus Ticinensium fuit Episcopus, de quo ix. Decemb. & clarius ad xii. Septemb. vbi eius inuentio celebratur, in notis Baronianis.

I N D E X

PRÆCIPVARVM RE-
RVM, QVARVM MENTIO IN
VITA S. BERNWARDI.

A.

A Delbertus filius Berengarij adfectat regnum Italia.	75
Adelvvardus quidam Lubecensis, vouens S. Bernvvardi sepulchro, cereum, ex de- sperata reualescit paralyti.	51
Adsumptio Deipara virginis, Hildenesheimensibus perfectiua.	65
Alfridus IV. Hildenesheimens Episcopus, Exstructor Gandersheimij.	85
Andreas Marmoracensis, Legatum apostolicum spoliat.	61
Anselmus Eremita, gloriam S. Bernvvardi ad beatitudinem videt.	46
Aribo Archiepiscopus Moguntia, renouat litem de Gandershemio.	39-38
Arnoldus Goerius carmine vitam S. Bernvvardi celebrauit.	81
Athelbero comes Palatinus S. Bernvvardi auus.	7
Auditus S. faciente Bernvvardo, redditus.	71

B.

Babenbergensis Ecclesia inuita.	35
Bannum quid.	93
Barbari infestant Saxoniam.	10. 11
Benno Epitaphium S. Bernvvardo conscripsit.	99
Bennopolis D Bernvvardo videtur Hildeneshemium.	41. 98
Berengarius sceptrum adfectat Italicum: bona inuadit Ecclesia.	75. 76
Berno Episcopus Hildeneshemij	57. 65
S. BERNVVARDVS offertur Osdago Episcopo. 6. Hildeneshemij eruditur ab Tangmaro: antecellit coetaneis: ordinatur exorcista 16. operam nauat Architectonica. 7. à VViligiso Archiep. Mogont. ordinatur gradatim presbyter. 7. Episcopus. 9. adoptat nepotem. 7. adscribitur Cappellanis Palatinis sub Ottone III. 8. Educat, & moribus imbuat Ottonem: Eligitur in Episcopum Hildeneshemij. 8. Excitat studia variarum artium. 9. 10. in administratione Reipublica Ottoni tertio sedulam nauat operam. 10. Occurrit barbaris infestantibus Saxoniam: limites Episcopatus munit presidio. 10. 11. Exstruit S. Lamberto sacellum in Hostico: Ob egregie gesta: gratiamque Caesaris, incurrit inuidiam. 11. 20. Turribus & muris cingit Hildeneshemium: sancta Crucis sacellum erigit. 12. aduersis concutitur 13. Gandershemij synodum celebrat. 16. accersitur ad dedicandam Ecclesiam Gandersheimensem. 18. Gandershemij celebrat Missarum sollennia: male habetur à Monialibus loci eius. 19. It Romam imploraturus contra VVilligisum sedem Apostolicam: honorifice habetur à Casare & Pontifice 21. 22. 91. Causam suam synodo Romana exponit. 23. Interest obsidioni Tiburtina. suasque ab se ditioni. 25. Lanceam Christi, & hastam Dominicam parat preferre Ottonianis.	26. 94.

I N D E X.

26. 94. Tollit brachium S. Timothei: ab Ottone officij libere monitus comiter dimittitur ex Italia.	27.	
Roma reuersus Hildenesheimium, erogat liberaliter in pauperes pecuniam.	28.	
Ab Inspectione Gandershemij repellitur: violatur in itinere ab aduersariis.	30.	
deuotus sedi Romanae.	32.	
Erkanbaldum Abbatem Fuldensem consecrat Archiepiscopum Mogontinis.	38.	
resistit Ariboni, Archiepiscopo, in actione Gandershemienfi.	38.	
Incipit condere Abbatiam S. Michaelis sub disciplina S. Benedicti.	39.	
veneratur S. Dionysium Lutetiae.	35.	
Honoratur, & donatur reliquijs à Roberto rege Galliae, & Episcopis.	35.	
conuenitur in negotio Ecclesiae Bambergensis, & Synodi Francofurtensis.	35.	
Instauratam post incendium beatissimae Virginis a-ram, dedicat.	36.	
Instituit Monasterium in S. Michaelis.	41.	
Induit Monachum in S. Martini Capella; in qua & vitam pie exiit.	42.	
adparet Anselmo Eremitae.	46.	
cuidam Lubecensi.	51.	
quo titulo insignierit loculum corporis sui sepulti.	44.	
vt vaticinatus.	45.	
vt primus inter Sanctos Saxoniae.	84.	
Cancelarius Ottonis.	111.	
S. BERNVARDI genus, patria,	85.	
Ingenium,	61.	
auus; pietas erga auum,	7.	
auunculus,	8.	
ordinatio,	89.	
grauitas, religio, cura pauperum & negotiorum publicorum.	9.	
monitio ad Virgines Gandersheimenses.	18.	
patientia.	19.	
Emblema.	90.	
Eius arte elaborata crux; & crucis miracula	12.	
peregrinatio in Galliam.	35.	
sollicitudo de futura vita.	41.	
morbus quinquennialis.	41.	
sententia in raptores bonorum Ecclesiasticorum.	42.	
funus, & mandatum operien di feretri Cilicio.	43.	
Epitaphia	43.	
46. transeuntis in calum gloria.	46.	
sepulchrum.	65.	
miracula.	46.	
47.	43.	
60.	66.	
71.	vitae Saxonice conscripta.	80.
S. Bernvardo officit gratia magna Caesaris.	20.	
offertur Praepositura Dauentriensis.	8.	
habiti honores reduci Roma.	27.	
28		
A S. Bernvardo mirifice ornatum & dotatum Hildenesheimense Templum.	11.	
12		
Brachium S. Timothei.	27	
Bremenses mercatores inuocato S. Bernvardo eripiuntur tempestatibus.	48	
Bremensis mulier voto concepto sancto Bernvardo sanatur.	51	
Brunesthusen monasterium.	14.	
in eius Ecclesia sepultus Ludolfus Saxo.	14	
Bruno Dux Saxoniae insidiatur regno; sollicitat armis S. Bernvvardum.	33	
Brunsvici nobilis iuuenis, inuocato sancto Bernvardo mire euadit captiuitatem.	60	
C.		
Canonizatio S. Bernvvardi.	64	
Canonizationis consilium fauente Deo susceptum.	58	
Capella S. Martini, Hildesii.	42	
Capollani regij, & Palatini.	89	
Captiui liberati ope S. Bernvvardi.	60.	
67.	70.	
67.	71.	
68		
Casula serica, leuato S. Bernvvardi corpore, post sepulturam annorum	172.	
incorrupta	66.	
fabid.		
nat.		
Ceci & caeca curantur.	67.	
71.	72	
Celestini Papae laus.	84.	
cum Henrico V. discordia.	62.	
Examen miraculorum factorum ope S. Bernvvardi.	63	
Christianorum principum intestina bella.	56.	
& post Capta Hierosolyma, sacra militia.	56	
Christiane III. abbatisse Gandershemij, sorores, parentes, mors.	14	
Ciciensis episcopus.	93	
Cincius Cardinalis, legatus à Papa in Daniam.	55.	
Inquirat in vitam S. Bernvvardi.	57.	
sua-		
det Referrì Romam.	57.	
Excipitur à Bennone.	58.	
spoliatur.	61.	
redit Romam.	63	
Clauus Dominicus, insertus hasta, qua insigne Imperij.	94.	
an plures inserti.	95	
Conrado Abbati S. Michaelis curatur tibia fracta.	49	
Contracta, Erpesfordiensis sanata.	47.	
Olmuszensis.	50.	
Bauaria.	51	
Eee 2	Crux	

I N D E X.

<i>Crux miraculosa.</i>	12
<i>Crura, & pedes, inuocatio S. Bernwardo, sanantur.</i>	70. 68. 49
<i>Cunigundis, S. Henrici Imp. sancta coniunx, Pat herbrunna ungitur in Reginam.</i>	34
D.	
<i>Dacia specialiter subdita sedi Apostolicae.</i>	55. 101
<i>Dania olim tributaria sedi Apostolicae.</i>	101
<i>Dauenriensis praepositura.</i>	8
<i>Damones pulsati e corporibus.</i>	66. 69. 47
E.	
<i>Ekehardus Episcopus Sleuticensis, obrogat dedicationi Gandershemienfi. 22. propugnat causam Hildeshemiensem, absentis Bernwardo. 22. seruum se sanctae Mariae Hildeshemienfis proficitur.</i>	22
<i>Elmor demoniaca adiuta.</i>	48
<i>S. Epiphaniij tumulus. 77. 78. corpus leuatur: desertur ad Otvinum: ponitur in Oratorio S. Michaelis. 78. Sarcophagus. 78. In apertione sepulchri S. Epiphaniij, columna cui innixum altare, mire recedit. 78. de eius translationibus, & translationis tempore. 103. 104.</i>	
<i>S. Epiphaniij Ecclesia.</i>	108
<i>Erkenbaldus ex Archimandrita Fuldensi, Archiepiscopus Moguntinus: cognatus S. Bernwardi.</i>	38
<i>S. Exuperantius. 96. Eius & sanctae Sabinae corpora translata Goslariam: inde in Saxoniam.</i>	27. 96
F.	
<i>Faber, praemortuus manibus & pedibus, sanatur.</i>	47
<i>Fistula Moribus, ope S. Bernwardi, curatur.</i>	49
<i>Folcmarus Episcopus Traiectensis.</i>	8
<i>Francofurti Synodus, componenda controuersiae Gandershemienfi collecta.</i>	30
<i>Fridericus Cardinalis, genere Saxo. 25. 93. plena cum potestate, Legatus Syluestri Papae. 25. venit Saxoniam, magnifice; instructusque Papalibus & Imperatoris literis. 28. imperterriti defungitur officio contra Villigism Archiep. eumque Canonica mulat suspensione. 29. fit Archiepiscopus Rauenna. 30. 93. refert de sua legatione coram Romanis.</i>	33
G.	
<i>Gandershemienfis, seu Gandesheimensis Monasterij, ac territorij origines. 90. ab Exordio status melior, post facies deterior.</i>	17
<i>Gandershemienfis Abbatia ius ad Hildeshemiensem spectans, accersitum a capite.</i>	15
<i>Gandersheimensis controuersiae Origo.</i>	15
<i>Gandershemienfis Synodus sub Bernwardo. 16. sub Villigiso.</i>	22
<i>Gandersheimensis Ecclesiae dedicatio.</i>	18, 21
<i>Gandesheim à viuo Gande dictum.</i>	14
<i>Georgij Fabricii, calumnia in Episcopos & Clerum sub Ottone tertio, deterfa.</i>	89
<i>Gerbertus, postea Syluester secundus an Ottonis magister.</i>	88
<i>Gerburga II. Abbatissa Gandesheimensis. 15. Eius diuturnus morbus, ac dotes.</i>	17
<i>Gerburgis III. Abbatissa Gandesheimensis. Pater, mors, locus sepulturae.</i>	14
<i>Germani Episcopi vocantur ad Synodum in Italiam, ob acta Villigisi.</i>	30
<i>Germanorum & Francorum in Italia licentiae.</i>	104
<i>Goderamus Abbas Monasterii S. Michaelis.</i>	40
<i>Grœna Civitas.</i>	87

I N D E X.

H

Hammenburgensis Archiepiscopus.	28.104
Hannouerensis puella liberata doloribus ophthalmia.	47
Hasta Dominica vexillum Imperij.	26.94
Hatamoda Ludolfi Saxonie Ducis filia, duodennis consecratur Deo, post Abbatissa.	14
Henricus Claudus, designatus Rex, coronatur Mogontia. 34. Venit Hildeneshemium; offert re- gie. 34. Palii celebrat natalem Domini: componit VVilligsum & Bernvvardum.	37.
Eius encomium, & studium pacis Ecclesiastica. 23. 37. Expeditio in Galliam.	34
Henrici V. cum Celestino Papa discordia.	62
Hierosolyma capta à Saracenis.	55.102
Hildeneshemium muris & turribus cinctum.	
Hildeneshemienfis Ecclesia, quæ origo. 98. calices, codices, thuribula pretiosa. 12. 11. fundi, & mansiones aucta. 11. Bibliotheca perit.	36
Hildenesheimense incendium.	35
Hildesheimensis Ecclesiastici senatus auctoritas apud populum. 23. gratulatio in adlatione S. Epi- phanij.	79
Hildenesheimensis mulier thus perditum mirè recuperat.	49

I

Inuidia ex præclarè factis.	11
Ioannes XII. Pontifex aduocat Ottonem M. contra Berengarium.	76
Iuuenes nocte dominicæ natiuitatis, inuigilantes ludis, obsidentur à demonijs, &c.	48

K.

Karolus Moguntinus Archiepiscopus, successor Rabani.	94.
Karoli M. lancea.	95

L.

S. Lamberto sacellum exstructum.	11
Lancea dominica forma; origo; vtilitas, dignitas.	94.95
Lancea Karoli M. vid. Karoli M.	
Lancea traditione; olim traditum imperium.	95
Lectio ad mensam.	9
Legatorum apostolicorum splendor, nec nouus, nec ambitiosus.	28.94
Leo Vercellensis Episcopus, Pontificaliter suscepit Bernvvardum.	28
Leo Gandersheimensis.	13
Lieuezo Archiepiscopus Hamburgensis paret legato Papæ.	28
Ludolfus Saxonie Dux Romam pietatis ergo peregrinatur. 13. 91. pater trium Abbatissarum Gandershemij moritur.	14

M.

Marcuuardus V. Episcopus Hildeneshemensis.	14
Martyrologij recitandi mos.	9.89
Mæsis, & frugum insolita vbertas, fauet futuris S. Bernvvardi honoribus.	65
Missæ celebratio pro defunctis.	45
Morbi desperati curantur ope S. Bernvvardi.	50.51.53.69.72.
Mortui reuiuiscunt.	64.72
Monasterium Scaphus, latine luxouium.	61.102
Monasterij S. Michaelis in Hildensem, regule, dotario, disciplina.	39.41.42

I N D E X.

N.	
Nephritis, à Diacono, S. Epiphaniÿ ope profligatur.	80
O.	
Oda Vxor Ludolphi Ducis Saxonie. 13. Eius acies, mors, filia. 14. 9. pater, filij.	90
Ophthalmia sublata.	47. 69
Osdagi cum Villigiso expostulatio.	15
Osdagus obposito Cathedra, in suum tuetur. 16. velat Gandenshemenses Virgines.	16
Ostiensis Episcopus apud Senas captus ab Henrici V. militibus.	62
Otto M. inuitatur à Ioanne XII. in Italiam, capit Berengarium: salutatur Augustus. 76. 104.	
Otto tertius dat se formandum Bernvardo. 8. eum honorat. 10. 11. &c. obsidet Tybur; dedito parci. 25. donat portionem S. Crucis, Bernvardo. 12. pie moritur, fertur Aquas ad sepulchrum.	33. 97
Otonis tertij educatio. 87. lubrica adolescentia: incerta sceptrum. 88. munificencia erga Fridericum Cardinalem.	93
Otoniani milites ante prelium Sacramentis muniti.	26
Ottvinius X. Episcopus Hildeneshemivolim Monachus Augia. 78. dedicat Ecclesiam Gandenesheim. 15. comitatur Ottonem M. in Italiam. 76. inquiri in reliquiis: variarum disciplinarum libros sibi comparat in Italia. 76. redit ad suos.	79
P.	
Padibrunna Coronatio S. Cunigundis.	34
Palatinorum Origo.	85
Palatini multiplices.	86
Palantia sedes.	86
Papa in alios Episcopos potestas.	32. 91. 21. 24
Papiensium & Ligurum studia in S. Bernvardo.	37
Paralytis curata.	51
Piligrinus Archiepiscopus fit certior de Bernvardi obitu; celebrat pro eo Missam.	45
Piligrino adhuc iuueni, à Bernvardo pradiatus Archiepiscopatus Colonienfis.	44. 99
Podagricus, S. Epiphaniÿ aduentu restitutus sanitati.	79
Prostituta, meritis S. Bernvardi respiscit.	73
Puer à suffocatione seruatus.	74
R.	
Rabanus Archiepiscopus Moguntinus.	14
Rauensberg Castrum.	68
Reinerus Reineccius, insidias Ottoni III. ab Gregorio Dynasta Romano structas, Gregorio. V. Papa, petulante calamo adpinxit.	92
Robertus Rex Gallie, donat reliquias Bernvardo.	35
Rotbegardis Abbat. sse, mors memorabilis.	26
Rosvitha Abbat. ssa Gand: rsh.	15
Rudolphus Burgundie Rex S. Bernvvardum cumulat officijs.	28
S.	
S. Sabini reliquia: & quis sanctus Sabinus.	27. 96
S. Sacerdos incredulus morbo corripitur.	67
Salamon sanctus.	41. 97
Saladinus Princeps Saracenorum capientium Hierosolyma & terram sanctam.	55
Saxonia infestatur à Sclavis.	10
Saxonia Episcopi, Legato Pontificio.	28
	Saxo-

I N D E X.

<i>Saxonia tumultus.</i>	56
<i>Sehardus Episcopus Hildenesheim.</i>	15
<i>Sergius Papa honorificè excipit Ludolfum Ducem Saxonie,</i>	13
<i>Sepulchrum S. Bernwardi 43. Ex eo odor insitatus. 65. gratia lacrymarum, contriti-</i>	
<i>onis, pudicitie.</i>	66. 73
<i>Sophia Ottonis secundi filia, ambit velari ab Archiepiscopo. 15. exasperat litem Gan-</i>	
<i>dersheimensem. 17. velatur presente Ottone fratre, &c. 16. notatur & corripitur ob</i>	
<i>Licentiam, à S. Bernwardo. 17. accersit ad dedicandam Ecclesiam Gandersheimensem</i>	
<i>VVilligifum. 18. malè habet S. Bernwardum.</i>	30
<i>Sommerſchenburgi Comites.</i>	85
<i>Sylveſter Papa honorat S. Bernwardum. 22. rescindit acta VVilligifi. 24. restituit Bern-</i>	
<i>wardum in integrum. 24. Eius questio super Synodo VVilligifi.</i>	23.
<i>Synodus Gandersheimensis sub VVilligifo. 22. annullatur à Sylvestro.</i>	24
<i>Synodus Romana: eiusque sententia, contra VVilligifum.</i>	24
<i>Synodus in Saxonia indicta auctoritate Papa, & Romani Concilij.</i>	24
<i>Surius n. ut ille didit vitam S. Bernwardi.</i>	82
<i>Submersi liberati ope Bernwardi.</i>	70
T.	
<i>Tammo frater S. Bernwardi.</i>	32
<i>Tangmarus Magister S. Bernwardi.</i>	6
<i>Tangmarus scriptor vitæ S. Bernwardi mittitur ad Concilium Francofurtense: ad Pontifi-</i>	
<i>cem & Imp. 31. 32. remittitur ab Imperatore donatus.</i>	33
<i>Tangwardonus, diuino instinctu tentat sepulchrum S. Epiphaniij.</i>	77
<i>Theophana mater Ottonis terij. 8. moritur, 8. 88. sepulta Colonia.</i>	88
<i>Theodoricus Abbas, legatur ad sedem Apostolicam. 58. periclitatur cum Cincio Cardinali.</i>	
<i>61. 62. venit magno itinerum errore Pisas. 62. latus re bene gesta ad suos redit. 64. ver-</i>	
<i>nacule def. r. pfit vitam S. Bernwardi.</i>	84
<i>Thuringo cuidam, arida manus sanata.</i>	50
<i>Tiburina Civitas obsidetur. 25. deditur Ottoni, & quorundam.</i>	25
<i>Ticinum Civitas regalis.</i>	103. 104
<i>Ticinensium motus, deprehensa S. Epiphaniij Ablatione.</i>	79
<i>Ticinensium quis primus Episcopus.</i>	105
<i>S. Timotheus, cuius brachium illatum Saxonia, ex Italia, non fuit discipulus D. Pauli.</i>	96
<i>Tyrus Saladino, sola, inexpugnabilis.</i>	55
V.	
<i>Velandarum Virginum celebritas.</i>	16. 38
<i>Vifum pia matrona: de leuando S. Bernwardo. 58. aliud religiosi. 59. visorum eorum in-</i>	
<i>terpretatio.</i>	59
<i>Vorinholt.</i>	11
VV.	
<i>VValterius Episcopus VII. Hildenesheimi.</i>	15
<i>VVigberius VI. Episcopus Hildenesheimensis, Gandersheimensis Ecclesia & disciplina con-</i>	
<i>ſummator. 14. conuixit tribus Archiepiscopis Mogoninisi.</i>	15

I N D E X.

Villigisus Archiepiscopus Moguntinus litem mouet S. Bernvardo, super Gandersheimensi iurisdictione. 13. vt pot. or iure, Bernvardum euocat. 18. perseverat in proposito dedicanda Ecclesia Gandersh. contra nitente Hildenesheimensi. 22. colligit synodum, sententiam rogat. 22. 23. turbat synodum Palatinam: auctoritatem Legati Apostolici repudiat dolentibus Episcopis. 28. suspensione Canonica multatur. 29. incipit respicere. 31. renunciat Gandersheimensi causa. 38. moritur pie, & plenus bonorum operum.

Villigisus notata Philotimia. 16. consilium improbat, ab Episcopis. 33. necessitudo cum Hildenesheimensibus postcompositam litem.

